

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Andrej Hudoklin

**REZERVNA SESTAVA SLOVENSKE VOJSKE : PREHOD Z OBVEZNE
NA POGODBENO REZERVNO SESTAVO**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2004

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Andrej Hudoklin

Mentorica: red. prof. dr. Ljubica Jelušič

**REZERVNA SESTAVA SLOVENSKE VOJSKE:
PREHOD Z OBVEZNE NA POGODBENO REZERVNO SESTAVO**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2004

Zahvala

Zahvaljujem se mentorici dr. Ljubici Jelušič za njeno pomoč, potrpežljivost, razumevanje in vzpodbude pri izdelavi diplomskega dela, hkrati pa se za posredovane informacije zahvaljujem tudi pristojnim v Slovenski vojski.

Iskrena hvala družini, ki me je vsa leta študija podpirala, Barbari za motivacijsko vzpodbudo, vsem sorodnikom, prijateljem, študijskim kolegicam in kolegom ter vsem, ki so mi stali ob strani, verjeli vame in me vzpodbujali. Zahvaljujem se tudi profesorjem za nova znanja in gospe Zdenki Hudoklin za lektoriranje diplomskega dela.

KAZALO

1	UVOD	1
2	METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR	5
2.1	CILJI IN POMEN TEME	5
2.2	HIPOTEZE	6
2.3	METODOLOGIJA RAZISKOVANJA	6
2.4	STRUKTURA ANALIZE	6
2.5	OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	7
3	FORMALNO-PРАВNA UREDITEV PODROČJA REZERVNE SESTAVE SV. ..	10
3.1	USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE	10
3.2	ZAKON O OBRAMBI	11
3.3	ZAKON O VOJAŠKI DOLŽNOSTI	14
3.4	UREDBA O POGODBENEM OPRAVLJANJU VOJAŠKE SLUŽBE V REZERVNI SESTAVI SLOVENSKE VOJSKE	20
3.5	DRUGI FORMALNO-PРАВNI AKTI	23
3.5.1	Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije	23
3.5.2	Resolucija o Splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske	23
3.5.3	Smernice za delo Ministrstva za obrambo za leti 2003 in 2004 – dopolnitev	25
4	PROCES PREOBLIKOVANJA NAČINA POPOLNJEVANJA SV	26
4.1	PREDLOG SDS: KOMBINACIJA POKLICNE VOJSKE S PROSTOVOLJSKO REZERVO	27
4.2	SLOVENSKO BRAMBOVSTVO IN OROŽNIŠTVO TER KONCEPT SAMOIZBIRNE OBRAMBNO-ZAŠČITNO-VARNOSTNE OBVEZNOSTI	28
4.2.1	Slovensko brambovstvo in orožništvo	28
4.2.2	Samoizbirna obrambno-zaščitno-varnostna obveznost	29
4.3	ORC: IZVEDBA ŠTUDIJE Z NASLOVOM OBVEZNIŠKA VOJSKA ALI PROSTOVOLJNE OBOROŽENE SILE	30
4.4	MORS: IZVEDBA ŠTUDIJE O MOŽNOSTIH PREHODA NA POKLICNO POPOLNJEVANJE VOJSKE V REPUBLIKI SLOVENIJI	31
4.4.1	Model O – splošna vojaška obveznost in povečana struktura poklicne sestave ..	32
4.4.2	Model A – poklicna vojska s prostovoljno rezervo	32
4.4.3	Model B – modificirana splošna vojaška obveznost, povečana struktura poklicne vojske s prostovoljno rezervo	32
4.4.4	Model C – samoizbirna splošna vojaška obveznost in povečana struktura poklicne sestave	33
4.4.5	Ocena modelov in rangiranje	33
4.5	SPREJEM ZAKONSKE PODLAGE IN ZAČETEK PROJEKTA POKLICNA VOJSKA, DOPOLNJENA S POGODBENO REZERVO	34

5	REZERVNA SESTAVA SV	36
5.1	OBVEZNA REZERVNA SESTAVA	36
5.2	PROSTOVOLJNA POGODBENA REZERVNA SESTAVA	40
5.2.1	Sprejemni pogoji	40
5.2.2	Sprejemni postopek	41
5.2.3	Ugodnosti in obveznosti pogodbenih rezervistov	42
5.2.4	Načrtovan obseg usposabljanja	43
5.2.5	Plačila	43
5.2.6	Pravice in dolžnosti delodajalcev	44
5.2.7	Izkušnje 132. GORB pri usposabljanju pogodbene rezerve	45
5.2.8	Usmeritve GŠSV za izvajanje usposabljanja prostovoljne pogodbene rezerve ...	48
5.3	KADROVSKI OBSEG REZERVNE SESTAVE SV	50
5.3.1	Zagotavljanje kadra za popolnjevanje pogodbene rezerve SV	53
5.4	REZERVNA SESTAVA KOT MOST MED CIVILNO DRUŽBO IN VOJAŠKO ORGANIZACIJO	56
5.5	EKONOMSKI VIDIKI PREHODA Z OBVEZNE NA POGODBENO REZERVO	59
6	ZAKLJUČEK	62

SEZNAM VIROV	66
---------------------------	-----------

PRILOGE

PRILOGA A: Terminski načrt usposabljanja pogodbene rezervne sestave v letu 2004

PRILOGA B: Zgibanka "Postani pogodbeni pripadnik rezervne sestave"

KAZALO TABEL IN GRAFOV

Tabela 5.1: Neto zneski plačil v SIT na dan	44
Tabela 5.2: Kadrovske obsege aktivne in rezervne sestave SV v obdobju od 1993 do 2003, s projekcijo do leta 2015	50
Tabela 5.3: Ocena stroškov osebja obvezne in pogodbene rezervne sestave v letu 2004.....	60
Graf 5.1: Vojna sestava SV leta 2003	51
Graf 5.2: Trend gibanja aktivne in rezervne sestave v obdobju od 2002 do 2010.....	52

RAZLAGA KRATIC

CVŠ – Center vojaških šol

EU – Evropska unija

FDV – Fakulteta za družbene vede

GŠSV – Generalštab Slovenske vojske

GZS – Gospodarska zbornica Slovenije

IO – Izpostava za obrambo

LDS – Liberalno demokratska stranka/Liberalna demokracija Slovenije

MO(RS) – Ministrstvo za obrambo (Republike Slovenije)

NG – Narodna garda

ORC – Obramboslovni raziskovalni center

OZN – Organizacija Združenih narodov

PSSV – Poveljstvo sil Slovenske vojske

ReDPROSV – Resolucija o Splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja
Slovenske vojske

ReSNVRS – Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije

RS – Republika Slovenija

SDS – Sociodemokratska stranka/Slovenska demokratska stranka

SFRJ – Socialistična Federativna Republika Jugoslavija

SV – Slovenska vojska

TO – Teritorialna obramba

UL – Uradni list

UO – Uprava za obrambo

URS – Ustava Republike Slovenije

VED – vojaškoevidenčna dolžnost

ZDA – Združene države Amerike

ZObr – Zakon o obrambi

ZVOjD – Zakon o vojaški dolžnosti

18. bataljon RKBO – 18. bataljon za radiološko, kemično in biološko obrambo

132. GORB – 132. gorski bataljon

1 UVOD

Rezervne enote so uganka, sestavljanje, ki že desetletja bega vojaške voditelje. Te enote igrajo širok spekter vojaških, političnih in družbenih vlog, a kljub temu je njihova celovita učinkovitost v vlogi vojaške sile, vedno znova podvržena skepticizmu in dvomom. Med njihove vloge spada zagotavljanje vojaške sile v stanju pripravljenosti, ki bi služila državi v primeru vojne in zagotavljanje enot, sposobnih za ukrepanje v primeru družbenih neredov in naravnih katastrof. Rezervne enote služijo tudi kot vir lokalnega ponosa, kot "prodajalna" lokalnih vojaških interesov, ter hkrati pomirjajo družbene skupnosti s tem, ko zapolnjujejo vrzel po nujno potrebni vojaški sili v še vedno kaotični mednarodni skupnosti.

*dr. Wallace Earl Walker¹,
profesor v Oddelku za družbene znanosti
na akademiji West Point*

Sodobno mednarodno okolje narekuje, da se tudi vojaške organizacije prilagajajo novim razmeram v tem okolju. Tako so le-te na poti precejšnjih strukturnih, organizacijskih in tehnoloških sprememb, ki so jih narekovale spremembe v političnem ter vojaškem okolju po koncu hladne vojne, hkrati pa jih v veliki meri narekujejo tudi korenite spremembe v t.i. demokratičnih družbah ter verjetno v največji meri sodobne grožnje varnosti in mednarodnemu miru, pri čemer Republika Slovenija, kot del širše mednarodne skupnosti, ne more biti izvzeta.

Pa vendarle je moč v demokratičnih družbah opaziti, da se narava vojaških organizacij, v nasprotju z večino ostalih družbenih organizacij, spreminja precej počasneje oziroma pogosto neracionalno, kar zahteva kasneje dodatne napore za umestitev stvari v pravi tok sprememb. Podobno se je dogajalo v preteklosti s Slovensko vojsko (v nadaljevanju SV), kjer je bilo v zadnjih letih kar nekaj reorganizacij, ki so se izkazale za bolj ali manj neuspešne. Zadnja reorganizacija je bila načrtovana v letu 2004, tako da trenutno potekajo korenite spremembe, predvsem na področju spreminjanja njene organizacijske in strukturne podobe, pri čemer se v javnosti še vedno pojavljajo ugibanja, ali vendarle takšni koraki morda niso prenačrtani. Pri tem mislim zlasti na sprejetje sklepa o ukinitvi obveznega služenja vojaškega roka in služenja

¹ V publikaciji *Armed Forces & Society*, 1992/3: 303.

v obvezni rezervi ter prehod na poklicno vojsko, popolnjeno s pogodbeno rezervo. Potrditev smiselnosti omenjenih kadrovskih sprememb je moč iskati v teorijah različnih priznanih avtorjev, povzema pa jih Kotnik-Dvojmoč (2002: 4), ko med drugim navaja, da bodo sodobne oborožene sile popolnjene pretežno ali izključno s poklicnimi vojaki, čeprav bo vojaška služba vse manj življenjski poklic ter da bodo zaradi odsotnosti grožnje globalne vojne to zelo majhne poklicne oborožene sile s sorazmerno veliko rezervno sestavo, ki jih bo treba posodobiti ter vzpostaviti miličniški sistem in teritorialno obrambo.

Pri zasnovi koncepta rezervne sestave med omenjeno teorijo in prakso v SV prihaja do razkoraka, saj je bila v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju RS) sprejeta odločitev, v skladu s katero bo stalna sestava SV po letu 2010 dopolnjena izključno s pogodbeno oziroma prostovoljno rezervo, katere značilnost pa ne bo njena množičnost. V tem kontekstu velja omeniti Dandekerjevo (Dandeker v Kotnik-Dvojmoč, 2002: 226) tezo, da bodo razvite industrijske države morale v okoliščinah omejevanja obsega obrambnih proračunov namenjati večjo pozornost rezervni sestavi, ki je cenejša od stalne, in ohranjati podoben mobilizacijski sistem, ki je znan že iz časov množičnih armad. Razlika naj bi bila le ta, da odslej, tako kot vojaška služba v stalni sestavi, sodelovanje v rezervni sestavi ne bo več obvezno, ampak prostovoljno.

RS je z letom 2004 postala formalnopravna članica Evropske unije in zveze Nato, pri čemer zlasti vključitev v severnoatlantsko zavezništvo narekuje prilagajanje vojaške organizacije sodobnim trendom, vendar ne zavoljo morebitnih preuranjenih in premalo strokovno podprtih političnih odločitev. A vsaj na področju rezervne sestave SV se zdi, da je s časovnega vidika odločitev prava, saj je zakonsko predvideno prehodno obdobje do leta 2010, v tem času pa bo popolnjevanje rezervne sestave temeljilo tako na obveznikih kot pogodbenih rezervistih.

Ob tem velja morda še premislek o tem, ali bo nova struktura SV količinsko dovolj obsežna? Že res, da RS, kot članica Nata, lahko ob morebitnem ogrožanju računa na pomoč zavezništva, in da obstaja ocena o tem, da naša država ni neposredno ogrožena, vendar velja poudariti, da 5. člen² Washingtonske pogodbe dopušča članicam zavezništva, da same

² 5. člen Severnoatlantske pogodbe: "Pogodbenice soglašajo, da se oborožen napad na eno ali več pogodbenic v Evropi ali Severni Ameriki šteje za napad na vse pogodbenice, in zaradi tega soglašajo, da bo v primeru takega oboroženega napada vsaka od njih ob uresničevanju pravice do individualne ali kolektivne samoobrambe, ki jo priznava 51. člen Ustanovne listine Združenih narodov, pomagala tako napadeni(m) pogodbenici(cam) s takojšnjim individualnim in z drugimi pogodbenicami dogovorjenim ukrepanjem, ki se ji zdi potrebno, vključno z uporabo oborožene sile, da se ponovno vzpostavi in vzdržuje varnost severnoatlantskega območja.

preudarijo, kakšno pomoč bi ponudile v primeru ogrožanja ene izmed sočlanic zavezništva, in da se lahko prepričanje o tem, da nas nihče ne ogroža, ter da agresija na slovenska tla v prihodnjih desetletjih ni možna, pokaže za zmotno, saj se je v minulem stoletju kar trikrat³ pokazala potreba po obrambi slovenskih interesov z vojaško silo. V takšnem primeru SV v obsegu 14.000 pripadnikov (leta 2010), od tega 8.500 poklicnih pripadnikov in 5.500 pripadnikov pogodbene rezerve, ter prepuščena sama sebi, ne bi mogla zaustaviti agresije. Danes namreč velja, da imajo poklicno vojsko, dopolnjeno s prostovoljno rezervo predvsem geografsko velike države (npr. ZDA, Francija), ali države, katerih posebna geografska lega (npr. otoški položaj Velike Britanije) to dopušča. V majhnih državah, med katere spada tudi Slovenija, pa prostorska omejenost vpliva tudi na skrajšanje časa, ki je potreben za njihovo popolno okupacijo. Zato tudi v primeru ponovne uvedbe vojaške obveznosti... ob neposredni nevarnosti in/ali vojni (v RS predvidena z 62. e členom Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o vojaški dolžnosti (ZVojD-B) – opomba A.H.) ni dovolj časa, da bi na novo vpoklicani vojaki brez poprejšnjega znanja lahko opravili potrebno vojaško usposabljanje /.../ kaj šele, da bi lahko učinkovito posegli v zaustavljanje in onemogočanje agresije (Kotnik-Dvojmoč v Reviji Obramba, 1999/10: 9).

V sklopu procesov spreminjanja narave oboroženih sil, vloga rezervne sestave ni več samo količinska, ampak je predvsem kakovostna (Kotnik-Dvojmoč, 2002: 244), pri čemer rezervne enote opravljajo dandanes številne naloge, ki so bile v preteklosti namenjene izključno stalnim, poklicnim jedrom. Kot pravi Williams (v Moskos (ed.), Williams (ed.), in Segal (ed.), 2000: 267-268), je rezerva skozi različna obdobja zgodovine kazala različno podobo. V prvi polovici 20. stoletja je predstavljala vir relativno slabo usposobljenih ljudi za zamenjavo na fronti, od sredine 20. stoletja do začetka 90 let 20. stoletja se je pojavljala v obliki ločeno organiziranih in strukturiranih bojnih ter podpornih enot, danes pa rezerva v sodobnih družbah predstavlja visoko usposobljeno in premično komponento vojaških sil, ki je ločena ali integrirana v strukturo stalne vojske. Takšna rezervna komponenta je tako usposobljena za opravljanje tehnično kompleksnih nalog.

Vsak tak oborožen napad in vsi posledično sprejeti ukrepi se takoj sporočijo Varnostnemu svetu. Taki ukrepi prenehajo, ko Varnostni svet ukrene, kar je potrebno za ponovno vzpostavitev in vzdrževanje mednarodnega miru in varnosti" (Priročnik o zvezi Nato, 2001: 540).

³ V času 1. svetovne vojne v letih med 1918 in 1919, v času 2. svetovne vojne v letih med 1941 in 1945 ter v času osamosvojitvene vojne leta 1991.

Tako velja, da bo tudi sodobna rezervna sestava SV morala biti sposobna izpolnjevati nove naloge, ki jih prinaša spremenjeno mednarodno varnostno okolje, kjer zgolj tradicionalne naloge⁴ rezervne sestave (ne glede na način njenega popolnjevanja) ne opravičujejo več njenega obstoja. V razmerah vključenosti RS v zvezo Nato mora biti namreč tudi rezervna komponenta SV (ne zgolj poklicni del) sposobna po potrebi izpolniti naloge, ki izvirajo iz mednarodnih obveznosti RS.

⁴ Tradicionalne naloge rezervne sestave: podpora stalni vojski, zagotavljanje usposobljenih častnikov in vojakov za povečanje in krepitev stalne vojske, uporaba za notranjevarnostne potrebe, oblikovanje osnove za razširitev z neusposobljenim prebivalstvom, če bi bila ta potrebna (Dawson v Kotnik-Dvojmoč, 2002: 224).

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 CILJI IN POMEN TEME

Današnja SV ima svoje korenine v nekdanji Teritorialni obrambi (TO) RS, ki je bila z Zakonom o ljudski obrambi iz marca 1969 zasnovana kot teritorialna komponenta obrambnih sil nekdanje SFRJ. Tako je 12. člen omenjenega zakona določal, da "TO sestavljajo enote in službe teritorialne obrambe, v vojni pa tudi milica" (Zakon o ljudski obrambi v Reviji Obramba, 1998/11: 6). Enote TO so se popolnjevale z obveznimi rezervisti. Z osamosvojitvijo RS leta 1991, TO postane obrambna sila RS, s sprejetjem Zakona o obrambi leta 1994 pa je dokončno sprejet sklep o preimenovanju TO v SV, kot obrambno silo, namenjeno vojaški obrambi RS (glej 3. člen ZObr v UL RS, št. 82/94, 30/12/94). Zapisano jasno kaže na to, da so prav rezervne sile tiste, ki so dale zasnovo današnji SV, zato je njihov prispevek neizpodbiten.

V procesu približevanja zvezi Nato in vstopanja v omenjeno zavezništvo je Vlada RS 25. 4. 2002 na seji sprejela predlog spremembe popolnjevanja SV, v katerem so bili predlagani ukrepi za prehod na poklicno vojsko s prostovoljno rezervo. Z novelo Zakona o obrambi z dne 14. 5. 2002 so bila tako sprejeta dopolnila, ki prvič omenjajo tudi pripadnike rezervne sestave, ki so sklenili z Ministrstvom za obrambo (v nadaljevanju MORS oziroma MO) pogodbo o službi v rezervni sestavi. Novela Zakona o vojaški dolžnosti iz leta 2002 pa določa, da bodo do 31. 12. 2010, ko preneha obvezno služenje v rezervi sestavi (glej 62.a člen ZvojD-B), rezervno sestavo SV popolnjevali tako obvezni rezervisti, kot tudi pogodbeniki, po tem roku pa le pogodbeni rezervisti, katerih število naj bi leta 2010 obsegalo 5.500 pripadnikov.

Cilji naloge se tako nanašajo na identifikacijo pomena obvezne rezervne sestave po letu 1991, poteka oblikovanja predlogov o prehodu na poklicno vojsko, dopolnjeno s pogodbeno rezervo, ter sam proces sprejemanja in usposabljanja pogodbenih rezervistov ter implikacija omenjenih procesov na strukturo in učinkovitost SV, odnos javnosti do rezervne sestave ter ekonomskih vidikov prehoda.

2.2 HIPOTEZE

- *Splošna hipoteza:* premik od obveznega popolnjevanja rezervne sestave SV k prostovoljnemu oziroma pogodbenemu popolnjevanju prinaša premik od količinske h kakovostni vlogi rezervne sestave.

- *Izvedene hipoteze:*

1. Področje rezervne sestave SV je z vidika temeljnih formalno-pravnih aktov ustrezno urejeno.
2. Zaradi manjšega obsega pogodbene rezerve v primerjavi z obvezno rezervo bo njeno usposabljanje potekalo bolj dosledno, to pa zagotavlja dvig učinkovitosti rezervne sestave.
3. Pogodbena rezervna sestava kaže manjšo socialno reprezentativnost kot obvezna rezervna sestava.
4. Prehod z obvezne rezerve na pogodbeno rezervo SV zahteva dvig finančnih stroškov na posameznega pripadnika rezervne sestave.

2.3 METODOLOGIJA RAZISKOVANJA

Prvo etapo izdelave diplomskega dela je predstavljalo zbiranje virov, temu pa je sledila analiza vsebine ter interpretacija primarnih (formalno-pravni akti) ter sekundarnih (knjige, zborniki, članki, objavljeni v strokovnih revijah, časopisih ali spletnih straneh) virov. Poleg tega je bila uporabljena tudi metoda osebnega razgovora (razgovor z odgovornimi v SV za področje rezervne sestave). V delu, kjer sem predstavil proces spreminjanja načina popolnjevanja SV, je bila uporabljena kronološka metoda. Primerjalna metoda mi je služila pri primerjavi konceptov obvezne in pogodbene rezerve, nenazadnje pa je potrebno omeniti tudi sekundarno analizo statističnih podatkov iz raziskav, ki vsebujejo podatke o demografskih ter ekonomskih kazalcih, pomembnih za analizo projekta pogodbenega popolnjevanja rezervne sestave SV.

2.4 STRUKTURA ANALIZE

V uvodnem delu so predstavljene tendence preoblikovanja vojaških organizacij in v tem kontekstu tudi SV, ki jih narekujejo teorije številnih priznanih domačih in tujih avtorjev, pri čemer velja poudarek rezervni sestavi. V tem delu naloge je opredeljen tudi pomen teme ter cilji dela, postavljene hipoteze, opredeljeni metodološki postopki, določena je struktura naloge ter opredeljeni temeljni pojmi.

V osrednjem delu naloge sem najprej predstavil formalno-pravne dokumente, ki urejajo področje rezervne sestave ter predstavil različne predloge o popolnjevanju SV ter dokončen sklep o uvedbi modela poklicne vojske, dopolnjene s pogodbeno rezervo. Posvetil sem se predstavitvi obvezne in pogodbene rezerve ter izpostavil problematiko zagotavljanja kadra. V tem kontekstu sem predstavil tudi načrtovano gibanje obsega rezervne sestave SV do leta 2010, z vizijo do leta 2015. Ukvarjal sem se tudi z vprašanjem rezervne sestave kot mosta med civilno družbo in vojaško organizacijo ter poizkušal identificirati nekatere finančne vidike prehoda z obvezniškega na prostovoljno popolnjevanje rezervne sestave SV. V zaključku diplomskega dela sem podal sklepno oceno, s pomočjo katere sem preveril tudi pravilnost zastavljenih hipotez.

2.5 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

Namen opredelitve temeljnih pojmov je pojasnitev ključnih besed oziroma besednih zvez, ki izhajajo iz naslova samega diplomskega dela in katerih poznavanje je nujno za razumevanje vsebine diplomskega dela.

OBVEZNA⁵ REZERVA SV je rezervna sestava SV, ki se popolnjuje z vojaškimi obvezniki v rezervnem sestavu, ki so odlučili vojaški rok in so dolžni v skladu z Zakonom o vojaški dolžnosti služiti v rezervnem sestavu do dopolnjene določene starostne meje (za vojake in podčastnike do konca koledarskega leta, v katerem dopolnijo 50 let, za častnike do 60. leta starosti). V njej lahko sodelujejo tudi ženske na podlagi njihovega soglasja, če so usposobljene za opravljanje določenih strokovnih in tehničnih del, v starosti od 19. do 40. leta (1. in 49. člen ZVojD v UL št. 108/2002).

POGODBENA (PROSTOVOLJNA) REZERVA SV je rezervna sestava SV, ki se popolnjuje s pogodbenimi pripadniki SV, ki so državljani ali državljanke RS, ki so se odločili/-e, da bodo z MORS sklenili/-e pogodbo o opravljanju vojaške službe v rezervni sestavi SV in

⁵ Pred pisanjem diplomskega dela sem se odločal med izrazoma *obvezniška* in *obvezna*, pri čemer sem se po pregledu SSKJ odločil za slednji izraz, in sicer SSKJ (1986: 240-241) navaja sledeči definiciji; za pridevnik **obvezen**: ki se po določenih normah, predpisih mora storiti, opraviti: ... pravno obvezen predpis... in za **obveznost**: **1.** kar se po določenih normah, predpisih mora storiti opraviti, **2.** kar mora kdo storiti, opraviti v zvezi s svojim poklicem, položajem, pripadnostjo; dolžnost, **3.** jur. pravno razmerje, na podlagi katerega je ena stranka upravičena zahtevati od druge določeno dajatev, storitev: ... voj. **vojaška obveznost** predpisano služenje vojaškega roka. Iz zapisanega je razvidno, da pridevnik obvezna (rezerva) izpolnjuje slovnično postavljena merila, ki pojasnjujejo naravo pojma obvezna rezerva.

izpolnjujejo zahtevane pogoje. Tako lahko prostovoljno sodelujejo moški in ženske od dopolnjenega 18. leta starosti do konca koledarskega leta, v katerem dopolnijo ženske 40 let, moški 50 oziroma 60 let, če so častniki, in če izpolnjujejo predpisane pogoje (2. in 3. člen Uredbe o pogodbenem opravljanju vojaške službe v rezervni sestavi Slovenske vojske v UL št. 95/2002).

REZERVNA SESTAVA SV, sestavljajo jo: vojaški obvezniki, ki so odslužili vojaški rok; osebe, ki so usposobljene za opravljanje določenih strokovnih in tehničnih del in so dale soglasje; in osebe, ki so opravile obveznost služenja vojaškega roka na drug način, razen tistih, ki so opravili civilno službo. Rezervna sestava so vsi vojaški obvezniki, ki niso pripadniki mirnodobne sestave in so dolžni služiti v rezervni sestavi (Študija o možnostih prehoda na poklicnoopolnjevanje vojske v Republiki Sloveniji, 2001: 8-9). Rezervno sestavo SV sestavljajo tudi pripadniki prostovoljne oziroma pogodbene rezerve SV.

VOJAŠKA REZERVA **1.** enota ali element bojnega razporeda, namenjen za uporabo proti nenadnemu sovražnikovemu delovanju ali sodelovanje v boju v odločilnem trenutku bitke; **2.** del oboroženih sil rezervnega sestava, ki se aktivira, ko grozi vojna (Veliki splošni leksikon v osmih knjigah, 6. knjiga, 1998: 3610).

1. del sil, ki ne sodeluje aktivno v bitki, vendar je v stanju pripravljenosti za uporabo, ki bi morebiti odločilno vplivala na končni rezultat bitke, spopada ali operacije. Takšna rezerva, ki jo vzdržuje vojska, se imenuje vojaška rezerva; **2.** vojaška organizacija ljudi, ki ne opravljajo aktivne vojaške službe, temveč so v stanju pripravljenosti na vpoklic, ko bi jih potrebovali. Pripadniki rezerve se lahko/se ne udeležujejo rednih usposabljanj in lahko periodično za krajši čas opravljajo aktivno vojaško službo (Dictionary of Military Terms v IMDE, 1993: 2286).

Glede na namen in značaj rezerve ločimo naslednje vrste: *taktične rezerve*, ki jih vzdržujejo taktične enote (npr. četna, bataljonska, polkovna, divizijska rezerva); *operativne rezerve*, ki jih vzdržujejo operativne enote (npr. armadna, korpusna rezerva); *strateške rezerve*, ki so del oboroženih sil, s katerimi lahko vrhovno poveljstvo v odločilnem trenutku vpliva na izid bitke na določenem bojišču ali vojskovališču (Vojna enciklopedija, 8. knjiga, 1974: 147-148).

Dva poglobitna modela oblikovanja rezervne sestave sta *milica*⁶ ter *nacionalne rezerve*⁷. Nacionalne rezerve se običajno popolnjujejo z obvezniki, ki so po odsluženem vojaškem roku

⁶ *Milica* je oblika organiziranja oboroženih sil, ki se v nasprotju s stalnimi armadami, mobilizira le v primeru vojne. Praviloma so miličniške enote oblikovane na osnovi proizvodno-teritorialnega principa, starešine pa so večinoma tudi rezervisti. Miličniški način organiziranja oboroženih sil tako izključuje obstoj velikih in močnih

dolžni služiti določeno obdobje v rezervni sestavi armade, in ki se v tem času periodično usposabljaajo ter obnavljajo znanje. Enote nacionalne rezerve so pod verigo poveljstva stalne sestave armade ter običajno popolnjujejo enote stalne sestave in ne tvorijo lastnih celotnih enot (povzeto po IMDE, 1993: 2274-2275).

Po koncu hladne vojne je s spremembo varnostnega okolja in zaznavanjem novih oblik groženj miru prišlo tudi do reorganizacije vojska (armad), pri čemer je tudi način popolnjevanja rezervnih enot v številnih državah doživel korenite spremembe, ki jih je narekoval prehod od obvezniških k poklicnim vojskam (armadam). V omenjenih vojaških organizacijah se tako rezervna sestava (običajno nacionalna rezerva) popolnjuje na temelju prostovoljnosti, ohranja pa se določeno prehodno obdobje, v katerem se ohranja tudi določeno število pripadnikov obvezne rezerve.

VOJSKA, oborožena organizacija za zagotavljanje vojaške varnosti države oziroma druge skupnosti. V širšem smislu je to vsaka organizirana oborožena skupina, ki uporablja oboroženo nasilje za doseganje svojih ciljev oziroma ciljev uporabnikov njenih storitev (najemniška v.). Lahko je regularna ali neregularna, plemenska, nacionalna, državna ali mednarodna. V ožjem smislu je v. oborožen in organiziran del represivnega aparata države za ohranjanje njene neodvisnosti in ozemeljske celovitosti. Velikost, organiziranost in opremljenost v. so odvisne od razvitosti, materialno-tehnične moči, geostrateškega položaja, obrambne strategije in doktrine ter demografskih potencialov države. Ob upoštevanju različnih meril se lahko v. deli na aktivni in rezervni del, redno in teritorialno v., glavne in dopolnilne sile. Glede na okolje delovanja se v večini držav v. deli na 3 osnovne zvrsti (kopenska v., vojna mornarica, vojno letalstvo). Predvsem kopenska se deli na več rodov in služb. V tem pogledu je Slovenska vojska specifična, saj se deli samo v rodove (Enciklopedija Slovenije, 14. zvezek, 2000: 333).

V diplomskem delu je termin vojska, v povezavi s Slovensko vojsko, uporabljen izključno kot izraz za celotne obrambne oziroma oborožene sile Republike Slovenije.

mirnodobnih potencialov. Zato v miru obstajajo samo majhna jedra za oblikovanje vojnih enot in del profesionalnega starešinskega kadra, urjenje pa izvajajo samo občasno (Vojna enciklopedija, 5. knjiga, 1974: 462).

⁷ V ZDA je na primer rezervna komponenta armade organizirana po teritorialnem načelu, kjer so enote po posameznih območjih podrejene območnim rezervnim poveljnikom. Rezervna struktura pa se deli tudi po verigi poveljevanja, in sicer na enote Nacionalne garde, ki so podrejene guvernerjem posameznih zveznih držav ter na rezervne enote pod poveljstvom stalne armade. V primeru vojne se vse enote mobilizirajo ter vključijo v strukturo stalne sestave armade (povzeto po IMDE, 1993: 2274).

3 FORMALNO-PРАВNA UREDITEV PODROČJA REZERVNE SESTAVE SV

Namen, naloge, kadrovska struktura SV ipd. so področja, ki so v RS urejena s posameznimi formalno-pravnimi dokumenti. Tako je v teh dokumentih urejeno tudi področje rezervne sestave SV, zato je prav, da v analizi najprej predstavim nekatere krovne formalno-pravne vire, ki v svojem besedilu urejajo področje rezervne sestave SV.

3.1 USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE - URS (UL št. 33/1991)

Poglavje II: Človekove pravice in svoboščine, 14. člen (enakost pred zakonom), 2. odstavek:

"Vsi so pred zakonom enaki."

❖ Načelo enakosti pred zakonom zahteva, da zakonodajno telo v RS enako obravnava državljane RS v določenem enakem položaju. V skladu s tem načelom je urejena tudi možnost sodelovanja v rezervni sestavi SV, ki daje to možnost tako moškim kot ženskam, tako v obvezni, kot tudi v prostovoljni rezervni sestavi SV.

Poglavje IV: Državna ureditev, točka e) Obramba države:

123. člen (dolžnost sodelovanja pri obrambi države):

"Obramba države je za državljane obvezna v mejah in na način, ki ga določa zakon. Državljanom, ki zaradi svojih religioznih, filozofskih ali humanitarnih nadzorov niso pripravljeni sodelovati pri opravljanju vojaških obveznosti, je treba omogočiti, da sodelujejo pri obrambi države na drug način."

❖ Omenjena ustavna določba predpisuje, da je vsak državljan, v skladu z zakonom, dolžan sodelovati pri obrambi države, hkrati pa dovoljuje ugovor vesti vojaški dolžnosti, pri čemer je dolžan sodelovati pri obrambi na drug način, ki ga podrobneje urejata zakon o obrambi ter zakon o vojaški dolžnosti. To ustavno določilo tako posredno določa tudi obveznost služenja v rezervni sestavi SV. Z uvedbo prostovoljnega služenja v SV pa se dejansko uresničuje hkrati tudi pravica državljanov, da sodelujejo pri obrambi države.

124. člen (obramba države), 1. odstavek:

"Vrsto, obseg in organizacijo obrambe nedotakljivosti in celovitosti državnega ozemlja ureja zakon, ki ga sprejme Državni zbor z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev."

❖ Spremembe v načinu popolnjevanja SV in s tem tudi postopnem prehodu z obvezne na prostovoljno rezervno sestavo so zahtevale ustrezne spremembe Zakona o obrambi ter Zakona o vojaški dolžnosti, ki jih je skladno z določilom 124. člena URS sprejel Državni zbor, in sicer dne 14. 5. 2002 spremembe in dopolnitve Zakona o obrambi ter dne 26. 9. 2002 spremembe in dopolnitve Zakona o vojaški dolžnosti.

3.2 ZAKON O OBRAMBI (UL št. 82/1994, 44/1997, 87/1997, 47/2002, 40/2004)⁸

5. člen (pomen pojmov):

Točka 10:

"Vojna sestava vojske je formacija, ki jo sestavljajo pripadniki stalne sestave, vojaški obvezniki na služenju vojaškega roka in pripadniki rezervne sestave, ki so razporejeni v vojno sestavo vojske."

Točka 11:

"Rezervna sestava so vsi vojaški obvezniki, ki niso pripadniki mirnodobne sestave in so dolžni služiti v rezervni sestavi. Pripadniki rezervne sestave so tudi državljani, ki sklenejo pogodbo o službi v rezervni sestavi."

❖ Iz zgornjih določil je razvidno, da je rezervna sestava SV sestavni del njene vojne formacije, pri čemer jo popolnjujejo tako vojaški obvezniki, ki so dolžni služiti v vojaški rezervi, kot tudi pogodbeni pripadniki rezervne sestave.

6. člen (vrste obrambnih dolžnosti):

Točka 1:

"Pri obrambi države imajo državljani v skladu z ustavo naslednje dolžnosti:

- vojaško dolžnost⁹, ki jo uresničujejo v Slovenski vojski in v enotah za zveze; ..."

❖ V okviru vojaške dolžnosti državljani uresničujejo tudi dolžnost služenja v rezervni sestavi SV.

⁸ Navedena določila Zakona o obrambi, z vsemi njegovimi spremembami in dopolnitvami, so zapisana v obliki prečiščenega besedila, kar zagotavlja večjo preglednost ter boljše razumevanje besedila.

⁹ *Vojaška dolžnost* v RS obsega naborno dolžnost, ki velja za vse moške državljane in dolžnost služiti vojaški rok ter dolžnost služiti v rezervnem sestavu za tiste, ki so sposobni za vojaško službo (povzeto po 2. členu ZVojD v UL št. 108/2002).

38. člen (sestava vojske):

"(1) Slovenska vojska ima stalno, mirnodobno in vojno sestavo¹⁰.

(2) Vojna sestava obsega pripadnike stalne in mirnodobne sestave ter pripadnike rezervne sestave, razporejene v vojsko, in materialna sredstva iz popisa.

(3) Vojna sestava se organizira in pripravlja v miru."

❖ Rezervna sestava, kot sestavni del vojne sestave, se je, v skladu z omenjenim zakonskim določilom, dolžna organizirati in pripravljati v miru.

47. člen (opravljanje vojaške službe):

"(1) Vojaško službo opravljajo pripadniki stalne sestave, vojaški obvezniki, ki so na služenju vojaškega roka, ter pripadniki rezervne sestave, kadar so vpoklicani v vojaško službo.

(2) Vojaško službo opravljajo tudi pripadniki rezervne sestave, ki so sklenili z ministrstvom pogodbo o službi v rezervni sestavi, kadar so vpoklicani na usposabljanje ali opravljanje vojaške službe. Pogodbo sklenejo na podlagi prostovoljne odločitve za najmanj pet let službe v rezervni sestavi. V času trajanja pogodbe se morajo udeleževati usposabljanja oziroma odzvati na vpoklic za opravljanje vojaške službe. V času trajanja pogodbe prejemajo plačilo za pripravljenost, med vojaško službo pa plačilo za opravljanje vojaške službe. V času trajanja pogodbe o službi v rezervni sestavi imajo pripadniki pravice in obveznosti, kot jih imajo pripadniki vojne ali rezervne sestave oziroma civilne osebe, ki sklenejo pogodbo za določen čas za delo v vojski, zaradi opravljanja vojaške ali druge službe izven države v skladu s tem zakonom. Po opravljeni vojaški službi se pripadniki lahko najkasneje v 30 dneh vrnejo na prejšnje delo in delodajalci so jih dolžni sprejeti. Delodajalci pripadnikov rezervne sestave zaradi službe v rezervni sestavi ne smejo postaviti v manj ugoden položaj."

❖ Besedilo tega člena določa, da pripadniki rezervne sestave, vključno s pogodbenimi pripadniki rezerve, opravljajo vojaško službo v času, ko so vpoklicani na usposabljanje ali opravljanje vojaške službe.

48. člen (vojaške osebe):**Točka 1:**

"Kdor opravlja vojaško službo, je vojaška oseba in je podrejen vojaški disciplini."

¹⁰ *Stalna sestava SV*, sestavljajo jo poklicni pripadniki SV: vojaške osebe (vojaki, podčastniki, častniki), vojaški uslužbenci in civilne osebe v službi v SV (Študija o možnostih prehoda na poklicno popolnjevanje vojske v Republiki Sloveniji, 2001: 8). *Mirnodobna sestava SV*, sestavljajo jo poklicni pripadniki SV, vojaški obvezniki na služenju vojaškega roka¹⁰ in pripadniki rezervne sestave, kadar so vpoklicani v vojaško službo (prav tam). *Vojna sestava SV*, sestavljajo jo pripadniki stalne sestave, vojaški obvezniki na služenju vojaškega roka in pripadniki rezervne sestave, ki so razporejeni v vojno sestavo SV (prav tam).

Točka 4:

"Vojaški obveznik, pripadnik rezervne sestave, postane vojaška oseba z vstopom v vojaško enoto ali zavod in preneha biti vojaška oseba z odpustom iz enote ali zavoda."

❖ Z vstopom v vojaško enoto ali zavod, pripadnik rezervne sestave postane vojaška oseba, podrejena vojaški disciplini.

48.a člen (vojaška služba izven države):**Točka 3:**

"Vojaško službo oziroma službo izven države... lahko opravljajo v miru tudi pripadniki vojne ali rezervne sestave oziroma civilne osebe, ki sklenejo z ministrstvom pogodbo za določen čas za delo v vojski. V času dela v vojski njihove statusne, delovnopravne in druge zatečene pravice mirujejo in po prenehanju opravljanja vojaške službe oziroma službe se najkasneje v 30 dneh lahko vrnejo na prejšnje delo in delodajalci so jih dolžni sprejeti. Delodajalci ne smejo zaradi opravljanja vojaške službe oziroma službe v vojski takih oseb postavljati v manj ugoden položaj."

Točka 4:

"V miru so lahko na usposabljanje izven države napoteni tudi vojaški obvezniki med služenjem vojaškega roka in služenjem v rezervni sestavi, če so razporejeni v enote vojne sestave. Usposabljanje vojaških obveznikov izven države je glede časa, obsega in pravic praviloma izenačeno z uposabljanjem v državi."

❖ Pripadniki rezervne sestave SV, vključno s pripadniki pogodbene rezerve, lahko v skladu z omenjenim členom opravljajo vojaško službo tudi izven ozemlja RS, z namenom izvrševati obveznosti, prevzete v mednarodnih organizacijah oziroma z mednarodnimi pogodbami.

48.c člen (vojaška obramba izven države):**Točka 1:**

"Ob povečani nevarnosti napada oziroma neposredni vojni nevarnosti, v vojnem ali izrednem stanju v skladu s tem zakonom, odločitvami Državnega zbora in sklenjenimi mednarodnimi pogodbami, vojaško službo izven države opravljajo poleg pripadnikov stalne sestave tudi pripadniki vojne sestave, ki so odslužili vojaški rok in so razporejeni v enote, poslane na opravljanje vojaške službe izven države."

❖ Pripadniki rezervne sestave SV, kot sestavnega dela vojne sestave SV, so lahko ob vojni nevarnosti ali izrednem stanju napoteni tudi na opravljanje vojaške službe izven ozemlja RS.

3.3 ZAKON O VOJAŠKI DOLŽNOSTI (UL št. 18/1991, 74/1995, 86/2002)

Poglavje I: Splošne določbe:

1. člen:

"Vojaško dolžnost izvršujejo v miru in v vojni moški državljani pod pogoji, ki jih določa ta zakon.

Pri izvrševanju vojaške dolžnosti v skladu s tem zakonom lahko sodelujejo tudi ženske."

2. člen:

"Vojaška dolžnost obsega naborno dolžnost, dolžnost služiti vojaški rok in dolžnost služiti v rezervni sestavi.

Naborna dolžnost velja za vse moške državljane, dolžnost služenja vojaškega roka ter služenja v rezervni sestavi pa za tiste, ki so sposobni za vojaško službo.

Državljanji imajo pravico do ugovora vesti vojaški dolžnosti pod pogoji, ki jih določa ta zakon."

3. člen:

"Državljan, za katerega velja vojaška dolžnost, je vojaški obveznik. Med trajanjem vojaške dolžnosti je državljan... vojak v rezervi, rezervni podčastnik ali rezervni častnik, dokler traja dolžnost služiti v rezervni sestavi."

❖ Iz splošnih določb je razvidno, da je pripadnik obvezne rezerve državljan, ki je dolžan izvrševati vojaško dolžnost služenja v rezervni sestavi, pri čemer lahko državljan v tem času opravlja dolžnosti vojaka, podčastnika ali častnika v rezervni sestavi, odvisno od pridobljenega položaja v vojaški hierarhiji.

Poglavje VI: Dolžnost služiti v rezervni sestavi:

49. člen:

"Dolžnost služiti v rezervni sestavi Slovenske vojske velja za vojaške obveznike:

- ki so odslužili vojaški rok;
- ki so po tem zakonu drugače uredili obveznost služenja vojaškega roka.

V rezervni sestavi Slovenske vojske lahko sodelujejo tudi ženske na podlagi njihovega soglasja, če so usposobljene za opravljanje strokovnih in tehničnih del, ki jih določi ministrstvo, pristojno za obrambo.

Dolžnost služiti v rezervnem sestavu nastane za moške od dneva odpustitve s služenja vojaškega roka oziroma od dneva, ko so dolžnost služiti vojaški rok uredili drugače in traja do konca koledarskega leta, v katerem vojaški obvezniki dopolnijo 50 let oziroma 60 let starosti, če so rezervni častniki. Ženske lahko sodelujejo v rezervnem sestavu v skladu s prejšnjim odstavkom v starosti od 19 do 40 let."

❖ Določbe tega člena podrobneje opredeljujejo časovne okvire dolžnosti služiti v rezervni sestavi SV, tako za državljane, kot tudi državljanke.

50. člen:

"Vojaškim obveznikom v rezervni sestavi upravni organ, pristojen za obrambne zadeve, glede na potrebe po popolnitvi Slovenske vojske, določi in sporoči vojni razpored v vojaških enotah oziroma vojaških zavodih ter drugih enotah, ki se popolnjujejo z vojaškimi obvezniki."

51. člen:

"Dolžnost služiti v rezervni sestavi Slovenske vojske se izvršuje z udeležbo obveznikov na vojaških vajah¹¹, tečajih in drugih oblikah vojaškega usposabljanja (v nadaljnjem besedilu: vojaške vaje) ter z izvrševanjem drugih dolžnosti, predpisanih s tem zakonom.

Vojaške vaje lahko trajajo skupno za vojake v rezervi in rezervne podčastnike do pet mesecev ter za rezervne častnike do deset mesecev. Polovico skupnega trajanja vojaških vaj se praviloma opravi v prvih 10 letih po odslužitvi vojaškega roka.

Vojaški obveznik je lahko v enem letu poklican na vojaške vaje največ do dveh mesecev.

Na vojaške vaje se ne kliče vojaški obveznik samohranilec, če ima otroka, ki še ni star 15 let."

52. člen:

"Vojaške vaje se praviloma organizirajo in izvajajo v vojaških enotah oziroma vojaških zavodih ter v organih za notranje zadeve za vojaške obveznike, ki so razporejeni v te organe.

Vojaške vaje, ki trajajo do 24 ur, se praviloma organizirajo in izvajajo izven delovnega časa, med dnevnim ali tedenskim počitkom oseb v rezervni sestavi."

¹¹ *Vojaške vaje*, oznaka za obvezne vaje rezervistov, na katerih ti pridobivajo in širijo znanje in sposobnosti, pridobljene z osnovnim usposabljanjem ter preverjajo bojno pripravljenost (Veliki splošni leksikon v osmih knjigah, 8. knjiga, 1998: 4713).

53. člen:

"Vojaškemu obvezniku v rezervni sestavi se na njegovo prošnjo odložijo vojaške vaje iz naslednjih razlogov:

1. če je bolan, do naslednjega vpoklica po okrevanju;
2. če je iz njegovega gospodinjstva istočasno poklicanih na vojaške vaje dvoje ali več članov ali so nekateri od njih že na vojaških vajah ali služijo vojaški rok, dokler se član oziroma druga polovica članov gospodinjstva ne vrne z vojaških vaj oziroma s služenja vojaškega roka;
3. če ima v času vojaških vaj status študenta, dokler traja takšen razlog, vendar najdlje za eno leto, oziroma če ima v času vojaških vaj neodložljiv izpit, kolokvij ali drugo neodločljivo šolsko obveznost do naslednjega vpoklica na vojaške vaje;
4. če bi zaradi smrti ali hude bolezni v gospodinjstvu oziroma zaradi naravne ali druge hude nesreče zašlo gospodinjstvo v težak položaj, če bi obveznik odšel na vojaške vaje, dokler traja takšno stanje v gospodinjstvu, vendar najdlje za eno leto;
5. če je bil tik pred odhodom ali med odhodom na vojaške vaje v gospodinjstvu ali v družini smrtni primer, do naslednjega vpoklica na vojaške vaje;
6. če tik pred odhodom ali med odhodom na vojaške vaje pričakuje rojstvo otroka, pa bi zašla njegova družina v težak položaj, če bi obveznik odšel na vojaške vaje, do naslednjega vpoklica na vojaške vaje;
7. če koristi dopust za varstvo in nego otroka.

Zdravstveno sposobnost za vojaško službo iz 1. točke prejšnjega odstavka ugotavljajo zdravstvene organizacije in zdravstveni delavci, pooblaščen za zdravniške preglede in druge preglede ter preiskave nabornikov.

Določba 3. točke prvega odstavka se ne uporablja za vojaške vaje do 24 ur, ki se organizirajo v času tedenskega počitka."

54. člen:

"Vojaške vaje se lahko izjemoma odložijo tudi zaradi neodločljivih službenih potreb, če to zahteva pristojni državni organ, gospodarska družba, zavod ali druga organizacija oziroma delodajalec, pri katerem je zaposlen vojaški obveznik v rezervni sestavi, dokler je takšna potreba, vendar najdlje do naslednjega vpoklica. Vojaške vaje se po tej določbi lahko odložijo tudi na zahtevo športne organizacije zaradi priprav ali udeležbe obveznika na evropskih in svetovnih tekmovanjih ali olimpijskih igrah.

Vojaške vaje se lahko kmetu in drugemu obvezniku, ki samostojno opravlja dejavnost z osebnim delom, izjemoma odložijo zaradi neodložljivih del, če nima zaposlenih delavcev in če v njegovem gospodinjstvu ni drugega pridobitno zmožnega člana oziroma člana, ki je ta dela sposoben opraviti, dokler je takšna potreba, vendar najdlje do naslednjega vpoklica.

Prošnjo za odložitev vojaških vaj je treba vložiti pri upravnem organu, pristojnem za obrambne zadeve, v osmih dneh po prejemu poziva na vojaške vaje. Kdor prosi za odložitev vojaških vaj zaradi razlogov iz 1., 4. in 5. točke prvega odstavka 53. člena, mora prošnjo vložiti takoj, ko nastane razlog za odložitev."

56. člen:

"Vojaški obveznik v rezervni sestavi, pri katerem je prišlo v zdravstvenem stanju do spremembe, ki vpliva na njegovo sposobnost za vojaško službo, je lahko na lastno prošnjo ali na poziv upravnega organa, pristojnega za obrambne zadeve ali vojaškega organa, poslan na zdravniški pregled, da se oceni njegovo sposobnost za vojaško službo.

Sposobnost za vojaško službo obveznika iz prejšnjega odstavka ocenjuje pristojna naborna komisija v skladu z določbami tega zakona o ocenjevanju zdravstvene sposobnosti nabornikov za vojaško službo."

57. člen:

"Ministrstvo, pristojno za obrambo, izda natančnejše predpise o vpoklicu oseb v rezervni sestavi na vojaške vaje in odložitvi vojaških vaj, o organiziranju vojaško strokovnega usposabljanja, o načinu določanja vojnega razporeda vojaškim obveznikom in o izdajanju osebne vojaške opreme vojaškim obveznikom ter o njenem hranjenju, koriščenju, vzdrževanju in vračanju."

❖ Določbe 50., 51. in 52. člena ZVojD opredeljujejo zakonsko podlago za pripravo ter napotitev vojaških obveznikov v rezervni sestavi v vojaške enote in vojaške zavode ter določajo časovne okvire za načrtovanje in izvedbo vojaških vaj ter predpisujejo časovne okvire napotitev obveznikov na vojaške vaje. V 53. in 54. členu so podrobno navedeni razlogi, na podlagi katerih se lahko vojaškemu obvezniku v rezervni sestavi odloži napotitev na vojaške vaje. Besedilo 56. člena govori o ocenitvi zdravstvene sposobnosti vojaškega obveznika v rezervni sestavi za opravljanje vojaške službe v rezervni sestavi. 57. člen pa navaja pristojnosti MO pri izdaji predpisov za napotitev na vojaške vaje, odložitev vojaških vaj ter določanju načina zadolževanja vojaške opreme obveznikom v rezervni sestavi.

Poglavje VII: Potovanje in bivanje vojaških obveznikov v tujini:

60. člen, 1. odstavek:

"Vojaški obveznik v rezervnem sestavu sme potovati v tujino in tam začasno ali stalno bivati, razen, če mu je bil vročen poziv za vojaško službo."

61. člen, 1. odstavek:

"Nabornik ali vojaški obveznik v rezervnem sestavu, ki odpotuje v tujino na stalno ali začasno bivanje dlje kot za eno leto, se mora prijaviti diplomatskemu predstavništvu zaradi vpisa v vojaško evidenco v petnajstih dneh po prihodu v tujino."

Poglavje VII.a: Opustitev izvajanja določenih sestavin vojaške dolžnosti v miru ter njihova ponovna uvedba:

62.a člen, 3. odstavek:

"Obvezno služenje v rezervni sestavi in 30-dnevno usposabljanje za zaščito in reševanje državljanov v miru, ki jim je bil priznan ugovor vesti vojaški dolžnosti po odsluženem vojaškem roku, se preneha izvajati 31. 12. 2010."

62.d člen, 1., 3. in 4. odstavek:

"Ne glede na določbe 62.a člena tega zakona lahko vojaški obvezniki uveljavljajo ugovor vesti vojaški dolžnosti v skladu s tem zakonom.

Državljan, ki je pravico do ugovora vesti vojaški dolžnosti uveljavil kot pripadnik rezervne sestave, se izbriše iz evidence po opravljenem 30-dnevnem usposabljanju za zaščito in reševanje, po 31. 12. 2010 pa po priznani pravici do ugovora vesti vojaški dolžnosti. Državljan, iz drugega in prejšnjega odstavka se po izbrisu iz vojaške evidence vpiše v evidenco Civilne zaščite."

62.e člen, 1. odstavek:

"Odločitev o ponovni uvedbi izvajanja zdravniških in drugih pregledov ter psiholoških preiskav, nabora, napotitev na služenje vojaškega roka oziroma na opravljanje nadomestne civilne službe in obveznega služenja v rezervni sestavi sprejme Državni zbor Republike Slovenije na predlog Vlade Republike Slovenije ob povečani nevarnosti napada na državo oziroma neposredni vojni nevarnosti ali ob razglasitvi vojnega ali izrednega stanja v skladu z zakonom."

❖ Omenjeno poglavje določa časovne okvire in pogoje za opustitev ter morebitno ponovno uvebo določenih sestavin izvajanja vojaške dolžnosti v miru ter se sklada z odločitvijo Vlade RS in Državnega zbora RS o prehodu z obvezniške na poklicno sestavo SV, dopolnjeno s pogodbeno rezervo.

Poglavje VIII: Postopek in pozivanje vojaških obveznikov:

64. člen:

"Vojaški obveznik, ki ga pristojni organ pokliče v zvezi z izvrševanjem vojaške dolžnosti, se mora prigrasiti določenemu organu v kraju in v času, ki sta navedena v posamičnem ali splošnem pozivu, in vzeti s seboj stvari ter listine, ki so določene v pozivu.

Posamični poziv, razen poziva za mobilizacijo ali za poskusno mobilizacijo, se pošlje vojaškemu obvezniku najpozneje 30 dni pred dnem, ki je določen za začetek obveznosti, zaradi katere je poklican.

Posamičen poziv se lahko izjemoma pošlje vojaškemu obvezniku v krajšem roku tudi, če je to potrebno zaradi zagotavljanja bojne pripravljenosti Slovenske vojske."

65. člen:

"Vojaški obveznik, ki je poklican v zvezi z izvrševanjem vojaške dolžnosti, ima pravico do povračila stroškov za prevoz z javnimi prometnimi sredstvi, za nastanitev in hrano. Višino povračil določi ministrstvo, pristojno za finance.

Vojaškemu obvezniku, ki je v delovnem razmerju, pripada med izvrševanjem vojaških dolžnosti nadomestilo v višini osebnega dohodka, ki bi ga prejel, če bi delal.

Vojaškemu obvezniku, ki prejema pokojnino ali denarno nadomestilo za primer brezposelnosti, pripada pokojnina oziroma denarno nadomestilo tudi med izvrševanjem vojaških dolžnosti.

Vojaškemu obvezniku, ki samostojno opravlja dejavnost z osebnim delom, pripada med izvrševanjem vojaških dolžnosti denarno nadomestilo izgubljenega zaslužka, katerega višino določa Vlada Republike Slovenije.

Pravice iz prvega, drugega, tretjega in četrtega odstavka pripadajo vojaškemu obvezniku med izvajanjem naborne dolžnosti in dolžnosti služenja v rezervni sestavi. Obveznik, ki ni zaposlen, in ki ne dobiva denarnega nadomestila zaradi začasne brezposelnosti oziroma ne pridobiva dohodka na kakšen drug način, ima med izvajanjem vojaških dolžnosti pravico do denarnega nadomestila v višini, ki ga določi Vlada Republike Slovenije."

❖ Besedilo v 64. in 65. členu določa pogoje za izdajanje pozivov za izvrševanje vojaške dolžnosti ter navaja pravico do denarnega nadomestila, ki ga imajo vojaški obvezniki v rezervni sestavi v času izvrševanja vojaške dolžnosti.

V **poglavju IX: Kazni**, so v 66. členu (točki 4 in 5) in 67. členu (točka 5) navedene tudi denarne kazne, ki jih je obveznik v rezervni sestavi dolžan poravnati v primeru, ko ne izpolnjuje določil tega zakona.

3.4 UREDBA O POGODBENEM OPRAVLJANJU VOJAŠKE SLUŽBE V REZERVNI SESTAVI SLOVENSKE VOJSKE (UL št. 95/2002)

Uredba je sestavljena iz sedmih poglavij in določa splošne določbe za pogodbeno opravljanje vojaške službe v rezervni sestavi SV, postopke popolnjevanja, pravice ter dolžnosti pogodbenih pripadnikov rezervne sestave med usposabljanjem in opravljanjem vojaške službe, nadomestila, druge prejemke in povračila ter razloge za prenehanje oziroma odpoved pogodbe, v sklepnem poglavju o prehodnih in končnih določbah pa opredeli okvir za preverjanje gibalnih sposobnosti pogodbenih pripadnikov rezervne sestave.

Poglavje I: Splošne določbe:

2. člen (pomen pojmov):

- "1. kandidat je oseba, ki vloži vlogo za pogodbeno opravljanje vojaške službe v rezervni sestavi Slovenske vojske,
2. pogodbeni pripadnik rezervne sestave je državljanka ali državljan, ki je na podlagi prostovoljne odločitve z Ministrstvom za obrambo sklenil pogodbo o opravljanju vojaške službe v rezervni sestavi Slovenske vojske."

3. člen (splošni pogoji):

"V rezervni sestavi Slovenske vojske lahko prostovoljno sodelujejo moški in ženske od dopolnjenega 18. leta starosti do konca koledarskega leta, v katerem dopolnijo ženske 40 let, moški 50 let oziroma 60 let, če so častniki," pri čemer uredba navaja še druge pogoje, in sicer: državljanstvo RS, telesna in duševna sposobnost za opravljanje vojaške službe, ustrezná izobrazba, da proti kandidatu/-ki ne obstaja varnostni zadržek, da kandidat/-ka ni bil/-a pravnomočno obsojen/-a zaradi kaznivega dejanja, da kandidat/-ka ni zaposlen/-a v tujini. V rezervni sestavi tudi ne more prostovoljno sodelovati oseba, ki ji je bila priznana pravica do

ugovora vesti vojaški dolžnosti in/ali je bila kot nabornik, vojak na služenju vojaškega roka ali vojaški obveznik rezervne sestave ocenjena kot nesposobna za vojaško službo.

Poglavje II: Postopek popolnjevanja s pogodbenimi pripadniki rezervne sestave:

V tem poglavju uredba določa pogoje za oblikovanje letnega načrta popolnitve (4. člen), ki ga mora GŠSV, na podlagi usmeritve ministra za obrambo, izdelati najkasneje do 30. oktobra za naslednje leto. Z letnim načrtom se načrtuje popolnitev s pogodbenimi pripadniki rezervne sestave po vojnih enotah in podenotah, skladno z vojno formacijo, pri čemer se lahko načrtuje do 5 odstotkov več pogodbenih pripadnikov rezervne sestave, kot jih je predvideno z vojno formacijo, z namenom nadomestiti tiste, s katerimi je bila pogodba prekinjena.

5. člen govori o obveščanju državljanov o možnostih služenja v pogodbeni rezervi, kar opravlja MO preko sredstev javnega obveščanja in na druge primerne načine. 6. člen določa pogoje za zbiranje vlog za sklenitev pogodbe o pogodbenem opravljanju vojaške službe v rezervni sestavi SV in podrobno določa, kaj mora vloga vsebovati. Besedilo 8. člena navaja, da o primernosti kandidata, ki izpolnjuje splošne in zdravstvene pogoje ter je opravil preverjanje gibalnih zmogljivosti (7. člen), odloča ustrezna komisija, ki jo imenuje minister. 9. člen obravnava sam izbor kandidatov, pri čemer navaja, da imajo pri tem prednost osebe, ki so prenehale poklicno opravljati vojaško službo v SV, vojaški obvezniki rezervne sestave, razporejeni v enoto, ki jo bodo nadomestili pogodbeni pripadniki rezervne sestave in vojaški obvezniki, ki so že odslužili vojaški rok.

Poglavje III: Pogodba o vojaški službi v rezervni sestavi, 10. in 11. člen:

S kandidati, ki jih komisija oceni kot primerne, MO sklene pogodbo o opravljanju vojaške službe v rezervni sestavi. Pogodba se sklene pisno, praviloma za obdobje 5 let in se lahko podaljšuje za enako časovno obdobje. Po podpisu pogodbe se pripadnika pogodbene rezerve imenuje na formacijsko dolžnost na način, ki je predpisan za imenovanje poklicnih pripadnikov SV.

Poglavje IV: Pravice in dolžnosti pogodbenega pripadnika rezervne sestave med uposabljanjem in opravljanjem vojaške službe:

Pripadnik pogodbene rezerve je dolžan (12. člen) opraviti:

- temeljno vojaško strokovno usposabljanje (v primeru, če nima odsluženega vojaškega roka),
- osnovno, nadaljevalno in dopolnilno uposabljanje, ki se izvaja po predpisanih programih za

usposabljanje vojakov, podčastnikov, častnikov, poveljstev in enot, praviloma v več krajših terminih, pri čemer skupno usposabljanje v enem letu ne sme biti daljše od treh mesecev (15. člen),

- mobilizacijsko usposabljanje, ter se
- odzvati na opravljanje vojaške službe izven države v miru, z namenom izvrševanja obveznosti, prevzetih z mednarodnimi pogodbami ali na opravljanje vojaške službe v miru, kadar pripadniki stalne sestave ne morejo opraviti vseh nalog.

Pogodbeni pripadnik rezervne sestave je hkrati upravnemu organu za obrambo (13. člen) dolžan prijaviti morebitne spremembe zdravstvenega stanja, rabo starševskega dopusta ali napotitev na delo ali šolanje v tujini. Pogodbenem pripadniku rezervne sestave pa se na njegovo prošnjo lahko usposabljanje odloži, če izpolnjuje pogoje, ki jih navaja 16. člen, npr. ob predložitvi potrdila o bolezni, ob rojstvu otroka, v primeru smrti v ožji družini...

Pogodbene pripadnike rezervne sestave se lahko izjemoma vpokliče tudi za opravljanje vojaške službe v miru, vendar največ za tri mesece letno (17. člen), 18. člen pa določa, da se njihova mobilizacija izvede na način, ki je predpisan za vojaške obveznike rezervne sestave.

Poglavje V: Nadomestila ter drugi prejemki in povračila:

Pogodbeni pripadniki rezervne sestave so opravičeni do prejema sledečih denarnih prejemkov:

- plačila za pripravljenost (19. člen);
- plačila med usposabljanjem (20. člen);
- plačila za opravljanje vojaške službe v miru (21. člen);
- plačila za opravljanje vojaške službe v izrednem in vojnem stanju (22. člen);
- dodatka za stalnost pri vsakem podaljšanju pogodbe (24. člen).

Poleg omenjenih denarnih nadomestil, MO pogodbenega pripadnika rezervne sestave v času usposabljanja in opravljanja vojaške službe zavaruje za primer nesreče pri delu (23. člen) in mu nudi brezplačno pravno pomoč v primeru, ko ga delodajalec ne sprejme na prejšnje delo ali ga postavi v manj ugoden položaj (25. člen).

Poglavje VI: Odpoved pogodbe:

26. člen določa pogoje, ob katerih pride do prenehanja veljavnosti pogodbe, npr. s potekom časa, za katerega je bila sklenjena, 27. člen pa navaja pogoje, pod katerimi lahko MO enostransko odpove pogodbo, npr. če pogodbeni pripadnik rezervne sestave v tekočem letu ni opravil vseh, z letnim načrtom predpisanih usposabljanj.

3.5 DRUGI FORMALNO-PRAVNI AKTI

3.5.1 Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (UL ŠT. 56/2001)

Poglavje 4.2 Obrambna politika:

"... Temeljno vodilo pri uresničevanju razvojnih ciljev bo preusmeritev od količine h kakovosti. S preoblikovanjem in modernizacijo Slovenske vojske bo postopno zmanjšan njen obseg, povečan delež poklicne sestave, izboljšana kadrovska struktura ter opremljenost s sodobnimi oborožitvenimi sistemi in vojaško opremo ter omogočeno vključevanje prostovoljcev v vojaške enote..."

❖ Resolucija le na kratko poda usmeritev o prihodnjem zmanjšanju obsega SV ter o možnostihopolnjevanja s prostovoljci, podrobneje pa se te tematike ne loteva.

3.5.2 Resolucija o Splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske - ReDPROSV (UL ŠT. 89/2004)

Poglavje 3.2. Izhodišča za razvoj in opremljanje Slovenske vojske:

5. odstavek: "Obseg vojne sestave Slovenske vojske se bo zmanjšal. Konec leta 2004 bo vojna sestava vojske štela do 18.000 pripadnikov. Z opuščanjem obveznega služenja v rezervni sestavi in popolnim prehodom na pogodbeno rezervo se bo najkasneje do konca leta 2010 obseg vojne sestave vojske postopno zmanjševal na okoli 14.000 pripadnikov."

6. odstavek: "... Sistemopolnjevanja Slovenske vojske bo temeljil na poklicnih pripadnikih in pogodbeni rezervi. Zagotovljena možnost prostovoljnega vojaškega usposabljanja (služenje vojaškega roka) bo predstavljala dodatne možnosti zaopolnjevanje stalne in rezervne sestave vojske."

❖ Resolucija v omenjenih dveh odstavkih govori o zmanjševanju števila pripadnikov vojne sestave SV, s ciljno številko 14.000 pripadnikov, ki bi naj bila dosežena leta 2010, po dokončni opustitvi obvezne rezerve ter o načinihopolnjevanja SV.

Poglavje 3.5. Doktrina delovanja Slovenske vojske:

11. odstavek: "Kljub pospešenemu procesu preoblikovanja Slovenske vojske bo Republika Slovenija ohranjala nekatere posebnosti na vojaškem področju, kot sta prostovoljno vojaško usposabljanje za obrambo države ter oblikovanje strateške rezerve kadrov, oborožitve in opreme (koncept t.i. tretjega kroga). Te rezerve bodo v primeru potrebe omogočale nadomeščanje izgub in povečanje zmogljivosti vojske, v skladu z nacionalnimi in zavezniškimi ocenami ogroženosti. Zato se bo ohranjala vojaška evidenca tako, da bodo strateške rezerve oblikovane okoli 20.000 pripadnikov Slovenske vojske. Izvedene bodo tudi druge priprave z namenom, da bi bila lahko operativna zmogljivost teh sestav dosežena v dveh letih. Aktiviranje teh zmogljivosti bo temeljilo na politični odločitvi. Vojaško opremo in oborožitev za vzdrževanje teh zmogljivosti bo Republika Slovenija prikazovala v skladu s sprejetimi mednarodnimi pogodbami. Za upravljanje s strateškimi rezervami in njihovo aktiviranje bodo skrbela teritorialno razmeščena razvojna jedra¹²."

Poglavje 3.7. Kadrovski sistem in upravljanje kadrov:

1. odstavek: "... Slovenska vojska bo nadaljevala popolnjevanje s poklicnimi pripadniki in pogodbeno rezervo ter s tem povečevala operativne sposobnosti sil. ... Posebna pozornost bo namenjena motiviranju, nagrajevanju, izobraževanju in usposabljanju ter odpustu pripadnikov iz vojske. Predvidoma bo treba zagotoviti obvezno služenje v pogodbeni rezervi po preteku pogodbe o zaposlitvi v poklicni sestavi."

Poglavje 6.2. Kadrovski viri:

1. odstavek: "... Obseg vojne sestave vojske se bo na podlagi dodatnih ocen in presoje ter skladno z razpoložljivimi obrambnimi izdatki ter opuščanjem obveznega služenja v rezervni sestavi do leta 2010 postopno zmanjšal na okoli 14.000 pripadnikov. Opuščanje obvezne rezerve se bo izvajalo skladno s povečanjem stalne sestave in pogodbene rezerve. Pogodbena rezerva bo leta 2010 štela do 5.500 pripadnikov."

❖ Poglavje 3.7. nakazuje z možnostjo uvedbe obveznega služenja v pogodbeni rezervi po preteku pogodbe o zaposlitvi v poklicni sestavi, da v SV in na MORS-u pričakujejo, da bi se v prihodnosti lahko soočili tudi s težavami¹³ pri popolnjevanju pogodbene rezerve zgolj na

¹² Pri organiziranju in oblikovanju tovrstne rezerve bi bilo seveda smiselno upoštevati izkušnje TO.

¹³ Z zahtevnostjo popolnjevanja pogodbene (prostovoljne) rezerve se srečujejo tudi v drugih državah s podobnim sistemom popolnjevanja. Tako povprečna doba služenja v prostovoljni rezervni sestavi oboroženih sil Velike

temelju prostovoljnosti. Besedilo 1. odstavka poglavja 6.2. pa le dopolnjuje predstavitev predpostavk o številčnem stanju pripadnikov SV do leta 2010, omenjenih že v 5. odstavku poglavja 3.2.

3.5.3 Smernice za delo Ministrstva za obrambo za leti 2003 in 2004 – dopolnitev

Poglavje 3.1 Vojaška obramba - Slovenska vojska, smernice za delo do konca leta 2004¹⁴:

Točka b) Zmožljivosti in struktura sil:

"... - leta 2004 zagotoviti pripravljenost enot za prehod na popolnoma poklicno sestavo in pogodbeno rezervo;

- leta 2003 zmanjšati vojno sestavo SV na največ 30.000 pripadnikov in leta 2004 na največ 18.000 pripadnikov, razviti in začeti uresničevati strategijo doseganja ključnih operativnih zmogljivosti SV; ..."

Točka č) Izobraževanje in usposabljanje:

"... - leta 2003 prenoviti programe usposabljanja in urjenja posameznikov ter enot, popolnjenih s pogodbeno rezervo, in v letih 2003 ter 2004 izvajati usposabljanje in urjenje v obsegu, ki ga predvidevajo pogodbe o vključitvi v pogodbeno rezervo SV; ..."

❖ Smernice za leti 2003 in 2004 predvidevajo prehod na poklicno sestavo in pogodbeno rezervo, ki je bil dejansko izpeljan še nekoliko prej, kot je bilo to prvotno določeno, prav tako pa je načrtovano zmanjšanje obsega vojne sestave na 18.000 pripadnikov. Nakazana je tudi usmeritev k prenovi programov za usposabljanje enot, popolnjenih s pogodbenimi rezervisti, kar kaže na to, da so se na MO zavedali, da obstoječi programi usposabljanja in urjenja posameznikov ter enot niso v celoti primerni za usposabljanje in urjenje pogodbenih pripadnikov rezervne sestave.

Britanije znaša tri leta – omenjeno povprečje se ponavlja že več kot desetletje. Zamenjave civilnih zaposlitev ali spremembe osebnih okoliščin vplivajo na to, da tretjina pripadnikov prostovoljne rezervne sestave oddide vsako leto, tako da je vsako leto potrebno pridobiti veliko število novih prostovoljcev (Reserve Forces London: What are the Volunteer Reserves? URL: <http://www.reserve-forces-london.org.uk/what.htm>, dostop do strani 18. 8. 2004).

¹⁴ Ministrstvo za obrambo (2003). Smernice za delo Ministrstva za obrambo za leti 2003 in 2004 – dopolnitev. URL: http://www.mors.si/mors/pdf/2003/smernice_mo_2004_dopolnjene.pdf, dostop do strani 15. 10. 2003.

4 PROCES PREOBLIKOVANJA NAČINA POPOLNJEVANJA SV

V Sloveniji so se razprave na temo izbire novega načina popolnjevanja SV okrepile sredi 90 let minulega stoletja, pri čemer se je strokovna javnost intenzivneje vpletla v razpravo leta 1996 ter nato leta 1999, celotno obdobje razprav pa je izražala stališče, da izgradnja novega sistema popolnjevanja zahteva kar nekaj let, zato z njo ni pametno "brezglavo" hiteti. V letu 1999 so na Ministrstvu za obrambo tudi pripravili dokument z naslovom Obseg in struktura Slovenske vojske 2010 (URL: <http://www.mo-rs.si/mors/mors/pdf/obsegs.pdf>, dostop do strani 29. 11. 2000), v katerem so zapisane tudi ugotovitve o kadrovskem neskladju med stalno in rezervno sestavo ter o potrebi po znatnem povečanju stalne sestave do leta 2010, ob hkratnem zmanjševanju števila rezervistov. Ob tem so na ministrstvu opozarjali tudi na negativni trend gibanja nabornega kontingenta. Vendarle pa v projekciji za leto 2010 takrat še niso predvideli modela poklicne vojske, dopolnjene s pogodbeno rezervo, marveč so še vedno predvidevali obstoj popolnjevanja SV na temelju vojaške obveznosti, pri čemer pa naj bi leta 2010 znatno večjo vlogo igrala stalna sestava, ki bi bila sposobna izpolnjevati obveznosti v mednarodnem okolju.

Tako je vseskozi sililo v ospredje dejstvo, da so bili različni predlogi o bodočem načinu popolnjevanja SV sprva le poskusi različnih političnih strank, da bi si ob morebitnem ugodnem odzivu na njihov predlog pridobile nekaj glasov potencialnih volivcev.

V nadaljevanju bom predstavil različne politične in strokovne poglede na problematiko popolnjevanja SV, s težiščem na predstavitvi konceptov rezervne sestave, ki so bili predstavljeni ožji in širši javnosti in ki so imeli vpliv na oblikovanje končnega predloga o spremembi načina popolnjevanja SV, ki ga je dne 25. 4. 2002 sprejela Vlada RS in v katerem so bili predlagani ukrepi za začetek procesa prehoda na poklicno vojsko, dopolnjeno s prostovoljno rezervo. Skupno vsem predlogom ter študijam je bilo zlasti opozarjanje na gibanje demografskih kazalcev v Sloveniji, ki kažejo, da nataliteta vztrajno upada, kar posledično pomeni tudi zmanjšanje števila nabornikov, ter na dejstvo, da je vse manj mladih zdravstveno sposobnih za napotitev na služenje vojaškega roka, v močnem porastu pa je bilo tudi število ugovorov vojaški dolžnosti.

4.1 PREDLOG SDS: KOMBINACIJA POKLICNE VOJSKE S PROSTOVOLJSKO REZERVO

Odbor za obrambo Strokovnega sveta SDS je leta 1999 predlagal ukinitve splošne vojaške obveznosti v miru in oblikovanje SV na podlagi kombinacije poklicnih vojaških enot ter prostovoljske rezerve, pri čemer bi obveznost ostala v primeru vojne nevarnosti in vojne, takšen prehod pa bi bilo moč izvesti v relativno kratkem času, še posebej zato, ker je bil koncept oblikovanja prostovoljske rezerve razdeljen na dve fazi.

Prostovoljska rezerva, katere naziv naj bi bil Narodna garda – NG, bi se po njihovem predlogu popolnjevala s kandidati, ki bi izpolnjevali ustrezne zdravstvene, psihofizične ter izobrazbene kriterije, organizirana pa bila v okviru načrtovanih pokrajin. Podrejena bi bila GŠSV, v primeru njihove uporabe ob množičnih nesrečah pa ob določenih pogojih tudi lokalnim oblastem. Obsegala naj bi od 15.000 do 18.000 pripadnikov, opremljenih in oboroženih s sodobno opremo. V prvem obdobju obstoja NG (1. faza) bi bili njeni pripadniki prostovoljci z že odsluženim vojaškim rokom ali nekdanji poklicni pripadniki SV, ki bi z državo podpisali pogodbo, da bodo določeno časovno obdobje (5 ali več let) služili v prostovoljski vojaški rezervi in se v tem času odzvali na vpoklic v svojo enoto na usposabljanje po vnaprej določenih terminih ali iznenada v primeru drugih potreb. Ob tem bi pripadnikom prostovoljske rezerve pripadalo nadomestilo plače v času vpoklica ter določena finančna stimulacija, odvisna od njihove dolžnosti. V kasnejšem obdobju (2. faza) bi v NG pričeli tudi z izvajanjem osnovnega vojaškega usposabljanja za prostovoljce brez poprejšnjih vojaških znanj, ki bi potekalo v različnih časovnih razmakih v obdobju dveh let in v skupnem trajanju od 3 do 7 mesecev (odvisno od specialnosti), kar bi bil pogoj za pridobitev statusa pripadnika prostovoljske rezerve (Jurša v Reviji Obramba, 1999/10: 4-7).

Opisani predlog je bil oblikovan v okviru Odbora za obrambo pri stranki SDS. V tem odboru so dejansko sodelovali tudi ljudje iz obramboslovne stroke, svoj predlog pa so leta 1999 objavili v obliki resolucije z naslovom "Slovenska vojska - kombinacija poklicne vojske s prostovoljsko rezervo". Po moji oceni so bile pri izdelavi koncepta vsekakor upošteevane izkušnje tujih držav s prostovoljnim načinom popolnjevanja vojska ter izvedena analiza demografskih trendov v RS. Vendarle pa s časovnega vidika koncept takrat ni bil izvedljiv, saj v kratkem času ni bilo moč sprejeti vseh potrebnih zakonskih sprememb, potrebnih za izvedbo novega koncepta. Kot se je pokazalo sedaj v praksi, dejansko na nižjih ravneh še sedaj, ko je program prostovoljnega načina popolnjevanja dejansko stekel, niso izdelani vsi

akti, ki bi zagotavljali nemoteno usposabljanje in delovanje na vseh ravneh SV. Zato ocenjujem prizadevanja SDS v takratnem času predvsem kot manifest političnih idej z namenom pridobiti čim več glasov na parlamentarnih volitvah leta 2000, ne izpodbijam pa dejstva, da so nekatere značilnosti njihovega predloga dejansko zaživele tudi v praksi.

4.2 SLOVENSKO BRAMBOVSTVO IN OROŽNIŠTVO TER KONCEPT SAMOIZBIRNE OBRAMBNO-ZAŠČITNO-VARNOSTNE OBVEZNOSTI

Kotnik-Dvojmoč je leta 1999 javno podal dva predloga za preoblikovanje načina popolnjenja SV, in sicer koncept Slovenskega brambovstva in orožništva ter koncept samoizbirne obrambno-zaščitno-varnostne obveznosti.

4.2.1 Slovensko brambovstvo in orožništvo

Strukturi slovenskega vojaštva sta leta 1999 manjkala dva strukturno, organizacijsko in funkcionalno razpoznavna segmenta, in sicer milica za zagotavljanje teritorialne obrambe ter orožništvo, ki bi bilo v miru podrejeno Ministrstvu za notranje zadeve, v morebitni vojni pa sestavni del obrambnih sil. Po njegovem se je premalo pozornosti posvečalo rezervnim enotam, ki so bile v javnosti premalo prepoznavne, oboje pa je onemogočalo močnejšo identifikacijo njenih pripadnikov z enotami¹⁵ ter zmanjševalo vpetost v lokalno okolje, kjer naj bi bil za uporabo primarno namenjen velik del rezervnih enot.

Skladno s tem je opozarjal, da bi veljalo več pozornosti nameniti oblikovanju kakovostnejših rezervnih sil v celoti, tako manevrskih kot teritorialnih, ki so bile v takratnem obdobju še posebej zapostavljene. Poleg kakovostnejše primarne rezerve v okviru SV, kot redne vojske, bi bilo potrebno zgraditi tudi relativno samostojni vzporedni miličniški sistem, poimenovan Slovensko brambovstvo, katerega skrb bi bila v večji meri prepuščena lokalnim skupnostim na ravni predvidenih pokrajin. Takšen miličniški sistem bi se popolnjeval na temelju splošne ali izbirne vojaške obveznosti, dolgoročno gledano pa bi ga bilo moč oblikovati tudi z rezervisti prostovoljci. Tovrstno preoblikovanje ne bi smelo biti izvedeno v časovno

¹⁵ V drugi polovici 90 let minulega stoletja so bila usposabljanja rezervnih enot SV ter njihovo sodelovanje z enotami stalne sestave SV zelo redka, kar je privedlo do slabe usposobljenosti rezervistov ter nezaupanja s strani pripadnikov stalne sestave. /.../ pomanjkanje zaupanja med stalno in rezervno komponento pa predstavlja oviro. Kompetitivnost med komponentama je nefunkcionalna. Nemogoče si je namreč privoščiti nezadovoljive zmogljivosti, kot posledico slabega sodelovanja ali nezaupanja med omenjenima komponentama (Tillson, 1997. URL: http://www.dtic.mil/doctrine/jel/jfq_pubs/1016pgs.pdf, dostop do strani 27. 9. 2004). Zato je nujno /.../ potrebno koordinirati in omogočiti sodelovanje rezervne komponente v skupnih vajah s stalno sestavo... (Hopkins, 1998. URL: http://www.dtic.mil/doctrine/jel/jfq_pubs/2118.pdf, dostop do strani 19. 9. 2004).

forsiranih pogojih, temveč bi moralo biti skrbno načrtovano, pri čemer bi ga moral spremljati učinkovit denarno in tudi drugače ugoden kompenzacijski sistem, ki bi se bil sposoben odzivati na spremembe v ponudbi in povpraševanju po prostovoljnih rezervistih (Kotnik-Dvojmoč v Reviji Obramba, 1999/11: 4-7).

4.2.2 Samoizbirna obrambno-zaščitno-varnostna obveznost

V tem predlogu je Kotnik-Dvojmoč opozarjal, da Slovenija ne potrebuje popolnoma poklicne vojske, ampak preoblikovanje sistema splošne vojaške obveznosti. Po njegovem takratnem mnenju je Slovenija količinsko in kakovostno toliko omejena, da bi težko prenesla popolno delitev dela med civilno in vojaško sfero, ki bi jo predstavljala popolnoma poklicno popolnjena SV, v skladu s tem pa je zagovarjal tezo, da je v Sloveniji smiselno oblikovati v bodoče takšen sistem popolnjevanja oboroženih sil, ki bi zagotavljal možnost samoizbire za sodelovanje ali nesodelovanje v oboroženih silah. Takšen sistem bi zagotavljal ob poklicni sestavi tudi obstoj dovolj obsežne in kakovostne rezervne sestave.

Predlagani koncept samoizbirne obrambno-zaščitno-varnostne obveznosti, kot posebne oblike državlanske dolžnosti, je predvideval **nedenarne** in **denarne oblike poravnave obveznosti**. **Nedenarno poravnavo obveznosti** bi bilo moč opraviti v okviru: (1) *vojaške organizacije*, in sicer kot služenje vojaškega roka, kot prostovoljno udeležbo v rezervni sestavi ter kot poklicno ali profesionalno vojaško službo; (2) *alternativnih nevojaških dejavnosti*, in sicer že znanih iz koncepta civilnega služenja vojaškega roka ter novih (varstvo okolje, varovanje otrok ipd.). **Denarna poravnava obveznosti** pa bi temeljila na *obrambnem davku*, ki bi bil za vsakega posameznika določen na osnovi davčne prijave in bi se obračunaval mesečno, prvič pa bi ga posamezniku odmerili po dopolnjenem 25. letu starosti. Celotno obveznost bi bilo moč poravnati tudi s kombinacijo nedenarnih in denarnih oblik, pri čemer bi bile nedenarne oblike ocenjene z ustreznim številom točk, pri čemer bi doseženo število 100 točk oprostilo posameznika plačevanja obrambnega davka (Kotnik-Dvojmoč v Reviji Obramba, 1999/10: 8-11).

Predloga Kotnik-Dvojmoča ocenjujem kot predloga strokovnjaka s področja obramboslovnih znanosti, ki je veliko časa posvetil primerjalnim analizam oboroženih sil številnih držav in ki danes dejansko zaseda strokovno mesto podsekretarja na MORS-u. V predlogu o slovenskem brambovstvu in orožništvu je dejansko opozarjal na zapostavljanje rezervne sestave, ki je bila v tistem času deležna le redkih usposabljanj. Model brambovstva predvideva organizacijo

primarne rezerve SV ter teritorialne milice, v veliki meri prepuščene lokalnim skupnostim na ravni pokrajin. V tem primeru je šlo po moji oceni za prenašanje izkušenj iz ZDA, kjer obstajajo rezervne enote (ang. reserve units) pod poveljstvom stalne vojaške organizacije ter enote nacionalne garde (ang. national guard units) pod poveljstvom guvernerjev zveznih držav. Ideja takšnega miličniškega organiziranja je podobna nameri MORS-a o oblikovanju t.i. strateške rezerve SV, za upravljanje katere naj bi skrbela teritorialno razmeščena razvojna jedra. Njegov drug predlog o samoizbirni obrambno-zaščitno-varnostni obveznosti pa obravnavam z zadržkom, saj sem mnenja, da takšen koncept ne bi bil pravičen do vseh, ne glede na vezanost na različno davčno osnovo, saj bi bogati lahko plačali kakršnokoli višino davka, medtem ko si revnejši, ki ne bi želeli služiti v vojski, tega enostavno ne bi mogli privoščiti, saj v RS že danes fizične osebe plačujejo velik finančni davek državi, zato menim, da bi takšen predlog težko dobil potrebno podporo v javnosti.

4.3 ORC: IZVEDBA ŠTUDIJE Z NASLOVOM OBVEZNIŠKA VOJSKA ALI PROSTOVOLJNE OBOROŽENE SILE

Obramboslovni raziskovalni center (ORC) na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani je leta 2001, na pobudo MORS-a, izvedel študijo ter v njej predstavil štiri možne modele bodočega popolnjevanja SV, in sicer:

- osnovna reforma splošne vojaške obveznosti, v kateri bi lahko upoštevali sledeče spremembe: uvedba splošne vojaške obveznosti tudi za ženske (po vzoru Izraela), podaljšanje dolžine služenja vojaškega roka, omejitev oziroma celotna ukinitve možnosti ugovora vesti vojaški dolžnosti, znižanje zdravstvenih standardov za nabornike, uvedba selektivnega sistema služenja vojaške dolžnosti z možnostjo uvedbe sistema materialne stimulacije;
- ukinitve ali začasna opustitev splošne vojaške obveznosti in vzpostavitev modela prostovoljnega popolnjevanja vojske (po vzoru Velike Britanije, Belgije, Nizozemske, Francije, Španije in drugih držav);
- ohranitev obstoječega sistema splošne vojaške obveznosti in vzpostavitev sistema profesionalnih pogodbenikov, dopolnjenega z določenim številom obveznikov, ki bi prostovoljno podaljšali svoje služenje v vojski (po vzoru Nemčije) ter postopen prehod na popolnoma prostovoljno popolnjevanje vojske (po vzoru Italije);
- uvedba alternativnega civilnega (ali nacionalnega) služenja za vse mlade državljane in državljanke, katerega možnost bi bila tudi služenje vojaškega roka v vojski (Malešič v Malešič (Ed.), 2003: 174).

Potem, ko so člani raziskovalne skupine ORC-ja vzeli pod drobnogled vse faktorje, ki so vplivali na izbor modela popolnjevanja Slovenske vojske, in sicer zgodovinske okoliščine; vojaške in nevojaške vire ogrožanja; funkcionalnost oboroženih sil v različnih misijah; mednarodne obveznosti države; socialne, politične in psihološke faktorje; ter demografske, ekonomske in tehnološke vidike prehoda, so ocenili, da večina faktorjev kaže na to, da bi bil *najprimernejši bodoči sistem popolnjevanja SV model prostovoljnega popolnjevanja*, pri čemer pa bi v obdobju najmanj pet let po sprejetju odločitve o tem, morali vzdrževati kombinirani sistem popolnjevanja na temelju splošne vojaške obveznosti in prostovoljnega popolnjevanja, z večjim poudarkom na slednjem. Ob tem so raziskovalci še poudarili, da bi bilo v prehodnem obdobju smiselno vzpostaviti sistem, po katerem bi prostovoljci po odsluženem vojaškem roku lahko ostali v vojski še v obdobju od 12 do 14 mesecev, pri tem pa bi prejeli ustrezno denarno nadomestilo (prav tam, 183-184).

Izvedbo študije ocenjujem kot korektni prispevek politično neodvisnega Obramboslovnega raziskovalnega centra. Študija je analizirala vsa problematična področja, povezana s procesom prehoda na nov način popolnjevanja SV, pri čemer so bila mnenja raziskovalne skupine skladna z vsemi dotedanjimi opozorili stroke, da s prehodom ne velja hiteti, kar so tudi zapisali v ugotovitvah študije. Kljub temu je v politični areni prevladala želja po relativno hitrem prehodu na poklicno popolnjevanje SV, pri čemer pa je bil vendarle, upam da tudi ob upoštevanju stroke, sprejet kompromis o postopnem opuščanju obvezne rezerve in prehodu na popolnoma pogodbeno rezervo.

4.4 MORS: IZVEDBA ŠTUDIJE O MOŽNOSTIH PREHODA NA POKLICNO POPOLNJEVANJE VOJSKE V REPUBLIKI SLOVENIJI

Omenjeno študijo je v letu 2001 izvedla posebna delovna skupina, ki jo je 18. 7. 2001 imenoval minister za obrambo, pod okriljem Centra za strateške študije pri Ministrstvu za obrambo. Pri tem so upoštevali ocene takratnega stanja procesa popolnjevanja SV in znane tuje rešitve ter pripravili sledeče štiri alternativne modele možnega prehoda na popolnjevanje SV s poklicnimi vojaki: model O, model A, model B in model C. Namen študije je bil izdelati uradni predlog o novem modelu popolnjevanja SV s strani pristojnega ministrstva.

4.4.1 Model O – splošna vojaška obveznost in povečana struktura poklicne sestave

Osnovni model, ki temelji na splošni vojaški obveznosti (7 mesecev) in povečani strukturi poklicne sestave. Vojna sestava se dopolnjuje z rezervisti. Model omogoča določene spremembe v načinu služenja vojaškega roka in v strukturi kadra rezervistov, ki bi dopolnjevali vojno sestavo:

- služenje vojaškega roka bi se lahko opravilo v dveh delih, in sicer en del kot služenje v mirnodobnih enotah in preostanek časa kot rezervist v vojni enoti oziroma vojni sestavi;
- poklicni vojaki bi se pogodbeno obvezali, da bi po prenehanju opravljanja vojaške obveznosti v mirnodobni sestavi vojske sestavi določen čas, ki bi bil sorazmeren s trajanjem pogodbe, vojaško obveznost nadaljevali kot rezervisti v vojni sestavi vojske (Študija o možnostih prehoda na poklicnoopolnjevanje vojske v Republiki Sloveniji, 2001: 87).

4.4.2 Model A – poklicna vojska s prostovoljno rezervo

Ta model je predvidel novo strukturo vojske, pri kateri bi bilo mirnodobno jedro izključno poklicno. Vojno sestavo vojske bi dopolnjevali tisti državljani, ki bi se prostovoljno odločili za opravljanje posebnega programa usposabljanja, po katerem bi se usposobili za opravljanje vojaških nalog kot pripadniki rezervne sestave.

Prostovoljni pripadniki rezervne sestave na osnovnem usposabljanju bi bili denarno stimulirani, čas, v katerem bi bili razporejeni kot rezervisti bi bil odvisen od potreb po določenih VED. Udeležbo prostovoljnih pripadnikov rezerve na usposabljanjih vojne sestave bi stimulirali denarno oziroma z določenimi ugodnostmi pokojninskega zavarovanja (prav tam).

4.4.3 Model B – modificirana splošna vojaška obveznost, povečana struktura poklicne vojske s prostovoljno rezervo

V tem primeru gre za kombinacijo modela O in modela A. Mirnodobno jedro bi sestavljali poklicni pripadniki, vojno sestavo vojske pa bi dopolnjevali tisti državljani, ki bi se prostovoljno odločili opraviti poseben program usposabljanja, po katerem bi se usposobili za opravljanje vojaških nalog kot rezervisti. Splošna vojaška obveznost bi se skrajšala na 2 meseca. Vojaški obvezniki bi bili razporejeni v rezervni ešalon vojske, ki bi se ob morebitnem ogrožanju varnosti države vpoklical na dopolnilno usposabljanje in razporedil v vojno sestavo vojske (prav tam: 87-88).

4.4.4 Model C – samoizbirna splošna vojaška obveznost in povečana struktura poklicne sestave

Gre za modifikacijo modela O s spremenjenim sistemom splošne vojaške obveznosti, kjer dolžina služenja vojaškega roka ostaja nespremenjena (7 mesecev). Delež poklicne strukture bi se povečal, vojna sestava bi se dopolnjevala z rezervisti.

Splošna vojaška obveznost bi bila samoizbirna odločitev, pri čemer bi se obveznik lahko odločil, da bo odslužil vojaški rok v vojski ali kot nadomestno civilno služenje oziroma svojo državljansko obveznost poravnal z denarnim nadomestilom¹⁶ (plačilo davka). Posameznik, ki bi se odločil odslužiti služenje vojaškega roka v vojski, bi bil kot rezervist razporejen v vojno sestavo. Vpoklic rezervistov na usposabljanje bi bil stimuliran denarno oziroma z določenimi ugodnostmi pokojninskega zavarovanja. Model omogoča tudi modifikacije služenja vojaškega roka kot pri modelu O (prav tam: 88).

4.4.5 Ocena modelov in rangiranje

Potem ko je delovna skupina ocenila posamezne modele z vidika sprememb v kadrovske strukturi, sprememb v vojaškem šolstvu in usposabljanju, ocenila finančni vidik uveljavljanja posameznih modelov ter upoštevala demografski in sociološki vidik in vpliv na uveljavitev modelov, je bilo opravljeno rangiranje modelov glede na število prejetih točk, pri čemer je bil *najvišje ocenjen model A, torej model poklicne vojske, dopolnjene s prostovoljno rezervo.*

Časovni okvir uveljavitve modela A je predvideval sledeče: zakonodajne in podzakonske akte bi bilo možno ob soglasju vseh parlamentarnih strank izvesti v 18 mesecih, priprave za začetek funkcioniranja modela v treh letih, dokončno pa bi model lahko pričel funkcionirati v 4 – 5 letih. Služenje vojaškega roka bi se v primeru velike vojaške ogroženosti ohranilo, takoj po soglasju parlamentarnih strank bi se izvajanje vojaškega roka suspenziralo (ustavilo), bojna pripravljenost bi se zagotavljala s poklicno sestavo ter obvezno rezervno sestavo, ki bi se jo selektivno-prostovoljno vpoklicalo na vojaške vaje s funkcijo novačenja za poklicno ali prostovoljno rezervno komponento. Skladno s suspenzom izvajanja vojaškega roka se tudi civilno služenje v miru ne bi izvajalo. V primeru velike vojaške ogroženosti in v vojni bi istočasno z uvedbo obvezniškega služenja stekli tudi postopki in civilno služenje, vendar pod

¹⁶ Podobno kot v predlogu Kotnik-Dvojmoča o samoizbirni obrambno-zaščitno-varnostni obveznosti (glej točko 4.2.2).

zaostrenimi pogoji ter strogo namensko za potrebe sistema zaščite in reševanja (prav tam: 108).

Na podlagi omenjenih ugotovitev je delovna skupina predlagala dva časovna okvira uveljavitve novega modela popolnjevanja. Optimalni je predvideval opustitev nabora 31. 12. 2006, napotitve na služenje vojaškega roka bi se izvajale še do 31. 12. 2008, dolžnost služiti v rezervni sestavi pa bi bila opuščena 31. 12. 2009. Drugi načrt je predvideval možnost uveljavitve modela v krajšem času, pri čemer je bila predvidena opustitev nabora s 30. 6. 2004, napotitve na služenje vojaškega roka bi se izvajale še do 31. 12. 2005, dolžnost služiti v rezervni sestavi pa bi bila opuščena 30. 6. 2008 (Kotnik-Dvojmoč v Malešič (ur.), 2003: 194).

4.5 SPREJEM ZAKONSKE PODLAGE IN ZAČETEK PROJEKTA POKLICNA VOJSKA, DOPOLNJENA S POGODBENO REZERVO¹⁷

V letu 2002 je prišlo do vladnega¹⁸ predloga novele Zakona o vojaški dolžnosti, ki je predvideval ukinitvev naborniškega sistema popolnjevanja vojske, ter sta ga podprli tako vladajoča LDS kot opozicijska SDS in to navkljub opozorilom stroke, da s prehodom ne kaže hiteti. Minister dr. Anton Grizold je ves čas poudarjal, da v ministrstvu delajo v tej smeri in da sprejemajo rešitve, ki bodo tak prehod šele omogočile (politika se je torej odločila za kompromis med hitro opustitvijo služenja vojaškega roka in postopnega opuščanja služenja v obvezni rezervi – opomba A.H.). S takšnimi postopnimi koraki so se strinjali tudi v Natu, ohranitev naborniškega sistema pa nam je Danska celo priporočila (Škrjanc v Reviji Obramba, 2002/3: 5).

14. 5. 2002 je Državni zbor sprejel Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o obrambi (ZObr-C), ki vsebuje določbe, ki se nanašajo na novo organizacijo vojske in med drugim določajo zmanjševanje obsega vojne sestave. Nekaj mesecev kasneje, natančneje 26. 9. 2002, je Državni zbor potrdil še Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o vojaški dolžnosti (ZVojD-B), ki je prinesel pomembno dopolnilo o opustitvi izvajanja določenih sestavin

¹⁷ V nadaljevanju projekt PROVOJ.

¹⁸ Vlada RS je na seji dne 27. 6. 2002 sprejela predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o vojaški dolžnosti in ga poslala v obravnavo v Državni zbor ter predlagala obravnavo po hitrem postopku (Vlada RS: Vlada sprejela predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o vojaški dolžnosti. URL: <http://nato.gov.si/slo/novinarsko-sredisce/sporocila-za-javnost/1532/>, dostop do strani 30. 10. 2004). Dejansko so svoj predlog o spremembah in dopolnitvah Zakona o vojaški dolžnosti, ki je predvideval tudi ukinitvev vojaške dolžnosti, že februarja 2002 podale stranke SDS, NSi in SMS (Savin, 2002: Vojaška ne-obveznost? URL: <http://www.mladina.si/dnevnik/17538/>, dostop do strani 28. 9. 2004), vendar s svojim predlogom niso uspele.

vojaške dolžnosti v miru ter njihove ponovne uvedbe. S tem so bili zakonsko določeni roki, po katerih naj bi se nabor prenehal izvajati do 31. 12. 2003, napotitve na služenje vojaškega roka bi se izvajale še do 30. 6. 2004¹⁹, obvezna služba v rezervni sestavi pa naj bi bila ukinjena 31. 12. 2010. Tako je bila sprejeta zakonska podlaga, ki je pomenila začetek dejanskega procesa spremenjenega načina popolnjevanja SV, v februarju 2003 pa je bila sprejeta še formalno-pravna podlaga projekta PROVOJ, katerega namen je oblikovanje vojaške organizacije, temelječe na prostovoljni, stalni in rezervni sestavi, ki bo sposobna izvajati vsa poslanstva in naloge znotraj nacionalne obrambe in zavezništva (Pišlar v reviji Slovenska vojska, 2002/9: 6; Centa v reviji Slovenska vojska, 2003/11: 8–9; SiOL: Do poklicne vojske s projektom PROVOJ. URL: http://www.siol.net/novice/default.asp?site_id=1&page_id=2&article_id=120301141303562, dostop do strani 15. 10. 2003; Letno poročilo Ministrstva za obrambo RS za leto 2002, 2003: 7-8).

¹⁹ Dne 11. 9. 2003 je Vlada RS soglašala s prenehanjem napotitev na obvezno služenje vojaškega roka. Naborništvo se je kot sistem popolnjevanja v SV z oktobrom ukinilo, ob tem pa je državni sekretar v Ministrstvu za obrambo Janko Deželak, poudaril, da bo prehod na poklicno vojsko potekal z večjo dinamiko, kot je bilo sprva predvideno, a brez varnostnih tveganj (SiOL: Vlada soglašala s prenehanjem naborništva. URL: http://www.siol.net/novice/default.asp?site_id=1&page_id=2&article_id=1203091116291925, dostop do strani 15. 10. 2003).

5 REZERVNA SESTAVA SV

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o obrambi iz leta 2002 (UL št. 47/2002) določa, da bo imela SV, zaradi sprememb v sistemu popolnjevanja, v prehodnem obdobju v vojni sestavi dve kategoriji rezervistov, in sicer tiste, ki bodo vanjo razporejeni na podlagi državlanske dolžnosti, ter tiste, ki bodo službo v rezervni sestavi opravljali prostovoljno, zato v nadaljevanju predstavljam oba koncepta rezervne sestave v SV.

5.1 OBVEZNA REZERVNA SESTAVA

Leta 1991 je prišlo v RS do prvega vpoklica nabornikov, ki so se kasneje vključili v sestavo vojaške rezerve (Taslak, 2003: 54) takratne TO. S sprejetjem Zakona o obrambi leta 1994 se je TO preimenovala v Slovensko vojsko, s čimer smo v RS dobili oborožene sile v pravem pomenu besede, pri čemer je bila SV, kot navaja Taslak (prav tam), do leta 2003 množična vojska s štirikrat obsežnejšo vojaško rezervo od stalnega dela vojske. Vojaška rezerva je imela, podobno kot TO v prejšnji vojski, vlogo dopolnilne komponente vojske na množični osnovi za pokrivanje prostora. Dokaz za to je bila podobnost s prejšnjo TO v naslednjih elementih:

- teritorialnem načinu organiziranja in popolnjevanja,
- teritorialno vezanih poveljstvih,
- povezavah s terenom in v skrbi za prisotnost in povezave na terenu ter
- redkih usposabljanjih.

Rezervna sestava tvori del vojne sestave SV, pri čemer se obvezna rezerva popolnjuje na temelju dolžnosti služiti v rezervni sestavi, ki jo podrobno opredeljuje Zakon o vojaški dolžnosti, o čemer sem podrobneje pisal v točki 3.3, zato naj v tem delu naloge le na kratko povzamem določila o obvezni rezervni sestavi. Služenje v obvezni rezervni sestavi velja za državljane, sposobne za vojaško službo, od dneva odpustitve s služenja vojaškega roka oziroma od dneva, ko so dolžnost služiti vojaški rok uredili drugače, in do konca koledarskega leta, v katerem dopolnijo 50 let, za vojake in podčastnike ter do 60 let za častnike. V obvezni rezervni sestavi SV lahko sodelujejo tudi ženske na podlagi njihovega soglasja, če so usposobljene za opravljanje določenih strokovnih in tehničnih del, in sicer od 19. do 40. leta starosti. Vojaški obvezniki v rezervni sestavi, ki se jim glede na potrebe po popolnitvi oboroženih sil določi in sporoči vojni razpored, opravljajo to dolžnost z udeležbo

na vojaških vajah, tečajih in drugih oblikah usposabljanja ter z opravljanjem drugih dolžnosti, predpisanih z Zakonom o vojaški dolžnosti, ob čemer omenjeni zakon predvideva tudi razloge, zaradi katerih se vojaškemu obvezniku vojaške vaje lahko odložijo.

Leta 1999 so na MORS-u predvideli, da bo vpoklic enot rezervne sestave na vaje in urjenje potekal v skladu s srednjeročnimi in letnimi načrti usposabljanja. Merila za določanje sistema vpoklica naj bi bila trajanje posamezne oblike usposabljanja in pogostost usposabljanja v štiriletnem ciklusu. Tako načrtovano število vaj in njihova raznovrstnost bi zagotavljala enotam ustrezno stopnjo usposobljenosti in s tem zagotavljanje ustrezne stopnje bojne pripravljenosti. Tako naj bi se vsako leto na večdnevni vojaških vajah usposabljal po 25 odstotkov enot, preostalih 75 odstotkov enot, ki ne bi bile vključene v to obliko usposabljanja, pa bi morale izvesti vsako leto v štiriletnem ciklusu po eno vajo enote in eno do dve urjenji. Eno do dvodnevna urjenja – kondiciranja bi izvajali vsi specialisti, ki so načrtovani za tovrstno usposabljanje, ne glede na prejšnje vaje. S takšnim kvantitativnim povečanjem in kvalitativnim izboljšanjem vaj in urjenj pripadnikov rezervne sestave SV, upoštevajoč razpoložljiva finančna sredstva, bi izboljšali in povečali izurjenost ter usposobljenost rezervne sestave SV (Obseg in struktura Slovenske vojske 2010, 1999: 57).

Na MORS-u so si zadali ambiciozen načrt, kako izboljšati usposobljenost obvezne rezervne sestave, saj je bilo pri usposabljanju le-te veliko težav vse od sredine 90 let 20. stoletja dalje. V pogovoru z mag. Gorazdom Bartolom (CVŠ, 29. 3. 2004) sem prišel do informacije, da so zadnja usposabljanja celotnih enot, popolnjenih z rezervisti, potekala v letih 1995-1996, kasneje pa struktura razpoložljivih finančnih sredstev tega ni več dopuščala, zato se je izvajalo le kondiciranje za ostrostrelce in upravljalce protiočevalnih raketnih sistemov. Tako je bil na območju nekdanje Ljubljanske pokrajine 3. bataljon 52. brigade zadnja enota, ki je v celoti leta 1995 opravila usposabljanje rezervistov. To informacijo sta mi kasneje v pogovoru potrdila major mag. Klemen Medja in stotnica Karmen Samec (Vojašnica Bohinjska Bela, 2. 4. 2004), ki sta dejala, da je do leta 1994 usposabljanje rezervnih enot v bivši Gorenjski pokrajini potekalo relativno redno, po tem obdobju pa je primanjkovalo sredstev, zato so na usposabljanja klicali le specialiste. Takšno stanje je po mnenju stotnice Samec pripeljalo do oblikovanja določene časovno opredeljene "tamponske cone", torej obdobja, v katerem ni rednih usposabljanj. S tem je npr. nekdo, ki se v 5 letih niti 1-krat ni udeležil usposabljanja, izgubil stik z dogajanjem v SV. S strani majorja Medje in stotnice Samec sem tudi izvedel, da sta stalna sestava in obvezniki na služenju vojaškega roka do leta 2000/01, tvorila le 15 – 20

odstotkov sestave 132. GORB, preostali delež pa je odpadel na pripadnike obvezne rezerve. Obenem sta poudarila, da je bil v njihovi enoti vedno zelo dober odziv rezervistov na vpoklic, saj se jih je usposabljanj udeleževalo 75 – 80 odstotkov.

Ker so bila urjenja in usposabljanja zaradi kadrovskih in finančnih težav redka, je bila temu primerna tudi slaba usposobljenost, kar je veljalo tako za vojake kot za podčastnike in častnike rezervne sestave (Taslak, 2003: 54). Ob tem Taslak (prav tam: 54-55) ugotavlja, da je bila motivacija pripadnikov rezervne sestave za urjenje in usposabljanje dobra le nekaj let po osamosvojitveni vojni leta 1991. Do takšnih ugotovitev je prišel po pogovoru z rezervisti in ob opažanjih na vojaških vajah, pri čemer pravi, da po vojni rezervisti niso dvomili o smiselnosti vojaških vaj vojaške rezerve in so sprejemali vlogo posrednika med vojaško organizacijo ter civilno družbo, saj so, poleg nabornikov, igrali pomembno vlogo v delovnih okoljih. Na vojaških vajah vojaške rezerve leta 2000 pa so vojaki rezervisti usposabljanje dojemali povsem drugače, saj so usposabljanje videli kot početje brez očitnega smisla in le kot trošenje vnaprej določenega denarja in časa, pri čemer so imeli strukturo vojaške rezerve za zastarelo in neučinkovito, medtem ko so še vedno sprejemali vlogo posrednika med civilno družbo in vojaško organizacijo.

Na pomanjkljivosti in napake v SV so opozarjali tudi ljudje iz vrst obramboslovne stroke. Tako je npr. Kotnik-Dvojmoč (v Reviji Obramba, 2000/7: 9) ugotavljal, da so na področju rezervne sestave pereči predvsem naslednji problemi:

- zapostavljanje pomena rezervne sestave v celotni strukturi slovenskih obrambnih sil,
- zapostavljanje urjenja rezervne sestave SV,
- (ne)odzivanje ob vpoklicu na vojaške vaje,
- nezadovoljstvo med pripadniki rezervne sestave zaradi nikakršnih napredovanj že v skoraj desetletnem obdobju ter
- ne vključenost rezervistov v operacije v podporo miru.

Zanimivo je tudi opažanje Malešiča (v Malešič (Ed.), 2003: 180), ko ugotavlja, zakaj je stanje na področju rezervne sestave tako slabo. Pravi, da je v letu 2000 vsak nabornik, ki je opravil nadomestno civilno služenje, stal MO 320.000 SIT, kar je skupaj za vse "civilnike" pomenilo 576,320.000 SIT. V primerjavi s tem je MO za leto 2001, za urjenje rezervne komponente, ki je izredno pomemben del SV, načrtovalo le sredstva v višini 115,000.000 SIT, kar je več kot

5-krat manj, kot je bilo porabljenega denarja za tiste, ki so opravili nadomestno civilno služenje.

Vendarle pa je leta 2000, po nekaj letih premora, prišlo do izvedbe prave vaje SV pod nazivom Odločni odgovor 2000, v kateri je sodeloval večji kontingent obveznih rezervistov. Ta vaja je nekako sledila konceptu, zastavljenemu v dokumentu Obseg in struktura Slovenske vojske 2010, vendar kot se je pokazalo kasneje, se takšna vaja zaenkrat ni več ponovila.

Ne glede na slednje je bila vaja nekakšen poizkus odgovora na vprašanje, ali ima SV dovolj usposobljeno rezervno sestavo za izvajanje podobnih vaj ali celo za delovanje v vojnih razmerah, ki se je v tistem času vse pogostejše zastavljalo v obrambnih krogih. Na vaji sta sodelovali rdeča stran (agresor), ki jo je popolnjevalo 593 poklicnih pripadnikov SV, ki so jim za delovanje namenili 8 oklepnikov, 8 letal in helikopterjev, 20 bojnih vozil ter 150 tovornjakov in terenskih vozil, in modra stran (branitelji), ki jo je zastopalo 4.176 mož, od tega večinski del rezervistov, ki so jim za delovanje namenili 27 tankov, 24 kosov artilerijskega orožja, 8 letal in helikopterjev, 14 bojnih vozil ter 420 tovornjakov in terenskih vozil. Poleg tega je v vodstvu vaje sodelovalo še 493 pripadnikov SV, ki so uporabljali 180 vozil. Skupaj torej kar 5.260 sodelujočih na vaji pod poveljstvom 3. operativnega poveljstva SV s sedežem v Celju. Razmočen teren na Dravskem polju je na žalost onemogočil uporabo težkih oklepnikov, saj bi ti lahko povzročili preveliko škodo na kmetijskih površinah, tako da so njihovo delovanje skušali ponazoriti s kolesnimi oklepniki, vendar (vizualnega) učinka niso mogli nadomestiti. Neuporaba oklepnih enot je tako tudi onemogočila odgovor na vprašanje o realni pripravljenosti rezervne sestave, kljub temu da je bila končna ocena uspešnosti pozitivna. Za celotno vajo je bilo načrtovanih 100.000.000 SIT, od tega 20.000.000 SIT za povrnitev škode na kmetijskih površinah. To škodo so ugotavljale tripartitne komisije (Knific v Reviji Obramba, 2000/12: 10).

Leta 2003 je bila obvezna rezerva tako v glavnih kot dopolnilnih silah²⁰. Obe brigadi, 52.²¹ in 72., ki sta v glavnih silah, sta imeli rezervne sile in ne profesionalnih enot, z izjemo 132.

²⁰ Sile Slovenske vojske se glede na namen delijo na sile za posredovanje, glavne sile in dopolnilne sile. Sile za posredovanje in glavne sile so podrejene generalštabu in operativnim poveljstvom. Dopolnilne sile so podrejene vojaškimi teritorialnim poveljstvom (MORS: Struktura Slovenske vojske. URL: http://www.mors.si/mors/slovenska_vojska/organiziranost/struktura_sv.htm, dostop do strani 12. 10. 2003).

²¹ Leta 2003 je 45. oklepni bataljon iz Pivke, takrat bataljon v sestavi 52. brigade, izvedel enodnevni vpoklic obvezne rezerve na ravni velikosti čete, vendar pa zaradi drugačne strukture enote, drugačnih učnih

GORB, ki je bil delno popolnjen s pogodbeno rezervo, poleg še vedno obvezne rezerve. V dopolnilnih silah pa so bili v šestih polkovno oblikovanih vojaškoteritorialnih poveljstvih še naprej samo tisti, ki so obvezni služiti v rezervni sestavi. Samo sile za hitro posredovanje niso imele rezervne sestave, ampak so bile popolnoma profesionalne (brigadir Šuligoj v pogovoru z Ulčarjem v Reviji Obramba, 2003/4: 7). Omenjeno dejstvo vsekakor priča, da obvezna rezerva še vedno tvori pomemben del SV, vendar pa se skladno z zmanjševanjem njenega obsega, zmanjšuje tudi njen pomen v prid naraščanja pomena poklicne sestave SV in pogodbene rezerve SV.

5.2 PROSTOVOLJNA POGODBENA REZERVNA SESTAVA

5.2.1 Sprejemni pogoji

V pogodbeni rezervi SV lahko prostovoljno sodelujejo moški in ženske od dopolnjenega 18. leta, vojakinje do 40. in vojaki do 50. leta ter podčastniki/-ce in častniki/-ce do 60. leta, pri čemer so v posameznih enotah pogodbene rezerve lahko določeni posebni starostni pogoji. Ob tem morajo kandidati izpolnjevati še nekatere druge pogoje:

- imeti morajo državljanstvo RS in ne smejo imeti dvojnega državljanstva,
- morajo biti sposobni za vojaško službo in izjaviti, da pri njih ni prišlo do spremembe zdravstvenega stanja, ki bi vplivala na oceno sposobnosti,
- uspešno morajo opraviti preverjanje gibalnih sposobnosti, predpisano za pripadnike stalne sestave,
- ne smejo biti v postopku priznanja pravice do ugovora vesti vojaški dolžnosti,
- imeti morajo končano najmanj IV. stopnjo izobrazbe za dolžnost vojaka, srednjo ali višjo šolo za podčastnika in najmanj visoko strokovno šolo za častnika,
- ne smejo biti zaposleni v tujini oziroma biti na delu, usposabljanju ali šolanju v tujini dlje kot tri mesece,
- ne smejo biti prednostno razporejeni na delovno dolžnost (policist ali carinik),
- ne smejo biti državljan, ki ga ni mogoče razporediti na obrambne dolžnosti (sodnik, župan ...), razen državljanov, ki poklicno opravljajo delo duhovnikov in redovnikov v verskih skupnostih,
- morajo podpisati soglasje za varnostno preverjanje, ki ga opravi MORS in izda pozitivno mnenje,

pripomočkov, uporabe drugačnih vrst streliva ipd., ni moč realno izvesti primerjavo vpoklica te enote z vpoklicom trenutnih enot popolnjenih s pogodbeno rezervo.

- imeti morajo opravljen tečaj za poveljnika oddelka vojnih enot ali podčastniški čin, če kandidirajo za dolžnost podčastnika,
- ne smejo biti pravnomočno obsojeni zaradi kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti, in ne smejo biti obsojeni na nepogojno zaporno kazen za kakšno drugo kaznivo dejanje v trajanju več kot treh mesecev, in zoper njih ne sme teči kazenski postopek (MORS: Sprejemni pogoji. URL: <http://www.slovenskavojska.si/sv/opk/rezervist/index.htm>, dostop do strani 11. 11. 2004).

5.2.2 Sprejemni postopek

Kandidati za pogodbeno opravljanje vojaške službe v rezervni sestavi SV morajo napisati ustrezno prošnjo²² ter jo oddati ali nasloviti na najbližjo izpostavo za obrambo. Če v času njihovega kandidiranja za pogodbeno rezervo ne poteka popolnitev, bodo uvrščeni na seznam kandidatov, ko pa se bo pojavila potreba poopolnjevanju, bo z njimi sklenjena pogodba.

V primeru, da kandidati izpolnjujejo splošne pogoje in zanje ni ugotovljen varnostni zadržek, so napoteni na preverjanje gibalnih sposobnosti. Če je bil kandidat na naboru ocenjen kot sposoben oziroma delno sposoben za vojaško službo in uspešno opravi preverjanje gibalnih sposobnosti, potem izpolnjuje zdravstvene pogoje. V kolikor kandidat uspešno opravi preverjanje gibalnih sposobnosti, nima pa ustrezne ocene sposobnosti za vojaško službo, je napoten na zdravniški pregled po predpisih o ocenjevanju zdravstvene sposobnosti za vojaško službo.

Če kandidat izpolnjuje zgoraj navedene pogoje, mu pristojna komisija MO določi oceno sposobnosti za vojaško službo in vojaško evidenčno dolžnost (VED). Komisija tudi odloča o kandidatovi izbiri, nakar kandidat podpiše pogodbo o službi v rezervni sestavi SV (MORS: Sprejemni postopek. URL: <http://www.slovenskavojska.si/sv/opk/rezervist/postopek.htm>, dostop do strani 19. 4. 2004).

²² Kandidati morajo k prošnji priložiti: kratek življenjepis; potrdilo o šolski izobrazbi; kopijo osebnega dokumenta; davčno številko; kopijo transakcijskega računa s pripisom naslova poslovalnice oziroma agencije banke; morebitno priporočilo (šole, delodajalca...); morebitne kopije potrdil o dodatnem izobraževanju in usposabljanju; izjavo, da nimajo dvojnega državljanstva; izjavo o zdravstvenemu stanju; soglasje za vpogled v podatke o zdravstvenem stanju; potrdilo delodajalca ali izjavo o nezaposlenosti; ter soglasje za varnostno preverjanje (MORS: Prošnja. URL: <http://www.slovenskavojska.si/sv/opk/rezervist/prosnja.htm>, dostop do strani 11. 11. 2004).

5.2.3 Ugodnosti in obveznosti pogodbenih rezervistov

Ugodnosti:

Poleg plačila za pripravljenost in plačila za udeležbo na usposabljanju, pripadnikom pogodbene rezerve pripadajo še naslednje ugodnosti:

- prejmejo povračilo stroškov (prevoz, prenočišče, prehrana ...);
- med usposabljanjem in opravljanjem vojaške službe so nezgodno zavarovani;
- pri vsakem podaljšanju pogodbe so upravičeni do dodatka za stalnost v višini zadnjih treh mesečnih plačil za pripravljenost;
- ob morebitnem vpoklicu k opravljanju vojaške službe (v skladu s posebno pogodbo z MORS) njihove statusne, delovnopravne in druge pravice pri delodajalcu mirujejo. V tem času bodo prejeli enako plačilo kot pripadnik stalne sestave SV na enaki formacijski dolžnosti. Po prenehanju opravljanja vojaške službe se bo pogodbeni rezervist lahko v 5 dneh vrnil na prejšnje delovno mesto in delodajalec ga bo moral sprejeti. Če delodajalec v nasprotju z določili Zakona o vojaški dolžnosti tega ne bo storil ali bo pogodbenega rezervista postavil v manj ugoden položaj, mu bo MO zagotovilo plačilo nujne pravne pomoči (MORS: Ugodnosti/Obveznosti. URL: <http://www.slovenskavojska.si/sv/opk/rezervist/ugodobvez.htm>, dostop do strani 11. 11. 2004).

Obveznosti:

Pogodbeni pripadnik rezervne sestave SV se mora v obdobju, za katerega je sklenil pogodbo, odzvati na:

- predhodno temeljno vojaško strokovno usposabljanje, če ni služil vojaškega roka ter na osnovno, nadaljevalno in dopolnilno usposabljanje;
- usposabljanje in preverjanje mobilizacijske pripravljenosti;
- opravljanje vojaške službe v miru zaradi obsežnejših nalog, ki jih pripadniki stalne sestave ne morejo opraviti, še posebej nalog zaščite, reševanja in pomoči ob naravnih ter drugih nesrečah;
- opravljanje vojaške službe v miru zunaj države, v skupnih poveljstvih in enotah, zaradi izvajanja obveznosti, prevzetih v mednarodnih organizacijah oziroma z mednarodnimi pogodbami;
- opravljanje vojaške službe v izrednem ali vojnem stanju (prav tam).

5.2.4 Načrtovan obseg usposabljanja

Usposabljanje v posameznem koledarskem letu praviloma naj ne bi trajalo skupaj več kot 30 dni, od tega je vsaj polovica načrtovana ob vikendih. Na podlagi letnega načrta usposabljanja (glej prilogo A) lahko pogodbeni rezervist ponujene termine izbere sam (npr. strelsko urjenje). Najmanj 30 dni pred prvim načrtovanim usposabljanjem v tekočem letu sta pripadnik pogodbene rezerve in njegov delodajalec obveščena o obveznostih usposabljanja (MORS: Usposabljanje. URL: <http://www.slovenskavojska.si/sv/opk/rezervist/usposabljanje.htm>, dostop do strani 19. 4. 2004).

5.2.5 Plačila

Plačilo za pripravljenost:

Plačilo za pripravljenost prejme pogodbeni rezervist vsak mesec za vse dneve, razen za tiste, ko je na usposabljanju ali opravlja vojaško službo. Do tega plačila ni upravičen med zdravljenjem nad 30 dni, delom in usposabljanjem ali šolanjem v tujini nad 30 dni, starševskim dopustom in v odpovednem času pogodbe (MORS: Plačila. URL: <http://www.slovenskavojska.si/sv/opk/rezervist/placila.htm>, dostop do strani 11. 11. 2004).

Plačilo za udeležbo na usposabljanju:

Med usposabljanjem v delovnih dneh pogodbenemu rezervistu poleg plače ali drugih prejemkov pripada tudi plačilo za udeležbo na usposabljanju. Višina slednjega je odvisna od dneva (delovnik, sobota, nedelja ali praznik). Za en dan se šteje usposabljanje, ki traja najmanj 8 ur. Za npr. 4-urno usposabljanje se izplača le sorazmerni delež zneska (prav tam).

Povprečni zneski plačil za 12 mesecev:

Za 11 mesecev pripravljenosti in 1 mesec udeležbe na usposabljanju pogodbeni pripadniki v povprečju prejmejo:

- vojak 374.099 SIT neto,
- podčastnik 388.817 SIT neto in
- častnik 421.932 SIT neto (prav tam).

Tabela 5.1: Neto zneski plačil v SIT na dan*

	Vojak	Podčastnik	Častnik
Za pripravljenost			
Dnevno	911	911	911
Za udeležbo na usposabljanju			
Delovni dnevi – 75%	2.083	2.499	3.437
Sobote – 100%	2.777	3.332	4.582
Nedelje, prazniki – 150%	4.165	4.999	6.873
Podani so najnižji zneski za določeno skupino dolžnosti (vojak, podčastnik, častnik). Glede na količnik v formaciji posamezne enote pa so plačila za usposabljanje lahko tudi višja oz. manjša za tiste, ki niso odslužili vojaškega roka.			
* Izračun zneskov plačil na dan 21. 9. 2004. Plačilo je določeno od osnove, ki jo predstavlja znesek bruto minimalne plače v RS.			

Vir: MORS: Plačila. URL: <http://www.slovenskavojska.si/sv/opk/rezervist/placila.htm>, dostop do strani 11. 11. 2004.

5.2.6 Pravice in dolžnosti delodajalcev

Pravice:

Delodajalci lahko za čas odsotnosti delavca z dela zaradi usposabljanja zahtevajo refundacijo nadomestila plače za osebe, ki so v delovnem razmerju, in izgubljenega zaslužka za osebe, ki samostojno opravljajo dejavnost. Enota, v katero je pogodbeni pripadnik rezerve vpoklican, predhodno na obrazcu potrdi udeležbo na usposabljanju. Delodajalci morajo poslati izpolnjen obrazec enoti v nadaljnji postopek. Nadomestilo plače se izplača v 30 dneh od prejema zahtevka za refundacijo. Delavcu za čas usposabljanja tudi ni treba dajati letnega dopusta.

Z namenom, da bi sodelovanje med MORS-om, delodajalcem in pogodbenim rezervistom potekalo kar najboljše:

- kandidati predhodno seznanjajo delodajalce z vključitvijo v pogodbeno rezervo (potrdilo o zaposlitvi),
- se kandidati uskladijo z delodajalci glede okvirnega programa usposabljanja,
- na MORS-u poskrbijo za eno leto vnaprej znano odsotnost pogodbenih pripadnikov rezervne sestave zaradi usposabljanja,
- se na MORS-u pogodbeno obvezujejo, da usposabljanje v koledarskem letu ne bo daljše od 30 dni,
- na MORS-u zagotavljajo zavarovanje pogodbenim pripadnikom za morebitno nesrečo pri delu, med usposabljanjem in opravljanjem vojaške službe (MORS: Informacije za delodajalce. URL: <http://www.slovenskavojska.si/sv/opk/rezervist/delodajalci.htm>, dostop do strani 19. 4. 2004).

Dolžnosti:

Delodajalec mora pogodbenega rezervista po koncu opravljanja vojaške službe ponovno zaposliti, oziroma ga ne sme postavljati v manj ugoden položaj zaradi sodelovanja v pogodbeni rezervi. V kolikor delodajalec krši svojo obveznost, mu grozijo sankcije po 105. členu²³ Zakona o obrambi (prav tam).

5.2.7 Izkušnje 132. GORB pri usposabljanju pogodbene rezerve

V Vojašnici Bohinjska Bela je bil 23. 12. 2002 slovesen postroj 1. čete 132. GORB, ki združuje prve pogodbene rezerviste v SV. V sklopu izbiranja kandidatov so izbrali 117 kandidatov z gorniškim in drugim posebnim znanjem (Grmek v reviji Slovenska vojska, 2003/1: 14). Omenjena enota je sklenila svoje prvo usposabljanje 10. 10. 2003.

Poveljnik 132. GORB major mag. Klemen Medja mi je v osebnem razgovoru (Vojašnica Bohinjska Bela, 2. 4. 2004) dejal, da je bilo usposabljanje 1. čete v letu 2003 ocenjeno kot uspešno, pri čemer je bil ob zaključku usposabljanja opravljen posvet o prostovoljni pogodbeni rezervni sestavi²⁴, katerega izsledki so bili namenjeni nadrejenim v GŠSV in PSSV. Slednji so pri oblikovanju novega, korigiranega sistema za delo v letu 2004 upoštevali približno polovico predlogov s strani pripadnikov 132. GORB, medtem ko naj bi bili drugi težko izvedljivi in zahtevajo več časa. Vendarle je med usposabljanjem 1. čete prišlo tudi do manjših negotovanj pogodbenih rezervistov²⁵, pri čemer, po besedah majorja Medje, ni šlo za konflikt z neposredno nadrejenimi, temveč za konflikt z MORS-om glede določenih finančnih vprašanj. Celoten projekt je bil namreč zelo hitro pripravljen, tako da vse informacije najbrž niso bile idealno predstavljene. Ob tem je moj sogovornik še poudaril, da bi realističen prikaz

²³ 105. člen Zakona o obrambi (UL št. 82/1994, 44/1997, 87/1997, 47/2002, 40/2004): "Z denarno kaznijo najmanj 500.000 tolarjev se kaznuje za prekršek pravna oseba ali posameznik, ki stori prekršek v zvezi s samostojnim opravljanjem dejavnosti: /.../ 9.a če pripadnika rezervne sestave po prenehanju opravljanja vojaške službe delodajalec ne sprejme na prejšnje delo ali ga postavi v manj ugoden položaj v nasprotju z drugim odstavkom 47. člena tega zakona."

²⁴ Posvet je potekal dne 20. 11. 2003 pod vodstvom poveljnika 132. GORB majorja mag. Klemna Medje. Udeležili so se ga predstavniki poveljstev in enot SV, predstavnica Inšpektorata Republike Slovenije za obrambo, predstavniki Sektorja za vojaške zadeve, UO Kranj in IO Kranj, Jesenice in Ljubljana. Cilj posveta je bil: 1. enotam, ki se bodo v letu 2004 popolnjevale s pripadniki prostovoljne pogodbene rezerve predstaviti dosedanje izkušnje vseh subjektov, ki so bili v letu 2003 vključeni v projekt pogodbeni rezerva; 2. na podlagi izkušenj oblikovati predloge in pobude ter sprejeti sklepe s predlogi nosilcev izvedbe posameznih pobud za delo na področju pogodbene rezerve v letu 2004 (Posvet o prostovoljni pogodbeni rezervni sestavi – poročilo, 2003).

²⁵ O tem so poročali tudi v različnih medijih, tako npr. Škrjanc (v Reviji Obramba, 2003/10: 5) navaja, da so imeli v Bohinjski beli celo nekakšen mini upor, kjer odgovorni očitno niso znali odgovoriti na zastavljena vprašanja in zahteve... Razloge za nezadovoljstvo naj bi iskali predvsem v razkoraku med tistim, kar sta ministrstvo in vojska obljubljala pred podpisom pogodbe, in tistim, kar so dejansko nudili.

vseh informacij s strani posameznih UO in njihovih enot pripomogel k temu, da bi se za pogodbeno obveznost v rezervni sestavi odločili res tisti, ki jih takšna stvar resnično zanima.

- **Nekatere značilnosti uposabljanja pogodbenih rezervistov:**

V pogovoru (Vojašnica Bohinjska Bela, 2. 4. 2004) sta mi major Medja in stotnica Samec pojasnila, da so se v koledarskem letu 2003 pogodbeni rezervisti urili v postopkih oddelka, pri čemer je bila temeljnega pomena ocena celotnega oddelka. Posamezna usposabljanja so potekala v skladu s Terminskim načrtom usposabljanja prostovoljne pogodbene rezervne sestave za leto 2003. Namen takšnega načrta je pravočasno predstaviti časovni razpored usposabljanj pogodbenikom in njihovim delodajalcem, da bi se lahko medsebojno uskladili, na podlagi česar se za vsakega posameznika določijo termini za vse leto. Kljub temu so se v preteklem letu pojavile težave z delodajalci, ki se niso strinjali z odsotnostjo zaposlenih z delovnega mesta v primeru usposabljanj med tednom. To je pripeljalo do tega, da so za leto 2004 vsa uposabljanja predvidena za čas ob koncu tedna (glej prilogo A). V izbranih mesecih sta predvidena po dva termina za usposabljanje, pri čemer je prioriteta pridobiti čimveč pogodbenikov za prvi termin. To privede do tega, da nikoli ni na usposabljanju celotna enota pogodbenikov, hkrati pa to pomeni veliko obremenjenost za izvajalce usposabljanja, saj so praktično vsi dnevi ob koncu tednov zasedeni za urjenje pogodbene rezerve.

Ne glede na določene pomanjkljivosti sistema, po besedah majorja Medje in stotnice Samec delo s pogodbenimi rezervisti poteka dobro, odziv na vpoklic je bil v letu 2003 92,35 odstoten, motivacija posameznikov je na visoki ravni, nekaj jih je že tudi prešlo med poklicne vojake, bilo pa je tudi že nekaj prekinitev pogodbe na podlagi osebnih razlogov posameznikov.

Tudi cilji usposabljanja v letu 2004 so drugačni od tistih v minulem letu. Cilj ni več usposobiti večnamensko enoto, temveč usposobiti posameznika za opravljanje določenih nalog znotraj oddelka, pri čemer je pomembna končna ocena posameznika. Upoštevajoč dejstvo, da sta v letu 2004 v 132. GORB dve četi, ki se popolnujeta s pogodbenimi rezervisti, je z vidika pripadnikov 1. čete, ki se je usposabljala že v letu 2003, to velik korak nazaj, saj pripadniki te enote praktično "čakajo", da bo 2. četa dosegla v letošnjem letu enako raven usposobljenosti, kot so jo sami že v letu 2003.

Kot sta opozarjala moja sogovornika iz 132. GORB, je moč občutiti tudi določeno razliko med pogodbenimi rezervisti na eni strani, ter poklicnimi vojaki in pripadniki obvezne rezerve na drugi; poudarila sta, da bo potrebno dojeti, da imajo pogodbeni rezervisti približno enako moč komunikacije z mediji, kot je bilo to v primeru obveznikov na služenju vojaškega roka. Pogodbeni rezervisti imajo namreč drugačen položaj kot poklicni vojaki, saj podaljšanje pogodbe ni njihov prioritetni cilj, ker že imajo stalno zaposlitev in jim sodelovanje v pogodbeni rezervi ne predstavlja edinega vira zaslužka. Razlikujejo pa se tudi od pripadnikov obvezne rezerve, s katerimi prav tako ni bilo nikoli večjih težav, saj so se zavedali, da po vpoklicu zanje strogo veljajo vsa vojaška pravila in zakoni.

Ne glede na vse težave, ki so se in se še pojavljajo v procesu usposabljanja pogodbenih rezervistov, so dne 12. 6. 2004 na vadbišču Mačkovec pri Bohinjski Beli uspešno izvedli preverjanje usposobljenosti pripadnikov 1. gorske čete 132. GORB SV po prvem obdobju 18-mesečnega usposabljanja. Preverjanja se je udeležilo 97 rezervistov, drugih 20 pa naj bi ga opravilo v rezervnem terminu. Delo je bilo organizirano na štirih delovnih točkah, na katerih so morali vojaki prikazati osnovno znanje iz oborožitve, taktike, orientacije in zvez. Ob tem je poveljnik 132. GORB major mag. Medja dejal, da je s preverjanjem in rezultati zadovoljen, saj so pripadniki pokazali veliko motiviranost za delo (Pišlar v reviji Slovenska vojska, 2004/11: 20).

- **Izkušnje izvajalcev usposabljanja pogodbene rezerve:**

Predhodno sem že omenil, da so vsa usposabljanja načrtovana ob koncu tednov, kar pomeni, da je v povprečju vsak stalni pripadnik 132. GORB, ki sodeluje v procesu usposabljanja pogodbene rezerve, vsaj dvakrat mesečno ob koncu tedna na svojem delovnem mestu. Stotnica Samec iz 132. GORB ob tem pravi, da noben zaposlen seveda ne dela rad ob koncu tedna, saj tako težko preživi prosti čas s svojo družino. Tako izvajalci usposabljanja delajo od srede do nedelje, v ponedeljek in torek pa so prosti. Sogovornica me je ob tem tudi opozorila, da podobnih težav druge enote še ne dojemajo v celoti in da bi bilo potrebno v SV bolje poskrbeti za motivacijo zaposlenih.

Po besedah stotnice Samec je tudi s stališča urejanja in pripravljanja dokumentacije bistveno več dela kot v preteklosti. V časih popolnjevanja z obveznimi rezervisti je bil običajno vpoklic izveden 2 do 3-krat letno na ravni čete. Sedaj je pripravljenih 7 vpoklicev za vojake pogodbene rezerve ter 8 vpoklicev za podčastnike ter častnike pogodbene rezerve, za vsakega

izmed dveh terminov. To skupaj pomeni pripravo 30-tih vpoklicev, kar zahteva podrobno organizacijo v kadrovskem sektorju enote in nenehno komunikacijo z vsemi UO. V bodoče naj bi nov informacijski sistem potek komunikacij izboljšal in poenostavil.

Izvajalci usposabljanja pogodbene rezerve v 132. GORB so izrazili tudi željo, da bi bil oblikovan nov program urjenja, četudi v letu 2004 takšnega programa in novega načrta urjenja ni moč pričakovati. Stotnica Samec pravi, da je moteče, da ni ustreznega načrta in programa, ki bi moral biti izdelan za najmanj 5 let vnaprej. Po tem obdobju bi ga bilo potrebno obnoviti, saj bi se verjetno v tem času vsaj 50 odstotkov enote zamenjalo in bi bilo potrebno vnovič začeti proces usposabljanja. Tako trenutno še vedno potekajo usposabljanja v skladu s staro učno dokumentacijo, ki je bila zasnovana za vojake na služenju vojaškega roka in dejansko ni primerna za usposabljanje in urjenje pripadnikov pogodbene rezerve. K temu naj še dodam izjavo majorja Medje, da so sicer veliko pomanjkljivosti na nižji ravni odpravili v enoti sami, njihove rešitve in metode, pridobljene v procesu praktičnega dela s pogodbenimi rezervisti, pa v letošnjem letu uporabljajo tudi v 18. bataljonu RKBO in 9. raketni brigadi, ki se prav tako popolnujeta s pogodbenimi rezervisti.

5.2.8 Usmeritve GŠSV za izvajanje usposabljanja prostovoljne pogodbene rezerve

Na podlagi posveta o prostovoljni pogodbeni rezervni sestavi, ki je potekal v vojašnici Bohinjska Bela, je GŠSV izdelal usmeritve za izvajanje usposabljanja prostovoljne rezerve, katerih namen je zagotovitev pravočasnega usmerjanja, načrtovanja in neprekinjenega ter kvalitetnega usposabljanja pogodbenih pripadnikov SV v letu 2004 in 2005.

Usposabljanje naj bi potekalo v času petletnega pogodbenega razmerja, in sicer v 3 obdobjih, od katerih vsako traja 18 mesecev in zaključnem 6-mesečnem obdobju. V 1. fazi cikla usposabljanja enot se pogodbeni rezervisti usposabljujejo v skladu z usmeritvami, ki veljajo za 1. fazo. V 2. fazi²⁶ gredo enote le, če so predvidene za uporabo v 3. fazi, pri čemer 2. faza lahko traja, odvisno od potreb, od 3 do 6 mesecev (Usmeritve za izvajanje usposabljanja prostovoljne rezerve, 2003: 2).

²⁶ V 2. obdobje cikla usposabljanj bodo pogodbeni rezervisti vpoklicani v primeru, če bo enota določena za izvajanje bojnih nalog v skladu z mednarodnimi obveznostmi (Usmeritve za izvajanje usposabljanja prostovoljne rezerve, 2003: 2).

V prvem obdobju naj bi se v enotah osredotočili na usposabljanje posameznika in posadke v najelementarnejših vsebinah (poudarek je na obvladovanju novih veščin, uporabi novega orožja in opreme) ter se posvetili vzpostavljanju in opremljanju enote ter pridobitvi dodatne VED. V tem obdobju je moč posamezne pripadnike SV pošiljati tudi na razna dopolnilna in funkcionalna usposabljanja, ki se organizirajo v SV. V drugem obdobju se naj v enotah osredotočijo na usposabljanje posameznika in posadke iz specialističnih vsebin rodu/specialnosti. Gorska enota se naj v tem času uri v sredogorju in deloma visokogorju. Ob koncu usposabljanja, po odločitvi poveljnika bataljona, enota izvaja tudi usposabljanje posadke, skupine in oddelka. V tretjem obdobju se je v enotah potrebno osredotočiti na usposabljanje posameznika, skupine, posadke in oddelka iz zahtevnih specialističnih vsebin rodu/specialnosti. V tem času naj se izvajajo tudi taktična urjenja in vaje oddelka ter mobilizacijske vaje. Gorska enota naj se v tem času uri v sredogorju in visokogorju. Ob koncu usposabljanja, po odločitvi poveljnika bataljona, enota izvaja tudi usposabljanje voda. V zadnjem 6 mesečnem obdobju se izvaja usposabljanje voda (taktična urjenja in vaje) in zahtevna bojna streljanja (prav tam).

Po koncu vsakega izmed obdobji mora pripadnik prostovoljne pogodbene rezerve opraviti preverjanje usposobljenosti, pri čemer se ocenjuje znanje, ki ga rezervist pridobi v času usposabljanj. Kot je poudaril poveljnik 1. gorske čete 132. GORB poročnik Gorazd Medved (v pogovoru s Pišlarjem v reviji Slovenska vojska, 2004/11: 21), normativi, po katerih poteka preverjanje, veljajo za vojake na služenju vojaškega roka, v enoti pa jih bodo glede na rezultate prilagodili posebnostim pogodbene rezerve. Ocena, ki jo pogodbeni rezervist dobi po prvem preverjanju, je podlaga za vstop v drugo obdobje. Če po prvem preverjanju ne doseže predpisanih rezultatov, lahko ponovno opravlja preverjanje v rezervnem terminu najpozneje v 50 dneh po prvem preverjanju. Če tudi drugič ni uspešen, se enota odloči, ali bo prekinila pogodbo ali pa, če je to v njenem interesu, posamezniku da dodatno možnost, da ponovi usposabljanje v prvem obdobju.

5.3 KADROVSKI OBSEG REZERVNE SESTAVE SV

V obdobju po osamosvojitvi RS je v mišljenju pretežnega dela slovenske družbe obstajalo prepričanje, da mora imeti naša domovina dovolj obsežno strukturo oboroženih sil, ki bi bila sposobna se zoperstaviti morebitni vnovični agresiji na naše ozemlje. Tako je iz spodnje tabele razvidno, da so imele oborožene sile RS v letu 1993 obsežno vojno sestavo, katere pretežni del (85 odstotkov) je predstavljala rezervna sestava.

Tabela 5.2: Kadrovski obseg aktivne²⁷ in rezervne sestave SV v obdobju od 1993 do 2003, s projekcijo do leta 2015

LETO	AKTIVNA SESTAVA številčno ter % celotnega obsega SV		REZERVNA SESTAVA številčno ter % celotnega obsega SV			
			Obvezna rezerva		Pogodbena rezerva	
1993	15.000	15,0%	85.000	85,0%	/	0%
1994	8.100	10,4%	70.000	89,6%	/	0%
1995	9.550	15,3%	53.000	84,7%	/	0%
1996	9.550	15,3%	53.000	84,7%	/	0%
1997	9.100	16,3%	46.900	83,7%	/	0%
1998	9.550	15,3%	53.000	84,7%	/	0%
1999	9.000	12,9%	61.000	87,1%	/	0%
2000	9.000	12,9%	61.000	87,1%	/	0%
2001	7.600	11,1%	61.000	88,9%	/	0%
2002	5.583	14,2%	33.586	85,5%	117	0,3%
2003	6.376	24,1%	19.836	74,8%	292	1,1%
2004	6.950	38,6%	10.250	56,9%	800	4,5%
2005	7.350	45,9%	7.150	44,7%	1.500	9,4%
2006	7.550	47,2%	6.250	39,1%	2.200	13,7%
2007	7.750	48,4%	5.250	32,8%	3.000	18,8%
2008	8.000	53,3%	3.200	21,4%	3.800	25,3%
2009	8.250	55,0%	2.100	14,0%	4.650	31,0%
2010	8.500	60,7%	/	0%	5.500	39,3%
2011	8.500	60,7%	/	0%	5.500	39,3%
2012	8.500	60,7%	/	0%	5.500	39,3%
2013	8.500	60,7%	/	0%	5.500	39,3%
2014	8.500	60,7%	/	0%	5.500	39,3%
2015	8.500	60,7%	/	0%	5.500	39,3%

Vir: prirejeno po: The Military Balance (1993-1996 in 1998-2001); Dolenc (et al.) v Reviji Obramba, 1997/8: 6 (1997); MORS: Strateški pregled obrambe 2002/2003 z vizijo razvoja do leta 2015.

URL: http://www.mors.si/mors/pdf/2004/SPO_2002_2003_z_vizijo_2015.pdf, dostop do strani 21. 5. 2004 (2002 in 2004-2015); Grmek v reviji Slovenska vojska, 2003/1: 14 (2002); Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2003, 2004: 14 (2003).

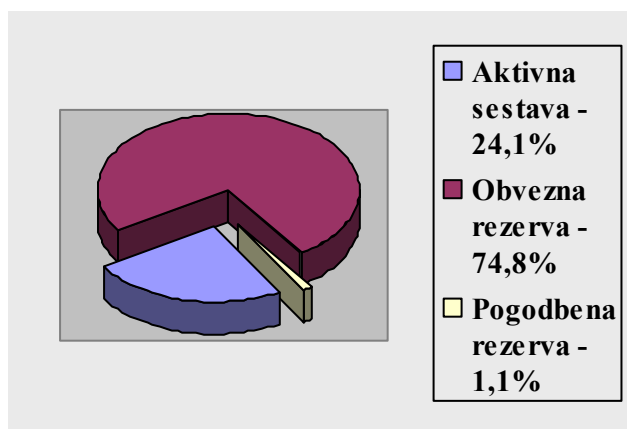
Sredi 90 let 20. stoletja pa je že obstajalo močno prepričanje, da bo RS v prihodnjih nekaj letih postala sestavni del politično-vojaških evropskih in svetovnih integracijskih tokov, pri čemer se je vse bolj izpostavljalo tudi vprašanje glede prihodnjega obsega SV. Obseg SV je

²⁷ Aktivna sestava SV: poklicni pripadniki SV ter vojaki na služenju vojaškega roka; od leta 2004 dalje poklicni pripadniki SV.

bil tako neposredno odvisen od spreminajočih se razmer v mednarodni skupnosti, v kateri so se pojavili novi viri ogrožanja varnosti, za soočanje z njimi, pa so bile velike vojske z obsežnim delom rezervne sestave neprimerne. Polega tega je obseg narekovalo tudi negativno gibanje demografskih kazalcev, hkrati pa proračunska sredstva niso omogočala vzdrževanja tako obsežne strukture SV. Vse to je vodilo v postopno zmanjševanje obsega vojne sestave SV, vseskozi pa je ostajalo neskladje med obsegom aktivne in rezervne sestave, pri čemer je bilo razmerje med aktivno in rezervno sestavo v letu 1999 približno 1 : 6,8 v prid rezervne sestave.

Z dokumentom Obseg in struktura Slovenske vojske 2010 (MORS, 1999) so na MORS-u leta 1999 jasno izrazili težnje po racionalnem zmanjšanju obsega SV do leta 2010, pri čemer so temeljili na predpostavki, da se bo SV še vedno popolnjevala pretežno na temelju splošne vojaške obveznosti, nova struktura in obseg pa bi omogočala učinkovito izrabo razpoložljivih sredstev ter sodelovanje SV v sodobnih operacijah vzpostavljanja in ohranjanja miru. Dokončno prelomno je bilo leto 2002, ko je bila sprejeta dokončna odločitev o spremembi načina popolnjevanja SV, s čimer je zaživel tudi koncept prostovoljne pogodbene rezervne sestave. S tem je bila dana podlaga za vse nadaljnje strokovne analize, ki so zajemale tudi načrtovanje obsega SV z osnovno vizijo do leta 2010. Takšno je bilo stanje na področju politično-strokovnih razprav, v praksi pa je spremenjena struktura rezervne sestave SV zaživela leta 2002, v letu 2003 pa je pogodbeni rezerva predstavljala 1,1 odstotka vojne sestave SV (glej graf 5.1).

Graf 5.1: Vojna sestava SV leta 2003

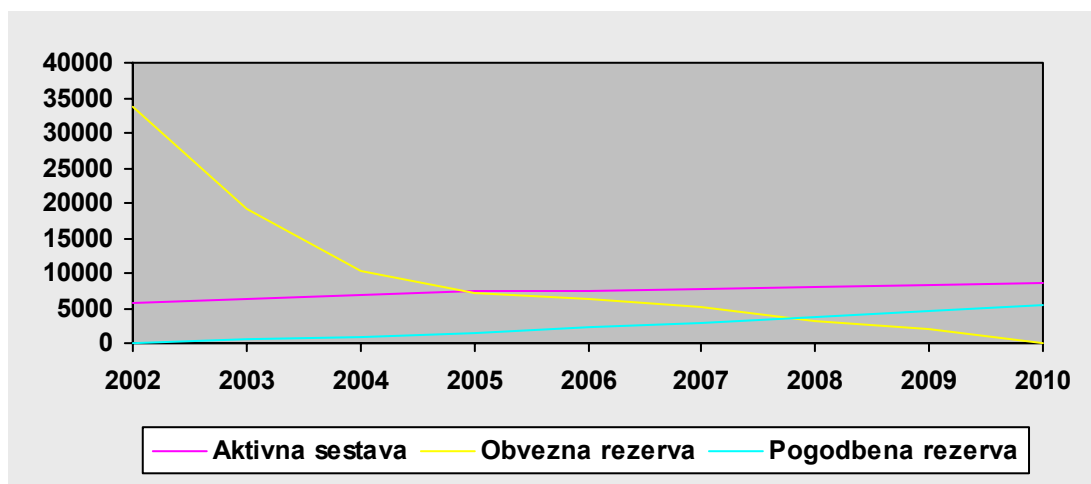

Vir: podatki za izdelavo grafa izhajajo iz tabele 2.

Kot je razvidno iz grafa 5.1, je v letu 2003 rezervna sestava še vedno predstavljala pretežni del vojne sestave SV²⁸. Aktivna sestava je štela 6.376 (24,1 odstotkov) pripadnikov in rezervna sestava 19.836 pripadnikov (75,9 odstotkov), od tega 292 (1,1 odstotka) pripadnikov pogodbene rezerve. Strukturno razmerje med aktivno in rezervno sestavo se je nekoliko izboljšalo v prid aktivne sestave in je znašalo približno 1 : 3 v prid rezervne sestave. V letu 2004 se je razmerje med aktivno in rezervno sestavo zopet spremenilo in bo ob koncu leta predvidoma približno 1 : 2,5 v prid rezervne sestave, na kar vpliva dodatno zaposljevanje poklicnih pripadnikov SV, dodatno zmanjševanje obsega obvezne rezervne sestave ter postopno povečevanje obsega pogodbene rezerve.

V prihodnjih letih se bo obseg vojne sestave SV še naprej zmanjševal. To zmanjševanje bo temeljilo na povečanju števila poklicnih pripadnikov SV in pogodbenih rezervistov ter zmanjševanju števila pripadnikov rezervne sestave. Predvidoma v letu 2008 bo delež aktivne oziroma stalne sestave (53,3 odstotkov) presegel delež rezervne sestave (46,7 odstotkov), pri čemer bo tudi delež pogodbene rezerve (25,3 odstotkov) v vojni sestavi presegel delež obvezne rezerve (21,4 odstotkov). Trend gibanja aktivne in rezervne sestave v obdobju od 2002 do 2010 podrobneje predstavlja graf 5.2.

Graf 5.2: Trend gibanja aktivne in rezervne sestave v obdobju od 2002 do 2010

Vir: podatki za izdelavo grafa izhajajo iz tabele 2.

²⁸ Zmanjševanje obsega vojne sestave oziroma števila rezervistov je povezano z vračilom opreme, ki so jo imeli rezervisti doma. V prvi polovici leta 2002 je opremo vrnilo več kot 40.000 pripadnikov rezervne sestave, ki so jih pri tem tudi izbrisali iz vojaške evidence. Ob tem so ukinili cele enote, tiste, ki so bili premladi, da bi jih izbrisali iz vojaške evidence pa so že pred vračanjem opreme razporedili v enote, ki so delovale še naprej. Občasno je prišlo tudi do manjših zapletov, saj so se nekateri posamezniki izogibali vročitvi vabila za vrnitev opreme, ker so mislili, da so dobili poziv za orožne vaje (Utenkar v reviji Slovenska vojska, 2002/8: 20).

Leta 2010 bo, po ukinitvi obveznega služenja v rezervni sestavi, vojna sestava SV popolnjena izključno s poklicnimi pripadniki in pogodbenimi rezervisti. Takrat naj bi aktivna oziroma stalna sestava predstavljala 60,7 odstotkov, pogodbeni rezerva pa 39,9 odstotkov vojne sestave SV. Ohranjanje takšnega obsega vojne sestave SV je predviden tudi v nadaljnjih letih, pri čemer so na MORS-u zaenkrat predstavili vizijo razvoja do leta 2015. Tako bi naj v letih od 2010 do 2015 SV štela skupaj 14.000²⁹ pripadnikov, ki naj bi bili ustrezno organizirani, opremljeni in izurjeni, da bi lahko učinkovito sodelovali v mednarodnih vojaških operacijah pod vodstvom OZN, Nata ali EU.

5.3.1 Zagotavljanje kadra za popolnjevanje pogodbene rezerve SV

Poklicne oborožene sile se običajno ne srečujejo le s težavami pri kadrovskem popolnjevanju stalne sestave, temveč tudi s težavami pri zagotavljanju ustreznega kadra za popolnjevanje rezervne sestave. Rezervno sestavo poklicnih oboroženih sil po Dandekerju (v Kotnik-Dvojmoč v Malešič (Ur.), 2002: 92) praviloma sestavljata dve kategoriji vojakov: (1) nekdanji poklicni vojaki, ki jih pogodba obvezuje sodelovati v rezervni sestavi še določen čas po prenehanju profesionalne/poklicne vojaške službe, in (2) prostovoljci. Za njihovo pritegnitev Segal predlaga (prav tam) tako kot pri pripadnikih stalne sestave uporabo mehanizma trga delovne sile. Lakhani (v publikaciji *Armed Forces & Society*, 1995/1: 120-122 in 1998/4: 558-562) pa omenja ekonomske kazalce, ki lahko pri posamezniku zmanjšajo interes za rezervno vojaško službo, in sicer: naraščanje plačil za civilno sekundarno delo, povečanje skupnih prihodkov v neki družini ter zmanjšanje stopnje brezposelnosti, ki zmanjšuje verjetnost neuspeha pri iskanju dopolnilnega civilnega dela. Hkrati Lakhani (v publikaciji *Armed Forces & Society*, 1995/1: 122) dodaja, da na odločitev za rezervno vojaško službo ne vplivajo le ekonomski kazalci, temveč je prisoten tudi vpliv domoljublja, prijateljskih vezi in smisla za vojaški način življenja.

Proces popolnjevanja pogodbene prostovoljne rezervne sestave SV se je pričel v letu 2002, ko je pogodbo z MORS-om podpisalo prvih 117 kandidatov, s katerimi so popolnili 1. četo 132. GORB iz Bohinjske Bele. Večina pripadnikov te čete prihaja iz Gorenjske, nekateri pa tudi s

²⁹ V nekaterih medijih je bilo moč zaslediti, da naj bi SV leta 2015 štela 18.000 pripadnikov. Vojska naj bi bila zgrajena na treh ravneh, najprej 8.000 poklicnih pripadnikov, drugo raven bi predstavljalo 6.000 pogodbenih rezervistov, tretja raven v številu 4.000 oseb, pa naj bi bila organizirana v smislu samoobrambene organizacije sodobne družbe, in sicer na temelju izkušenj nekdanje Teritorialne obrambe in Manevrske strukture Narodne zaščite (Šimenko v Reviji Obramba, 2004/3: 8).

področij sledečih UO: ljubljanske, celjske, mariborske in postojnske. Do konca leta 2003³⁰ je nato podpisalo pogodbo o opravljanju službe v rezervni sestavi SV še 231 kandidatov, s katerimi so popolnili 2. četo 132. GORB, 18. bataljon RKBO ter 9. raketno brigado zračne obrambe. Omenjeni kandidati prihajajo iz gorenjske, ljubljanske, dolenske, koroške in štajerske regije. Ker npr. večina pripadnikov 2. čete 132. GORB iz Bohinjske Bele prihaja iz Štajerske, so temu primerno prilagodili usposabljanja, ki jih delno organizirajo na območju Slovenske Bistrice. V letu 2004 na MORS-u načrtujejo podpis pogodbe s 366 kandidati. Trenutno z njimi popolnjujejo logistično četo 132. GORB, ki naj bi pričela z usposabljanjem 1. 9. 2004 (povzeto po Grmek v reviji Slovenska vojska, 2003/9: 19; Pišlar v reviji Slovenska vojska, 2004/11: 21 in Letnem poročilu Ministrstva za obrambo za leto 2003, 2004: 17).

Kot kažejo dosednji izsledki o razlogih za vstop v pogodbeno rezervo, se večina kandidatov odloči za sodelovanje zaradi: dodatnega vira zaslužka, pridobivanja dodatnih znanj in veščin, ki jih bodo lahko uporabili tudi v zasebnem življenju ter soočanja z novimi izzivi, ki jih ponuja delo v vojski (Pišlar v reviji Slovenska vojska, 2004/11: 21). Ker se torej kandidati vedejo v veliki meri s pričakovanimi tržnimi zakonitostmi, je temu ustrezno naravnana tudi politika finančnega stimuliranja pogodbenih rezervistov.

V procesu nadaljnjega pridobivanja pogodbenih rezervistov je predvidoma v obdobju do leta 2015 moč računati na dodaten kontingent prostovoljnih rezervistov, ki se bodo vključevali iz sestave že razporejenih obveznih rezervistov, pri čemer so zanimivi predvsem rezervni častniki in rezervni podčastniki ter vojaki rezervisti kritičnih specialnosti (Študija o možnostih prehoda na poklicnoopolnjevanje vojske v Republiki Sloveniji, 2001: 92). Večji del napora pa bo potrebno verjetno usmeriti v privabljanje mladih, ki so zainteresirani za tovrstno sodelovanje v oboroženih silah.

Ko so namreč raziskovalci ORC-ja pri FDV, v raziskavi o zanimanju mladih za službo v SV, ugotavljali stopnjo obveščenosti mladih o popolnjevanju pogodbene rezerve s prostovoljci, se je izkazalo (Grošelj v Reviji Obramba, 2004/1: 17), da je obveščenost o tem med mladimi zelo slaba in da kar 51,4 odstotka vseh anketirancev ne ve nič oziroma zelo malo o tem. Presenetljivo šibko je bilo tudi zanimanje za prejemanje informacij o prostovoljni rezervi, ki

³⁰ Popolnjevanje s pogodbeno rezervo je bilo leta 2003 razširjeno na večji del države, zanimanja zanj je bilo sorazmerno veliko, saj je ministrstvo prejelo več kot 1.400 vlog kandidatov, za popolnitev pa je bilo načrtovanih približno 300 mest (Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2003, 2004: 17).

pa je bilo vendarle večje kot takratna obveščenost anketirancev. Zanimanje za sodelovanje v pogodbeni rezervi je izrazila velika večina ankaterincev, pri čemer jih je večina izrazila srednji oziroma majhen interes, medtem ko slabe tretjine sploh ni zanimalo takšno sodelovanje. Obdelava podatkov je pokazala močno povezanost med zanimanjem za vojaški poklic in sodelovanjem v prostovoljni rezervi, kar je vodilo raziskovalce k sklepu, da gre v obeh primerih za isto populacijo, oziroma da se večina anketirancev, ki se zanimajo za vojaški poklic, sočasno zanima tudi za sodelovanje v prostovoljni pogodbeni rezervi. Ta ugotovitev bi morala voditi SV v večje popolnjevanje prostovoljne rezerve z bivšimi oziroma upokojenimi pripadniki SV kot pa z novimi kandidati v civilstvu.

Dejavniki, ki bi vplivali na zanimanje za sodelovanje v prostovoljni rezervi pri več kot 50 odstotkih anketirancev, so bili sledeči: možnost zaslužiti nekaj dodatnega denarja, seznanitev z vojsko in vojaškimi veščinami, spoznavanje vojaške tehnike in doživeti kaj razburljivega. Presenetljivo se je na zadnje mesto uvrstila možnost sodelovanja v mirovnih operacijah (prav tam).

A četudi različni viri kažejo na to, da se večina kandidatov odloča za pristop k pogodbeni rezervi zaradi ekonomskih vzgibov, odgovorni v MORS-u in SV ne morejo računati le na to, da bodo privabili zadostno število kandidatov že, če bodo ponudili dovolj ugodne finančne ugodnosti. Trenutne razmere na trgu dela dejansko povzročajo, da se posamezniki odločajo za služenje v pogodbeni rezervi, ki jim prinaša dodaten vir zaslužka, a če se bodo razmere na civilnem trgu dela v prihodnost izboljšale, bo potrebno še kaj več za pridobivanje ustreznih kandidatov. Zato morata MORS in SV še naprej krepiti sistem kadrovanja ter preko različnih medijev pridobivati kandidate. Trenutno predstavljanje pogodbene prostovoljne rezervne sestave poteka na spletnih straneh MORS-a (<http://www.slovenskavojska.si/sv/opk/rezervist/index.htm>) in s pomočjo brošure o pogodbeni rezervi (glej prilogo B). Podrobnejše informacije lahko kandidati pridobijo tudi na posameznih UO ter preko elektronske pošte (naborna.pisarna@mors.si) ali na brezplačni telefonski številki (080-13-22).

MORS in SV pa bosta morala naposled poskrbeti tudi za motivacijo prostovoljnih pogodbenih rezervistov. O tem je razpravljala že delovna skupina MORS-a, ki je pripravila Študijo o možnostih prehoda na poklicno popolnjevanje vojske v Republiki Sloveniji (2001: 80) in predvidevala, da bi lahko motivacijsko pozitivno vplivali na prostovoljno rezervno sestavo

tako, da bi po odločitvi kandidatov o vključitvi v prostovoljno sestavo SV z njimi redno delali – imeli z njimi redne kontakte in jim posvečali največjo možno skrb, ob tem pa poskrbeli, poleg finančnih ugodnosti, še za: drugačno uniformo in oznake kot jih ima poklicna sestava, jim nudili strokovno usposabljanje v tujini, jih vključili v sisteme aktivnega preživljanja prostega časa, jim posojali opremo za kampiranje, jih vključili v uporabo počitniških kapacitet MORS, jim nudili zdravstveno – preventivno skrb ipd.

5.4 REZERVNA SESTAVA KOT MOST MED CIVILNO DRUŽBO IN VOJAŠKO ORGANIZACIJO

Rezervna sestava je lahko v določenih primerih ne samo sredstvo za zadovoljevanje povečanih vojaških potreb, ampak tudi učinkovito sredstvo (notranje) politike, saj je lahko pomemben most med stalno vojsko in civilno družbo, oziroma povezuje oborožene sile s civilnim okoljem, kar zmanjšuje možnosti politične in družbene izolacije vojske (Ashkenazy, Wyatt v Kotnik-Dvojmoč v Malešič (Ur.), 2002: 83). Skladno s tem imajo pripadniki rezervnih enot posebno vlogo predvsem v lokalnih skupnostih, kjer kot posredniki med vojaško organizacijo in civilno družbo zagotavljajo večjo prisotnost in razumevanje obrambnih vprašanj (Brown, Merrill, 1990: 270-271). Pripadniki rezervne sestave namreč preživijo pretežni del časa v civilnem okolju, občasno pa se za krajši čas vključujejo v vojaško organizacijo. S tem so zagotovljene boljše možnosti za preseganje ločenosti družbenega in vojaškega (sub)kulturnega okolja (Kotnik-Dvojmoč v Malešič (Ur.), 2002: 83). Družbeno gledano, lahko vojaško usposabljanje in udejstvovanje rezervistov zagotovi izobrazbene možnosti za mnoge, ki bi jih ne imeli drugače ter socializacijske prednosti mladim ter odraslim moškim in ženskam, ki izvirajo iz interakcij med pripadniki različnih družbenih razredov. Sistem kratkega osnovnega usposabljanja in daljše prostovoljne službe, tako vojaške kot nevojaške, zagotavlja človeško bazo za državljansko vojsko; še bolj pomembneje pa je to, da lahko obudi občutek državljanske odgovornosti, državljanskega udejstvovanja in spodbudi sodelovanje mladih. Bolj kot kakršenkoli drug ukrep lahko ponovno vzpostavi nujno ravnovesje med pravicami in obveznostmi v demokratični družbi (Hart, 1998. URL: http://www.reserves2000.ca/social_significance_of_canada.htm, dostop do strani 28. 9. 2004).

Rezervna sestava je pogosto tudi socialno bolj reprezentativna od stalne (Wyatt v Kotnik-Dvojmoč, 2002: 231). Socialna reprezentativnost pa je nedvomno pomemben vir

legitimnosti vojaške organizacije v očeh civilne družbe. Sodobne armade dejansko utemeljujejo svojo legitimnost na dejstvu, da so etnično in socialno reprezentativne, v tem so tudi glavni dokazi za ohranjanje obvezniške armade, četudi se v javnosti krepijo težnje k poklicni armadi. /.../ Vojaške organizacije se kljub javno razglašeni reprezentativnosti zavedajo, da njihove vrste vse manj kažejo razmere v družbi, ne nazadnje tudi zato, ker črte med vojsko in družbo ni več mogoče potegniti na vojašnični ograji (Jelušič, 1997: 124). Tako je v sodobni javnosti lahko spoznanje, da vojska ne izraža v celoti družbe, v kateri je, pogubno za njeno legitimnost (prav tam).

Države, v katerih obstaja sistem popolnjevanja oboroženih sil na podlagi splošne vojaške obveznosti, se trudijo iskati podlago za to tudi v civilno-vojaških odnosih. Splošno vojaško obveznost je potrebno povezati z demokratičnimi vrednotami, pri čemer tovrstni sistem popolnjevanja omogoča večjo reprezentativnost v oboroženih silah in zagotavlja enakomerno porazdelitev obrambnih dolžnosti ter mora pripomoči k integraciji oboroženih sil v družbo oziroma preprečiti, da bi oborožene sile postale "država znotraj države". Vendarle je moč splošno vojaško obveznost povezati tudi s totalitarnimi režimi v preteklosti (nacistični, fašistični, komunistični), ki so s pridom izrabljali ta mehanizem za doseganje svojih ideoloških ciljev, medtem ko današnje prostovoljne oborožene sile najdemo predvsem v državah, s trdnimi demokratičnimi temelji (Malešič v Malešič (Ed.), 2003: 178 - 179).

V pogojih postopnega prehoda na poklicno vojsko, dopolnjeno s pogodbeno rezervo, bo SV izgubila del vsakodnevnega oziroma vsakotedenskega stika s civilnim okoljem. Vojaki na služenju vojaškega roka so v preteklosti velikokrat izrabili svojo možnost komuniciranja z mediji, tako da so informacije o SV redno pritekale v javnost, a vendarle so bile pogosto te informacije "napihnjene" in so škodile ugledu SV, hkrati pa niso pomagale vojakom na služenju vojaškega roka. Na drugi strani so bili in so še vedno obvezni rezervisti, s katerimi do podobnih težav običajno ni prihajalo, in so prav tako predstavljali vez med civilno družbo ter SV.

Od osamosvojitve do današnjih dni je pretežni del vojaške organizacije v RS predstavljala ravno njena rezervna komponenta. Pripadniki obvezne rezerve so s sodelovanjem na vojaških vajah dokaj redno vzdrževali stik z vojsko, s čimer so se v vojsko prenašali tudi vzorci vrednot, ki so se postopoma oblikovali v razvijajoči se demokratični civilni družbi. Množičnost obvezne rezerve, zasnovane na sistemu dolžnosti služiti v rezervni sestavi, je

hkrati zagotavljala veliko socialno reprezentativnost SV ter s tem podlago za njeno legitimnost v očeh javnosti. Kot je ugotovil Taslak (2003: 55), so rezervisti vedno sprejemali vlogo posrednika med civilno družbo in vojaško organizacijo.

Zmanjševanje obsega rezervne komponente SV in postopno ukinjanje obvezne rezerve ter vzpostavljanje prostovoljne pogodbene rezerve vpliva tudi na to, da se počasi zmanjšuje socialna reprezentativnost rezervne sestave SV. Popolnjevanje pogodbene rezerve namreč temelji na tržnih zakonitostih, le-te pa kažejo, da se za sodelovanje v pogodbeni rezervi odločajo posamezniki predvsem zaradi možnosti dodatnega zaslužka, ki je pomemben zlasti za tiste člane družbe, ki v civilnem življenju opravljajo slabše plačana dela. Prav tako so največje potrebe, predpisane s formacijskimi dolžnostmi, po vojaki, v manjšem obsegu pa po podčastnikih in častnikih, kar priča, da je tudi povprečna zahtevana izobrazbena stopnja relativno nizka, pričakovati pa je moč, da se bo v prihodnosti še dodatno znižala. V takšnih pogojih, kot navaja Taslak (prav tam), se je potrebno vprašati, ali bo v prihodnje tako maloštevilna vojaška rezerva lahko odigrala poglobljeno vlogo posrednika med vojaško organizacijo in civilno družbo.

Po drugi strani velja opozoriti, da izkušnje držav, ki so vpeljale sistem prostovoljnih oboroženih sil, kažejo, da so v novih okoliščinah oborožene sile prisiljene povečati obseg sodelovanja s civilnim sektorjem, posebej na področju usposabljanja, osebja in storitev (Malešič v Malešič (Ed.), 2003: 179). Poleg tega prostovoljne oborožene sile ne kažejo več potrebe po zagotavljanju ustrezne socialne reprezentativnosti, kjer bi bili enakopravno zastopani vsi družbeni sloji, ampak se nagibajo k ideji socialne diverzifikacije, kar pomeni, da so sicer vse družbene skupine zastopane v oboroženih silah, vendar ne v proporcionalnih okvirih (prav tam). K omenjenemu strmi tudi v SV pri oblikovanju sodobne, prostovoljne rezerve, katere poglobljeni smisel obstoja ni popolna socialna reprezentativnost, temveč oblikovanje takšne strukture rezervne sestave, ki se bo sposobna soočiti z nalogami, ki jih oboroženim silam postavlja sodobno domače ter mednarodno varnostno okolje³¹. Da pa bi takšen koncept dejansko "zaživel", bo morala SV na svojo stran pridobiti tudi javno mnenje, ki bo podpiralo takšno vlogo rezervne sestave.

³¹ /.../ javnost in izvoljeni predstavniki morajo sprejeti dejstvo, da je vojska del političnega sistema, neodtujiv del družbe ter hkrati politični instrument in obrambno sredstvo. Nov svetovni red in varnostno okolje namreč zahtevata, da vojska ne le razširi svoja politična in vojaška obzorja preko orientiranosti zgolj na bojno polje, temveč da postane tudi posebej občutljiva na domače politične sile. Te nove dimenzije morajo nadomestiti latentne civilne poglede, ki pogosto temeljijo na protivojaški drži... (Sarkesian et al., 1995: 159).

5.5 EKONOMSKI VIDIKI PREHODA Z OBVEZNE NA POGODBENO REZervo

Nižji stroški vzdrževanja neaktivne oziroma rezervne sestave omogočajo, da pri omejevanju obrambnih proračunov razvitih industrijskih držav v primerjavi s ceno stalne sestave z istim obsegom finančnih sredstev oblikujemo več enot oziroma enako število enot z nižjimi stroški (Kotnik-Dvojmoč, 2002: 232). Razlogi za nižjo ceno rezervne sestave so po Binkinu (prav tam) naslednji: (1) rezervisti so v bistvu honorarni vojaki, zato znašajo stroški za njihovo vzdrževanje praviloma eno šestino stroškov za vzdrževanje vojakov stalne sestave; (2) stroški za zagotavljanje različnih ugodnosti in nadomestne delovne sile so nižji ter (3) zaradi manjšega obsega in intenzivnosti urjenja in usposabljanja je mogoč znaten prihranek pri gorivu, rezervnih delih, strelivu, hrani in drugih potrebščinah.

Vendar bo tudi rezervna sestava v prihodnje nedvomno dražja, kot je bila doslej. Zaradi ohranjanja njihovega obsega ali sorazmerno počasnega zmanjševanja ter povečevanja njihove učinkovitosti bo namreč treba zagotoviti dodatna finančna sredstva za (1) izboljšanje pogojev skladiščenja oborožitve in opreme, (2) boljše vzdrževanje oborožitve in opreme, (3) pogostejše in intenzivnejše urjenje in usposabljanje rezervne sestave (Dandeker, prav tam) ter (4) višja nadomestila za zagotavljanje (še) bolj kakovostnega (predvsem poveljniškega) kadra (Kotnik-Dvojmoč, prav tam). Vendarle pa je potrebno pri analizi ekonomskih stroškov, poleg neposrednih stroškov namenjenih vojski, upoštevati tudi oportunitetne stroške, ki nastajajo ob odhodu dela produktivne populacije iz civilne sfere v vojsko, kar vpliva na gospodarski položaj v državi (Malešič v Malešič (Ed.), 2003: 181).

Obvezniški način popolnjevanja, ki zamenjuje cenovni mehanizem na trgu z neposredno nadzorovanim alokacijskim mehanizmom delovnih virov med vojaškim in civilnim sektorjem gospodarstva z omejevanjem mobilnosti dela, prezaposlenostjo zaradi povečanja stopnje fluktuacije, ustvarja še vrsto dodatnih in med seboj odvisnih ekonomskih stroškov. Dodatni ekonomski stroški obvezniško popolnjene rezervne sestave predstavljajo torej seštevek izgube družbene blaginje zaradi izbire obveznikov, stroškov neizkoriščenosti obvezniške vojaške delovne sile in stroškov izogibanja vpoklica na vojaške vaje (prirejeno po Kopač, 2003: 91). Tudi poklicne oborožene sile, katerih popolnjevanje temelji na delovanju konkurenčnega trga dela, morajo povečati vojaške plače in druge spodbude, če hočejo vzdrževati potrebno raven obsega vojaške sile. Pri tem vsi, ki so pripravljeni nastopiti vojaško službo, prejemajo ekonomsko rento. Presežni proračunski stroški prehoda na poklicno popolnjevanje so tako enaki seštevku ekonomske rente in dodatnih proračunskih stroškov prehoda na poklicno

popolnjevanje, dopolnjeno s pogodbeno rezervo, ki se praviloma povečajo pod vplivom višine stroškov za osebje, višine splošnih režijskih stroškov za delovanje in vzdrževanje določenega operativnega obsega oboroženih sil ter pod vplivom stroškov infrastrukture (prirejeno po Kopač, 2003: 98-101). Hkrati Kopač (prav tam, 112) v svoji analizi opozarja na problem analiziranja ekonomskih stroškov rezervne sestave. Pri tem pravi, da bi bilo za Slovenijo potrebno podrobneje opraviti splošno analizo ekonomskih učinkov načinov popolnjevanja z rezervno vojaško delovno silo.

Tudi sam sem pri zbiranju podatkov o ekonomskih stroških, povezanih z rezervno sestavo, naletel na številne ovire, kar mi je onemogočilo opraviti splošnejšo analizo primerjave stroškov med obvezno in pogodbeno rezervo. Relevantnih podatkov o stroških obvezne rezerve namreč nisem uspel pridobiti, saj so shranjeni v arhivih, novejših podatkov pa ni, saj pravih usposabljanj pripadnikov obvezne rezerve v nekaj zadnjih letih niti ni bilo. Kljub temu v nadaljevanju prikazujem približno oceno o stroških na posameznega pripadnika obvezne in pogodbene rezerve, ki je zasnovana na predvidevanjih o stroških osebja v letu 2004, objavljenih v Študiji o možnostih prehoda na poklicno popolnjevanje vojske v Republiki Sloveniji (2001: 101-102), upoštevajoč dejansko število obveznih in pogodbenih pripadnikov rezervne sestave v letu 2004 in številčno razmerje med vojaki, podčastniki in častniki, ki je navedeno v omenjeni študiji (glej tabelo 5.3).

Tabela 5.3: Ocena stroškov osebja obvezne in pogodbene rezervne sestave v letu 2004

Kategorija	Tip	Strošek v SIT	Število*	Skupni strošek v SIT
OBVEZNA REZERVA	Častnik	82.539	1.025	84,602.475
	Podčastnik	45.855	3.075	141,004.125
	Vojak	27.513	6.150	169,204.950
	Skupaj		10.250	394,811.550
POGODBENA REZERVA	Častnik	421.932	80	33,754.560
	Podčastnik	388.817	240	93,316.080
	Vojak	374.099	480	179,567.520
	Skupaj		800	306,638.160
Skupaj rezerva			11.050	701,449.710

* Število častnikov, podčastnikov in vojakov pri obvezni rezervi je izračunano na podlagi razmerja 1 : 3 : 6, dobljenega na podlagi navedenih ocen v Študiji o možnostih prehoda na poklicno popolnjevanje vojske v Republiki Sloveniji (2001: 101-102) in dejanskem številu obveznih rezervistov v letu 2004. Zaradi primerljivosti podatkov, sem enako razmerje upošteval tudi za pogodbeno rezervo.

Vir: prirejeno po: Študija o možnostih prehoda na poklicno popolnjevanje vojske v Republiki Sloveniji (2001: 101 – 102); MORS: Plačila. URL: <http://www.slovenskavojska.si/sv/opk/rezervist/placila.htm>, dostop do strani 11. 11. 2004; MORS: Strateški pregled obrambe 2002/2003 z vizijo razvoja do leta 2015. URL: http://www.mors.si/mors/pdf/2004/SPO_2002_2003_z_vizijo_2015.pdf, dostop do strani 21. 5. 2004.

Zgornji podatki kažejo na to, da prihaja na ravni posameznega pripadnika do velikih razlik med pripadniki obvezne rezerve in pripadniki pogodbene rezerve. Tako eni kot drugi dobivajo finančna nadomestila za povračilo stroškov prevoza z javnimi prometnimi sredstvi, za nastanitev in hrano. Poleg tega obojim pripada nadomestilo za izpad dohodka v primeru usposabljanja v delovnih dneh. Do poglobitve razlike v višini stroškov na posameznega pripadnika pride zaradi plačila za pripravljenost, ki ga prejme pogodbeni rezervist vsak mesec za vse dneve, razen za tiste, ko je na usposabljanju ali opravlja vojaško službo, obvezni rezervisti pa tovrstnega plačila ne prejemajo. Podatki o skupnih zneskih so le hipotetični, vendarle pa nakazujejo, da naj bi v letu 2004 za obvezno rezervno namenili skupno nekaj več denarnih sredstev kot za pogodbeno rezervo.

Da pa bi delovanje pogodbene rezerve z gospodarskega vidika potekalo čimbolje tudi v prihodnje, so se na MORS-u odločili za tesnejše sodelovanje z Ministrstvom za gospodarstvo in Gospodarsko zbornico Slovenije (GZS) ter tudi z lokalnimi in panožnimi gospodarskimi zbornicami in konkretnimi delodajalci³². Tako je predsednik GZS Jožko Čuk (v pogovoru z Grmekovo za revijo Slovenska vojska, 2004/4: 7) izjavil, da si na GZS prizadevajo, da se naredi ekonomski izračun..., in da podjetje s sodelovanjem pri tem projektu nekaj pridobi, česar pa zakonodaja trenutno ne predvideva. S strani SV pa so že pred časom zagotovili, da bodo imeli do leta 2005 vse odgovore tudi na področju sodelovanja z gospodarstvom (kapitan bojne ladje Ljubomir Kranjc v pogovoru z Grmekovo v reviji Slovenska vojska, 2003/2:10).

Ne glede na zapisano, pa velja navesti še opozorilo Warnerja in Ascheve (v publikaciji *Journal of Economic Perspectives*, 2001/2: 189-190), ko ugotavljata, da ekonomija ne more povsem izločiti možnosti za nastanek pogojev, v katerih bi bil nabor učinkovitejši od prostovoljnega služenja. Tehnološke spremembe, ki narekujejo zmanjšanje potreb po velikem številu vojaškega osebja ter hkrati povečujejo potrebo po visoko usposobljenem vojaškem kadru, pa vendarle kažejo na trenutne prednosti prostovoljnega vstopa v oborožene sile.

³² V ZDA so na podlagi dolgoletne prakse že spoznali prednosti tesnega sodelovanja z delodajalci. Tako Department of Defense izvaja programe, s katerimi nudi zaščito tako delodajalcem kot tudi rezervistom, s čimer se zagotavlja nenehna razpoložljivost rezervistov za usposabljanja in operacije (OASD(RA), 2000. URL: <http://www.dod.gov/ra/documents/rc101/rc101.pdf>, dostop do strani 27. 4. 2004). V Veliki Britaniji pa vojaška organizacija zagotavlja delodajalcem, da usposabljanje rezervistov in izkušnje, ki si jih pridobijo v sodelovanju s stalno komponento, vplivajo na izboljšanje vodstvenih in upravljalskih zmožnosti ter izboljšanje zmožnosti hitrega reševanja problemov, kar zagotavlja v končni fazi delodajalcem boljšo delovno silo (Ministry of Defense: Britain's Reserve Forces. URL: <http://www.mod.uk/aboutus/keyfacts/factfiles/reserves.htm>, dostop do strani 25. 8. 2004).

6 ZAKLJUČEK

Vstop Slovenije v evroatlantske gospodarske in varnostne tokove je zahteval prilagajanje na številnih področjih, med drugim tudi na vojaškem, kjer je težnja po izgradnji učinkovitega obrambnega sistema za prihodnje desetletje, ki primarno temelji na ustrezni organizacijski ter tehnološki strukturi Slovenske vojske. Skladno s tem so bile na zakonodajni ravni leta 2002 sprejete odločitve, ki so pomenile skorajšnji konec obvezniškega načina popolnjevanja Slovenske vojske ter prehod na poklicno popolnjeno vojsko, dopolnjeno s pogodbeno rezervno sestavo. Pot odločanja vsekakor ni bi lahka, saj je bilo potrebno sprejeti odločitev, ki bi Slovenski vojski omogočila dvig njene učinkovitosti, prehod na višjo kakovostno raven delovanja ter s tem odmik od podobe pomanjkljivo usposobljene oborožene sile. Ta pomanjkljiva usposobljenost se je ob prelomu tisočletja kazala predvsem v vrstah obvezne rezervne sestave, za katere usposabljanje nikoli ni bilo dovolj finančnih sredstev. Posledično je bila tudi motivacija obveznih rezervistov vse manjša, drastično pa se je povečeval tudi razkorak med usposobljenostjo stalnih pripadnikov Slovenske vojske ter obveznimi rezervisti. Dokončno sprejeta odločitev o postopnem prehodu s količinsko obsežne obvezne rezerve na manjšo pogodbeno rezervo je dala slutiti, da se bo tudi na področju rezervne sestave Slovenske vojske stopnja njene učinkovitosti postopoma pričela dvigovati.

Odločitev o spremembi načina popolnjevanja Slovenske vojske pa sama po sebi še ni omogočila dejansko izvedbo načrtovanega prehoda, zato je bilo potrebno sprejeti tudi ustrezne zakonske spremembe, ki podrobneje obravnavajo posamezna področja Slovenske vojske. Do leta 2002 je bilo področje obvezne rezervne sestave zakonsko urejeno z Zakonom o obrambi ter z Zakonom o vojaški dolžnosti, ki je podrobno opredeljeval dolžnosti in pravice obveznih rezervistov, izhajajoče iz splošne vojaške obveznosti kot načina popolnjevanja Slovenske vojske. Z odločitvijo o opustitvi splošne vojaške obveznosti in s tem postopno tudi služenja v obvezni rezervni sestavi ter s prehodom na poklicno popolnjevanje Slovenske vojske, dopolnjene s pogodbeno rezervo, je bilo potrebno uveljaviti spremembe Zakona o obrambi in Zakona o vojaški dolžnosti iz leta 2002. Omenjene spremembe so na področju rezervne sestave prinesle odločitev o postopnem opuščanju služenja v obvezni rezervni sestavi vse do leta 2010, ko bi naj nastopilo obdobje, po katerem se bo rezervna sestava Slovenske vojske popolnjevala le še s prostovoljci. Sprememba Zakona o obrambi iz leta 2002 pa dejansko uvaja pojem pogodbenega pripadnika rezervne sestave, kar je bila tudi

podlaga za sprejem Uredbe o pogodbenem opravljanju vojaške službe v rezervni sestavi Slovenske vojske, ki podrobno ureja vsa področja pogodbene rezerve.

Sprejeti temeljni formalno-pravni akti, ki neposredno urejajo področje rezervne sestave Slovenske vojske (ZObr, ZVojD, Uredba o pogodbenem opravljanju vojaške službe v rezervni sestavi SV), tako dejansko zagotavljajo izpolnjevanje dolžnosti ter upoštevanje pravic obveznih rezervistov iz naslova splošne vojaške obveznosti, ki so jo dolžni izpolnjevati predvidoma do 31. 12. 2010. Prav tako navedeni akti zagotavljajo izvajanje prehoda na pogodbeno popolnjeno rezervno sestavo ter podrobno urejajo celotno področje pogodbene rezerve, od dolžnosti, preko pravic do ekonomskih ugodnosti, hkrati pa so z ustreznimi zakonskimi določbami predvidene tudi kazenske sankcije za morebitne kršitve zakonskih določil, tako s strani obveznih kot tudi pogodbenih rezervistov. Tudi akti, ki posredno govorijo o rezervni sestavi Slovenske vojske (ReSNVRS, ReDPROSV, Smernice za delo Ministrstva za obrambo za leti 2003 in 2004), v svojem besedilu načrtujejo gibanje obsega rezervne sestave in prenos težišča z obvezne na pogodbeno rezervo. Kljub dejstvu, da v praksi na področju delovanja pogodbenih rezervnih enot prihaja do določenih težav, to pripisujem dejstvu, da na nižjih ravneh še niso sprejeti ustrezni programi in načrti usposabljanja, kar pa ne pomeni, da področje rezervne sestave ni ustrezno urejeno na temeljni formalno-pravni ravni, zato menim, da lahko prvo izvedeno hipotezo v celoti potrdim.

Prav tako lahko potrdim drugo izvedeno hipotezo o doslednejšem usposabljanju pogodbene rezerve v primerjavi z obvezno rezervo ter s tem dvigu učinkovitosti rezervne sestave Slovenske vojske. Manjši obseg pogodbene rezerve v primerjavi z množično zasnovano obvezno rezervno sestavo namreč že kaže svoje prednosti. Medtem ko je bilo usposabljanje pripadnikov obvezne rezerve v minulih letih precej okrnjeno in so se usposabljali predvsem le specialisti ostrostrelci ter strelci protioklepnih raketnih orožij, s čimer niso bili izpolnjeni načrtovani cilji, so dosedanja usposabljanja in urjenja pogodbenih rezervistov potekala v skladu z zastavljenimi načrti. Pri tem je veliko vlogo odigral verjetno tudi motivacijski faktor, saj je opažena motivacija pri pogodbenih rezervistih višja kot pri obveznikih. Sam ocenjujem, da je motiviranost pogodbenih pripadnikov rezerve v veliki meri ekonomsko pogojena, saj so za svoja prizadevanja veliko bolje nagrajeni kot obvezni rezervisti, kar bi ob izboljšanju razmer na civilnem trgu dela lahko imelo negativen vpliv na pogodbene rezerviste, na njihovo motivacijo, udeležbo na usposabljanjih ter s tem na učinkovitost usposobljenosti pogodbene rezerve. Vendarle pa v sedanjih okoliščinah nivo usposobljenosti rezervne sestave raste, k

čemer pripomore zlasti učinkovit sistem urjenja pogodbenih rezervistov, v prihodnje pa bo k dvigu nivoja rezervne komponente kot celote verjetno vplival tudi zmanjšan obseg obvezne rezervne sestave, ki jo bodo sestavljali pretežno le še specialisti, ki bi se naj relativno dosledno usposabljali.

Zmanjšan obseg rezervne sestave Slovenske vojske ima po drugi strani tudi določene negativne posledice, med katerimi je zagotovo zmanjšanje socialne reprezentativnosti pogodbene rezerve v primerjavi z obvezno rezervno sestavo. Obvezna rezervna sestava je bila namreč zasnovana na konceptu množičnosti, ki je imela svoje korenine v splošni vojaški obveznosti, skladno s katero je velika večina moške populacije, ne glede na družbeno ozadje, po odsluženem vojaškem roku sodelovala v vojaški rezervi. S preходом na pogodbeno služenje v rezervni sestavi Slovenske vojske pa je vstop "rezerviran" za prostovoljce, katerih prevladujoče vodilo je ekonomska dobrobit, zato je vstop v tovrstno strukturo rezervne sestave običajno sprejemljivejši za ljudi z nižjim dohodkom ter nižjim družbenim položajem, saj je za večino položajev v pogodbeni rezervi Slovenske vojske predpisana formacijska dolžnost vojaka, ki obenem tudi ne zahteva pretirano visoke stopnje izobrazbe. Dejstvo je tudi, da sodobne oborožene sile ne težijo več k čim večji socialni reprezentativnosti temveč prej k socialni diverzifikaciji, kar pomeni, da vsi družbeni sloji niso proporcionalno zastopani v njihovih vrstah, pri čemer je pomembno predvsem to, kateri posameznik ima določene specialistične zmogljivosti za opravljanje predpisane formacijske dolžnosti v vojski.

Ne glede na to, da z moje strani zaznано zmanjšanje socialne reprezentativnosti v pogodbeni rezervi potrjuje mojo tretjo izvedeno hipotezo, pa mora v prihodnosti pogodbeni rezerva znati odigrati tudi vlogo mostu med civilno družbo ter vojaško organizacijo, četudi v nekoliko drugačnih okoliščinah. Pogodbeni rezervisti bodo namreč še vedno tisti, ki bodo hkrati živeli v dveh življenjskih stilih – običajnem civilnem in vojaškem – in oni so tisti, ki bodo morali preko pozitivnih posledic tega dejstva približati Slovensko vojsko civilni družbi in obratno.

Kot vsaka druga sprememba, tudi prehod na poklicno popolnjeno Slovensko vojsko, dopolnjeno s pogodbeno rezervo, prinaša določene ekonomske posledice. V pogojih pogodbenega opravljanja službe v rezervni sestavi je namreč povsem normalno, da je pogodbeni pripadnik za svoj prispevek k obrambni strukturi države finančno nagrajen. To ga tudi primarno razlikuje od obveznega rezervista, ki je dolžan svojo državljansko dolžnost izpolnjevati na temelju zakonskih določb, ki zavezujejo določen del populacije in zato ni

posebej finančno poplačan. V skladu z oceno ekonomskih vidikov prehoda z obvezne na pogodbeno rezervo, ki kaže, da se bodo stroški na rezervnega vojaka povečali približno za 13-krat, stroški na rezervnega podčastnika približno 8-krat ter stroški na rezervnega častnika približno 5-krat, lahko tako potrdim tudi četrto izvedeno hipotezo.

Na podlagi preverjanja izvedenih hipotez lahko naposled na temelju induktivnega sklepanja potrdim še splošno hipotezo o premiku od količinske h kakovostni vlogi rezervne sestave, kot posledici premika od obveznega k pogodbenemu popolnjevanju rezervne sestave Slovenske vojske. Načrt preoblikovanja Slovenske vojske, hkrati s tem tudi rezervne sestave, kot je bilo že dokazano, vodi k zmanjševanju obsega rezervne sestave z namenom usposobiti rezervno sestavo, ki bo sposobna slediti hitrim tehnološkim spremembam na področju uporabe sodobnih oborožitvenih sistemov ter bo po potrebi lahko odigrala svojo vlogo tudi v širšem mednarodnem okolju. Premik od množično popolnjene obvezne rezerve k prostovoljni pogodbeni rezervi namreč pomeni hkrati tudi odmik od zgolj tradicionalnih nalog rezervne sestave, ki dandanes same po sebi ne opravičujejo več obstoja rezervne sestave. Da pa bi bili pripadniki pogodbene rezerve sposobni izpolniti tudi težje naloge, jih je potrebno ustrezno usposobiti, opremiti ter motivirati, zlasti z denarnimi nadomestili, kar seveda vpliva na dvig ekonomskih stroškov na posameznega pripadnika rezervne sestave.

Mogoče se bo manjša socialna reprezentativnost pogodbene rezerve v primerjavi z obvezno rezervo, kot posledica njenega manjšega obsega, kdaj v prihodnosti pokazala za določeno pomanjkljivost, vendar pa v pogojih, ko postaja tudi rezervna sestava Slovenske vojske z vidika oblike organiziranosti ter funkcije visoko diferencirana ter kompleksna tvorba, v kateri socialna reprezentativnost nima pglavitne vloge, manjši obseg pogodbene rezervne sestave zagotavlja ustrezno zasedenost načrtovanih formacijskih dolžnosti, kar je predpogoj za učinkovito strukturo pogodbene rezervne sestave Slovenske vojske. Tisto, kar pa v svojem temelju zagotavlja, da lahko do omenjenih strukturnih, kadrovskih, ekonomskih in družbenih sprememb v rezervni sestavi Slovenske vojske dejansko pride, so ustrezni formalno-pravni akti, ki omogočajo premike v smeri doseganja kakovosti in učinkovitosti rezervne sestave Slovenske vojske.

SEZNAM VIROV

Dokumenti

1. Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2003 (2004). Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
2. Posvet o prostovoljni pogodbeni rezervni sestavi – poročilo (2003). Šifra: 811-10-6/2003-96. Bohinjska Bela: Vojašnica Bohinjska Bela, 132. GORB Slovenske vojske.
3. Resolucija o Splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske (UL ŠT. 89/2004).
4. Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (UL št. 56/2001).
5. Uredba o pogodbenem opravljanju vojaške službe v rezervni sestavi Slovenske vojske (UL št. 95/2002).
6. Usmeritve za izvajanje usposabljanja prostovoljne rezerve (2003). Šifra: 811-01-1/2003-35. Ljubljana: GŠSV.
7. Ustava Republike Slovenije (UL št. 33/1991).
8. Zakon o obrambi (UL št. 82/1994).
9. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o obrambi (ZObr-A) (UL št. 44/1997).
10. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o obrambi (ZObr-B) (UL št. 87/1997).
11. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o obrambi (ZObr-C) (UL št. 47/2002).
12. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o obrambi (ZObr-D) (UL št. 40/2004).
13. Zakon o vojaški dolžnosti (UL št. 18/1991).
14. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o vojaški dolžnosti (ZVojD-A) (UL št. 74/1995).
15. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o vojaški dolžnosti (ZVojD-B) (UL št. 86/2002).

Knjige in zborniki

16. Enciklopedija Slovenije (2000). 14. zvezek. Ljubljana: Mladinska knjiga.
17. International military and defense encyclopedia – IMDE (1993). Washington: Brassey's.
18. Jelušič, Ljubica (1997). Legitimnost sodobnega vojaštva. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

19. Kopač, Erik (2003). Ekonomski vidiki alternativnih načinov popolnjevanja oboroženih sil z vojaško delovno silo: Študija primera Slovenije. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
20. Kotnik-Dvojmoč, Igor (2002). Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
21. Priročnik o zvezi Nato (2001). Brussels: Office of Information and Press NATO.
22. Sarkesian, Sam C., Williams, John Allen, Bryant, Fred B. (1995). *Soldiers, Society, and National Security*. London: Lynne Rienner Publisher, Inc.
23. Slovar slovenskega knjižnega jezika – SSKJ (1986). Tretja knjiga. Ljubljana: SAZU – Inštitut za slovenski jezik, Državna založba Slovenije.
24. Taslak, Ivo (2003). Vloga vojaške rezerve nekoč in danes. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
25. Veliki splošni leksikon v osmih knjigah (1998). 6. knjiga. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
26. Vojna enciklopedija (1970-1976). 2. izdaja, 5.in 8. knjiga. Beograd: Redakcija Vojne enciklopedije.

Poglavja iz zbornikov

27. Brown, Frederic J., Merrill, Aubrey R. (1990). Challenges of US Army – Reserve force Readiness. *V: Sarkesian, Sam, Williams, John Allen. The U.S. Army in a New Security Era*. London: Lynne Rienner Publishers, str. 270-271.
28. Kotnik-Dvojmoč, Igor (2002). Pomen in vloga rezervne sestave oboroženih sil najrazvitejših industrijskih držav. *V: Malešič, Marjan (Ur.). Nacionalna in mednarodna varnost. Iz obramboslovnih raziskav III*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, str. 77-95.
29. Kotnik-Dvojmoč, Igor (2003). Does Successful Reform of the Slovenian Armed Forces (SAF) Depend on Its Professionalization? *V: Malešič, Marjan (Ed.). Conscription vs. All-Volunteer Forces in Europe. Militär und Sozialwissenschaften, Band 33*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, str. 187-201.
30. Malešič, Marjan (2003). A Conscript Army or an All-Volunteer Force? A Contribution to the Discussion in Slovenia. *V: Malešič, Marjan (Ed.). Conscription vs. All-Volunteer Forces in Europe. Militär und Sozialwissenschaften, Band 33*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, str. 173-186.

31. Williams, John Allen (2000). The Postmodern Military Reconsidered. V: Moskos, Charles C. (ed.), Williams, John Allen (ed.), Segal, David R. (ed.). *The Postmodern Military*. New York: Oxford University Press, Inc., str. 267-268.

Članki iz strokovnih revij

32. Centa, Aleš (2003). Postavljeni temelji projekta PROVOJ. *Revija Slovenska vojska*, št. 11. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, str. 8-9.
33. Grmek, Meta (2003). Prva enota pogodbenih rezervistov v SV. *Revija Slovenska vojska*, št. 1. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, str. 14.
34. Grmek, Meta (2003). Brez možnosti popravnega izpita. *Revija Slovenska vojska*, št. 2. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, str. 10.
35. Grmek, Meta (2003). Letos v SV kar 900 novih zaposlitev. *Revija Slovenska vojska*, št. 9. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, str. 19.
36. Grmek, Meta (2004). Zaradi profesionalizacije intenzivnejše sodelovanje z gospodarstvom. *Revija Slovenska vojska*, št. 4. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, str. 7.
37. Grošelj, Klemen (2004). Med poklicne ali prostovoljce? (Raziskava: Zanimanje mladih za službo v SV – 2. del). *Revija Obramba*, št. 1. Ljubljana: Defensor d.o.o., str. 17.
38. Jurša, Jože (1999). Slovenska vojska za 21. stoletje: kombinacija poklicne vojske s prostovoljsko rezervo (Socialdemokratska stranska Slovenije podrobneje predstavlja svoj predlog). *Revija Obramba*, št. 10. Ljubljana: Defensor d.o.o., str. 4-7.
39. Knific, Boris (1998). Koraki na veliki poti (Zaokrožila so se tri desetletja TORS). *Revija Obramba*, št. 11. Ljubljana: Defensor d.o.o., str. 4-13.
40. Knific, Boris (2000). Odločni odgovor (Ima Slovenska vojska dovolj usposobljeno rezervno sestavo?). *Revija Obramba*, št. 12. Ljubljana: Defensor d.o.o., str. 10.
41. Kotnik-Dvojmoč, Igor (1999). Drugačen predlog: samoizbirna obrambno-zaščitno-varnostna obveznost (Slovenija ne potrebuje popolnoma poklicne vojske, ampak preoblikovanje sistema splošne vojaške obveznosti). *Revija Obramba*, št. 10. Ljubljana: Defensor d.o.o., str. 8-11.
42. Kotnik-Dvojmoč, Igor (1999). Slovensko brambovstvo in slovensko orožništvo? Zakaj pa ne. *Revija Obramba*, št. 11. Ljubljana: Defensor d.o.o., str. 4-7.
43. Kotnik-Dvojmoč, Igor (2000). Jutri bo še en dan (Problemi, pomanjkljivosti in napake v procesu preoblikovanja Teritorialne obrambe (Republike Slovenije) v Slovensko vojsko). *Revija Obramba*, št. 7. Ljubljana: Defensor d.o.o., str. 9.

44. Lakhani, Hyder (1995). Reenlistment Intentions of Citizen Soldiers in the US Army. *Armed Forces & Society*, Vol. 22, No. 1, Fall. New Brunswick: Transaction Inc., str. 120-122.
45. Lakhani, Hyder (1998). The Socioeconomic Benefits of Active Military Service to Reservists. *Armed Forces & Society*, Vol. 24, No. 4, Summer. New Brunswick: Transaction Inc., str. 558-562.
46. Pišlar, Marko (2002). Vlada sprejela hrabro odločitev. *Revija Slovenska vojska*, št. 9. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, str. 6.
47. Pišlar, Marko (2004). Pogodbeni rezervisti na preizkušnji. *Revija Slovenska vojska*, št. 11. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, str. 20-21.
48. Šimenko, Nejc (2004). Kako uporabna vojska. *Revija Obramba*, št. 3. Ljubljana: Defensor d.o.o., str. 8-9.
49. Škrjanc, Robert (2002). Čaše grenkega pelina (Kompromisi in težke odločitve). *Revija Obramba*, št. 3. Ljubljana: Defensor d.o.o., str. 5.
50. Škrjanc, Robert (2003). Konec heca in amaterjev? (Pravijo, da gre za zgodovinski trenutek). *Revija Obramba*, št. 10. Ljubljana: Defensor d.o.o., str. 5.
51. Ulčar, Miroslav (2003). Moderna, učinkovita vojska (Naš pogovor z brigadirjem Bojanom Šuligojem, poveljnikom Poveljstva sil SV, o novi organiziranosti Slovenske vojske in njeni strukturi). *Revija Obramba*, št. 4. Ljubljana: Defensor d.o.o., str. 7.
52. Utenkar, Gorazd (2002). Vračanje opreme rezervistov SV. *Revija Slovenska vojska*, št. 8. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, str. 20.
53. Walker, Wallace Earl (1992). Comparing Army Reserve Forces: A Tale of Multiple Ironies, Conflicting Realities, and More Certain Prospects. *Armed Forces & Society*, Vol. 18, No. 3, Spring. New Brunswick: Transaction Inc., str. 303.
54. Warner, John T., Asch, Beth J. (2001). The Record and Prospects of the All-Volunteer Military in the United States. *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 15, No. 2. Nashville, TN: American Economic Association, str. 189-190.

Študije

55. Študija o možnostih prehoda na poklicno popolnjevanje vojske v Republiki Sloveniji (2001). Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Urad za obrambno politiko, Center za strateške študije.

Spletne strani

56. Hart, Gary (1998). The Minuteman – Restoring an Army of the People. URL: http://www.reserves2000.ca/social_significance_of_canada.htm, dostop do strani 28. 9. 2004.
57. Hopkins, Donna L. (1998). Joint Reserve Forces: Military Affairs. URL: http://www.dtic.mil/doctrine/jel/jfq_pubs/2118.pdf, dostop do strani 19. 9. 2004.
58. Ministry of Defense: Britain`s Reserve Forces. URL: <http://www.mod.uk/aboutus/keyfacts/factfiles/reserves.htm>, dostop do strani 25. 8. 2004.
59. MORS (2003). Letno poročilo Ministrstva za obrambo RS za leto 2002. URL: http://www.mors.si/mors/pdf/2003/letno_porocilo_mo_2002.pdf, dostop do strani 15. 10. 2003.
60. MORS (1999). Obseg in struktura Slovenske vojske 2010. URL: <http://www.mors.si/mors/pdf/obsegs.pdf>, dostop do strani 29. 11. 2000.
61. MORS (2003). Smernice za delo Ministrstva za obrambo za leti 2003 in 2004 – dopolnitev.
URL: http://www.mors.si/mors/pdf/2003/smernice_mo_2004_dopolnjene.pdf, dostop do strani 15. 10. 2003.
62. MORS (2004). Strateški pregled obrambe 2002/2003 z vizijo razvoja do leta 2015.
URL: http://www.mors.si/mors/pdf/2004/SPO_2002_2003_z_vizijo_2015.pdf, dostop do strani 21. 5. 2004.
63. MORS: Struktura Slovenske vojske.
URL: http://www.mors.si/mors/slovenska_vojska/organiziranost/struktura_sv.htm, dostop do strani 12. 10. 2003.
64. MORS: Sprejemni pogoji.
URL: <http://www.slovenskavojska.si/sv/opk/rezervist/index.htm>, dostop do strani 11. 11. 2004.
65. MORS: Sprejemni postopek.
URL: <http://www.slovenskavojska.si/sv/opk/rezervist/postopek.htm>, dostop do strani 19. 4. 2004.
66. MORS: Prošnja. URL: <http://www.slovenskavojska.si/sv/opk/rezervist/prosnja.htm>, dostop do strani 11. 11. 2004.

67. MORS: Ugodnosti/Obveznosti.
URL: <http://www.slovenskavojska.si/sv/opk/rezervist/ugodobvez.htm>, dostop do strani 11. 11. 2004.
68. MORS: Usposabljanje.
URL: <http://www.slovenskavojska.si/sv/opk/rezervist/usposabljanje.htm>, dostop do strani 19. 4. 2004.
69. MORS: Plačila. URL: <http://www.slovenskavojska.si/sv/opk/rezervist/placila.htm>, dostop do strani 11. 11. 2004.
70. MORS: Informacije za delodajalce.
URL: <http://www.slovenskavojska.si/sv/opk/rezervist/delodajalci.htm>, dostop do strani 19. 4. 2004.
71. OASD(RA) (2000). Introduction to the Office of the Assistant Secretary of Defense for Reserve Affairs. URL: <http://www.dod.gov/ra/documents/rc101/rc101.pdf>, dostop do strani 27. 4. 2004.
72. Reserve Forces London: What are the Volunteer Reserves? URL: <http://www.reserve-forces-london.org.uk/what.htm>, dostop do strani 18. 8. 2004.
73. Savin, Zoran (2002): Vojaška ne-obveznost? URL: <http://www.mladina.si/dnevnik/17538/>, dostop do strani 28. 9. 2004
74. SiOL: Vlada soglaša s prenehanjem naborništva. URL: http://www.siol.net/novice/default.asp?site_id=1&page_id=2&article_id=1203091116291925, dostop do strani 15. 10. 2003.
75. SiOL: Do poklicne vojske s projektom PROVOJ. URL: http://www.siol.net/novice/default.asp?site_id=1&page_id=2&article_id=120301141303562, dostop do strani 15. 10. 2003.
76. Tillson, John C. F. (1997). Improving the Management of Reserve Forces. URL: http://www.dtic.mil/doctrine/jel/jfq_pubs/1016pgs.pdf, dostop do strani 27. 9. 2004.
77. Vlada RS: Vlada sprejela predlog zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaški dolžnosti. URL: <http://nato.gov.si/slo/novinarsko-sredisce/sporocila-zajavnost/1532/>, dostop do strani 30. 10. 2004.

Intervjuji

78. Intervju z mag. Gorazdom Bartolom. Center vojaških šol v Šentvidu, 29. 3. 2004.
79. Intervju z majorjem mag. Klemnom Medjo, poveljnikom 132. GORB. Vojašnica Bohinjska Bela, 2. 4. 2004.
80. Intervju s stotnico Karin Samec. Vojašnica Bohinjska Bela, 2. 4. 2004.

PRILOGE

PRILOGA A: Terminski načrt usposabljanja prostovoljne rezervne sestave v letu 2004

JANUAR						
PO	TO	SR	ČE	PE	SO	NE
			01	02	03	04
05	06	07	08	09	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

lj,mb
drugi

FEBRUAR						
PO	TO	SR	ČE	PE	SO	NE
						01
02	03	04	05	06	07	08
09	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29

zimske počitnice

MAREC						
PO	TO	SR	ČE	PE	SO	NE
01	02	03	04	05	06	07
08	09	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

APRIL						
PO	TO	SR	ČE	PE	SO	NE
			01	02	03	04
05	06	07	08	09	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

prvomajske
počitnice

MAJ						
PO	TO	SR	ČE	PE	SO	NE
				01	02	
03	04	05	06	07	08	09
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

JUNIJ						
PO	TO	SR	ČE	PE	SO	NE
	01	02	03	04	05	06
07	08	09	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

JULIJ						
PO	TO	SR	ČE	PE	SO	NE
			01	02	03	04
05	06	07	08	09	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

AVGUST						
PO	TO	SR	ČE	PE	SO	NE
						01
02	03	04	05	06	07	08
09	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

SEPTEMBER						
PO	TO	SR	ČE	PE	SO	NE
		01	02	03	04	05
06	07	08	09	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

OKTOBER						
PO	TO	SR	ČE	PE	SO	NE
				01	02	03
04	05	06	07	08	09	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

NOVEMBER						
PO	TO	SR	ČE	PE	SO	NE
01	02	03	04	05	06	07
08	09	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

DECEMBER						
PO	TO	SR	ČE	PE	SO	NE
		01	02	03	04	05
06	07	08	09	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

1. GORČ

2. GORČ

počitnice

prazniki

Č + PČ PPRS (1. in 2. GORČ)

Č PPRS 1. GORČ

Č PPRS 2. GORČ

Načrtovano število dni usposabljanja v letu 2004

Enota	VOJ	PČ	Č
1.GORČ	21	24	25
2.GORČ	20	23	25

GORČ - gorska četa

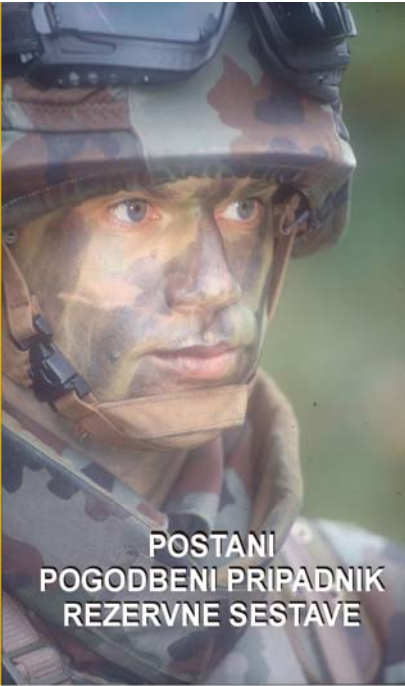
Vir: MORS: Terminski načrt usposabljanja za leto 2004.

URL: http://www.slovenskavojska.si/sv/pdf/rezervist/nacrt_uspo.pdf, dostop do strani 19. 4. 2004.

PRILOGA B: Zgibanka Postani pogodbeni pripadnik rezervne sestave

PRIDRUŽI SE NAM

VOJAKA SLOVENSKE VOJSKE ODLIKUJEJO:

PREDANOST
DOKAZUJE PRIPADNOST DOMOVINI, SLOVENSKE VOJSKE, ENOTI IN SOVOJAKOM.

SPOŠTOVANJE
JE POŠTEN, IMA POZITIVEN ODNOS DO DRUGIH, SPOŠTUJE IN PRIZNAVA MORALNE VREDNOTE.

CELOVITOST
JE URAVNOTEŽEN ČLOVEK, KI SPOŠTUJE PRAVILA IN SE RAVNA PO NJIH TER DOSTOJANSTVENO SPREJEMA DOBRO IN SLABO.

POGUM
JE KLJUB TEŽAVAM IN NEVARNOSTIM PRIPRAVLJEN IZPOLNJEVATI NALOGE IN SE Z NJIMI SPOPRIJETI.

ČAST
JE VREDEN ZAUPANJA, DOSTOJANSTVEN IN PONOSEN VOJAK.

MOČ VOLJE
NALOGE, PRED KATERE JE POSTAVLJEN, REŠUJE Z ZNANJEM, POGUMOM IN VOLJO.

DOLŽNOST
PO NAJBOLJŠIH MOČEH IZPOLNJUJE SVOJO DOLŽNOST.

UREJENOST
JE UREJEN IN SE VZORNO VEDE.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OBRAMBO
GENERALŠTAB SV
KARDELJEVA PL. 25, 1000 LJUBLJANA

SLOVENSKA VOJSKA

MOČ VOLJE IN ZNANJA

INFORMACIJE
080 13 22
<http://www.mors.si>
naborna.pisarna@mors.si

Vir: MORS, GŠSV: Zgibanka Postani pripadnik rezervne sestave.